

**Česká zemědělská univerzita v Praze Provozně ekonomická
fakulta**

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Reforma veřejné správy a systém státní sociální podpory
v okrese Bruntál**

Bc. Michaela Zuzaníková

© 2012 ČZU v Praze

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Reforma veřejné správy a systém státní sociální podpory v okrese Bruntál“ vypracovala samostatně, veškeré literární prameny a informace které jsem v práci použila, jsou uvedeny v seznamu literatury.

.....
Bc. Michaela Zuzánková

Poděkování

Děkuji panu PhDr. RNDr. Michalu Kubálkovi, Ph.D. za odborné vedení, metodickou pomoc, podnětné připomínky i lidskou podporu, které mi poskytl jako vedoucí mé diplomové práce.

Anotace

Diplomová práce na téma „Reforma veřejné správy a systém státní sociální podpory v okrese Bruntál“ představuje státní sociální podporu jako systém dávek poskytovaných ve státem uznaných sociálních situacích, který byl implementován do praxe od 1.10.1995. Orientuje se zejména na pomoc rodinám s nezaopatřenými dětmi. Cílem práce je charakterizovat vývoj jednotlivých dávek systému státní sociální podpory, jakožto jednoho ze základních pilířů systému sociálního zabezpečení v ČR od jeho vzniku a dále analyzovat konkrétní dopady legislativních změn v rámci tzv. Sociální reformy I na příjemce dávek v okrese Bruntál.

Annotation

The Master thesis 'The Public Administration Reform and the System of State Social Support in the District Bruntal' presents the state social security system as a system of benefits provided in specific social situations that are recognized by the state, which has been put into practise since October 1, 1995. It is aimed especially at helping families with children who are not provided for. The main aim of this thesis is to describe the development of individual social security benefits, as they are one of the basics of the Czech welfare system. The thesis will also analyze the effects of the legislative changes within the so-called Social Reform I on the recipients of benefits in Bruntal region.

Klíčová slova

Sociální stát, sociální politika, sociální zabezpečení, státní sociální podpora, decentralizace, centralizace, okres Bruntál, sociální reforma

Keywords

Welfare state, social policy, social security, State Social Support, decentralization, centralization, District Bruntal, social reform

Obsah

Úvod	9
1. Vymezení sociálního státu	11
1.1. Příčiny vzniku a vývoj sociálního státu.....	12
1.2. Typologie sociálních států.....	14
1.3. Typy a zdroje krize sociálního státu.....	16
2. Transformace sociální politiky v České republice	19
2.1. Charakter sociální politiky v období socialismu.....	19
2.2. Změny ve společnosti po roce 1989	20
2.3. Sociální reforma.....	20
2.4. Transformace sociální politiky do budoucna.....	22
2.5. Sociální politika a její různá pojetí	24
2.6. Základní principy sociální politiky.....	25
2.7. Funkce sociální politiky	27
2.8. Nástroje sociální politiky	29
2.9. Členění nástrojů sociální politiky	29
3. Sociální zabezpečení v České republice	33
4. Východiska a principy systému státní sociální podpory	35
4.1. Společenská pomoc rodinám s dětmi před 1.10.1995	36
5. Sociální reforma I	37
5.1. Pilíř I. Sjednocení místa a administrace dávek poskytovaných MPSV.....	39
5.2. Pilíř II. Změny v oblasti péče a zabezpečení zdravotně postižených osob.....	39
5.3. Pilíř III. Změny v oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi	41
5.4. Pilíř IV. Změny v zaměstnanosti.....	41
5.5. Pilíř V. Změny v oblasti rodinné politiky a péče o děti	42
5.6. Dopady Sociální reformy I.....	43
6. Okres Bruntál.....	48
6.1. Demografické údaje	51
6.2. Nezaměstnanost.....	51

7. Státní sociální podpora na území okresu Bruntál.....	53
7.1. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře	54
7.2. Dávky státní sociální podpory.....	54
7.2.1. Dávky poskytované v závislosti na výši příjmu (testované)	55
7.2.2. Dávky netestované	63
7.2.3. Zvláštní dávky	74
7.2.4. Shrnutí výsledků analýzy statistických dat okresu Bruntál	77
Závěr	81
Seznam použité literatury	85
Seznam tabulek	87
Seznam grafů.....	87
Seznam příloh.....	88

Úvod

Role státu v současné sociální politice je nezastupitelná. Participace státu v sociální politice je podmíněna i historicky. Prakticky do konce 19. stol. stát do sociální politiky nevstupoval. K zásadnímu obratu teprve dochází ve 20. stol., které je spojeno s formováním welfare state a vytvářením moderní sociální politiky. Příčiny vzniku sociálního státu lze spatřovat především v ekonomické expanzi, v nových technologiích a vědeckém poznání, v demograficko sociálních faktorech atd.

Sociální politiku v současné době chápeme jako komplexní a ucelenou soustavu různých institucí moderní společnosti, které zajišťují právo jedince na život, zdraví, základní vzdělání a přiměřené sociální zabezpečení.

Po roce 1989 v souvislosti s transformací ekonomiky se začala postupně utvářet nová podoba sociální politiky, která je schopna za pomoci svých nástrojů plnit funkci ochrannou, rozdělovací, homogenizační, stimulační ad.

Součástí sociální politiky je sociální zabezpečení. Představuje soubor institucí, zařízení a opatření, pomocí nichž lze předcházet, či odstraňovat důsledky sociálních událostí občanů. Je založeno na třech pilířích – sociálním pojištění, státní sociální podpoře a sociální pomoci.

Neúměrný nárůst mandatorních výdajů vedl vládu v souvislosti se současným stagnujícím hospodářským růstem k jejich eliminaci v podobě úsporných opatření (viz. podrobněji kapitola 5. Sociální reforma I), která se dotýkají více či méně každého z nás. Jednou z oblastí, do kterých byla reformní opatření směřována, je i dávkový systém státní sociální podpory, o němž blíže pojednává praktická část diplomové práce.

Státní sociální podporou se stát podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Jedná se po důchodovém zabezpečení o druhý největší re distributivní nástroj sociální politiky, prostřednictvím něhož je ročně vyplaceno na dávkách cca 38 mld. Kč. Stát jej používá ke zmírnění dopadů způsobených určitými sociálními situacemi, které jsou přesně definovány zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění.

Cíl práce a metodika

Cílem mé diplomové práce je charakterizovat vývoj dávek státní sociální podpory na území okresu Bruntál v kontextu legislativních změn, které vymezují podmínky nároku na tyto dávky, a analyzovat jejich dopad na strukturu vyplácených dávek za období od 1996 do 30.9.2011.

Statistická data, která mi byla poskytnuta bývalým Úřadem práce v Bruntále, nebylo jednoduché získat z důvodu probíhající transformace okresních úřadů práce v rámci Sociální reformy I pod centrální instituci – Úřadu práce ČR. Analýze jsem podrobila jednak celkové počty vyplácených dávek státní sociální podpory a jim odpovídající celkové vyplacené roční objemy finančních prostředků za období od 1.1.1996 do 30.9.2011, kdy přestala být využívána programová aplikace OKdávky, z níž bylo možné tato data čerpat.

Ve své diplomové práci jsem použila metodu popisnou, metodu analýzy dokumentů a legislativních norem, komparaci dat v časových řadách a následně metodu syntézy.

1. Vymezení sociálního státu

Za **sociální stát** lze považovat stát, jenž se snaží o zajištění tzv. welfare, tedy blahobytu, přesněji řečeno minimálního životního standardu svých občanů jako sociálního práva prostřednictvím redistribuce, tj. cestou veřejné politiky znovu rozdělit to, co již bylo prvotně rozděleno trhem, s cílem omezit výrazné sociální nerovnosti, snížit chudobu a nezaměstnanost, jakožto následků selhávání tržního mechanismu¹. V užším slova smyslu lze sociální stát chápat jako zajišťovatele důležitých veřejných sociálních služeb týkajících se zdraví, vzdělání, bydlení, zajištění příjmu a pečovatelských služeb. V širším pojetí lze sociální stát definovat jako určitý druh státu, jistou formu politického prostředí nebo také specifický typ společnosti.² Vymezení pojmu je dosti problematické, což je způsobeno rozmanitostí podob sociálního státu. Důsledkem zmiňované rozmanitosti je řada definic pojmu sociální stát, například:

- Thoenes: „*Sociální stát je typem společnosti, v níž vláda přebírá zodpovědnost za politickou, ekonomickou a sociální prosperitu svých občanů.*“
- Martin Potůček: „*Sociální stát je stát, v němž se v zákonech, ve vědomí a postojích lidí, v aktivitách institucí a v praktické politice prosazuje myšlenka, že sociální podmínky, v nichž lidé žijí, nejsou jen věcí jedinců či rodin, nýbrž i věcí veřejnou.*“
- Peacock: „*Skutečným účelem welfare state je naučit lidi, jak si počínat bez něho.*“

Primárním cílem sociálního státu je především snaha o ekonomické a sociální zabezpečení občanů, omezení příjmových nerovností a udržitelný hospodářský růst a rozvoj. Sociální stát užívá k naplnění svých cílů řadu nástrojů, mezi které patří programy boje proti chudobě, vzdělávání obyvatelstva, zdravotní péči a sociální zabezpečení. Dalšími nástroji je státní kontrola, regulace trhu a výroby, nebo i zajišťování zaměstnanosti. V průběhu 60. let 20. století welfare state expandoval rovněž do oblastí občanských práv a ochrany životního prostředí.

¹ Tržní selhání – nedokonalost cenového systému bránící efektivní alokací zdrojů, hlavními příčinami jsou monopolní síla, externality, veřejné statky a asymetrické informace

² Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 75 s. ISBN 978-80-7357-276-1

Mezi základní cíle sociálního státu můžeme považovat:

- zabezpečování podmínek ve společnosti pro celkovou dlouhodobou stabilitu a prosperitu
- boj s chudobou
- zajišťování sociální rovnosti
- zajišťování sociální integrace a zamezování sociální exkluzi

Realizace cílů sociálního státu má rovněž i své stinné stránky, kterými jsou zejména vysoké náklady z hlediska ekonomických zdrojů státu získaných prostřednictvím redistribuce. Vysoké daňové zatížení, které musí daňoví poplatníci hradit, může do značné míry negativně ovlivňovat kladné působení sociální politiky uskutečňované státem na životní podmínky obyvatel. Welfare state je vymezen vůči čistě tržnímu kapitalismu a liberálnímu pojetí státu na jedné straně, i vůči socialismu a centrálně plánovanému hospodářství na straně druhé. Koncept welfare state je vázán na demokratický režim a pojí se s relativně vyspělou tržní ekonomikou.³ Zájem občanů (veřejný zájem) je v rámci welfare prosazován prostřednictvím zastupitelské „vládní“ demokracie. Sociální stát se začal ve velkém po celé Evropě budovat na začátku 20. století. Největší rozmach zaznamenal po druhé světové válce. Za bod zlomu, kdy začal upadat, je považována polovina sedmdesátých let 20. stol..

1.1. Příčiny vzniku a vývoj sociálního státu

Velká hospodářská krize z přelomu 20. a 30. let 20. stol., která způsobila dramatické snížení životní úrovně miliónů lidí, se stala podnětem pro vznik konceptu welfare state a zároveň prokázala nepřijatelnost liberálního konceptu státu v tom smyslu, že samotné působení trhu není schopno zajistit vhodné podmínky pro rozvoj společnosti, natožpak většiny obyvatel. Krize potvrdila, že pro tržní mechanismus je typické utváření velké nerovnosti v příjmech a je lhostejný k sociálním problémům a sociálnímu spravedlnosti. I přes částečné zlepšení hospodářské situace v zemích postižených krizí vyústila velká hospodářská krize ve druhou světovou válku, po jejímž ukončení odstartoval nebývalý rozvoj sociálních států.

³ Krebs, Vojtěch, et al. Sociální politika. Praha: CODEX Bohemia, 1997. ISBN 80-85963-33-7

Za základní **příčiny** vzniku sociálního státu lze považovat:

- **Nové technologie a rozvoj vědeckého poznání** umožnili do té doby relativně chudým zemím (např. vývoj Itálie, Španělska nebo Portugalska po druhé světové válce) zvýšit **produktivitu** a ekonomickou expanzi. Je až pozoruhodné, jakým tempem druhá světová válka urychlila technologický pokrok, který po jejím skončení přispěl k značnému rozvoji lidstva a myšlenek welfare state.
- S technologickým pokrokem nutně souvisí i **orientace** sociálního státu **na jedince**, jeho kultivaci vzhledem ke zvyšujícím se nárokům na vzdělání, pracovní odbornost a na lidské a morální kvality jednotlivců. Posílení aktivit státu v oblasti vzdělávání se stává nezbytností.
- V rámci politického vývoje dochází ke změně postavení jedince jakožto občana ve vztahu k státu, tj. občan se postupně v tomto vztahu stává prioritou a stát systémem, který by měl být nápomocen k usnadnění jeho života. Občan tedy disponuje nejen právy politickými či občanskými, ale i sociálními. Jedná se zejména o zabezpečení v obtížných sociálních situacích (např. nezaměstnanost, nemoc, úraz či stáří), ale také v přístupu k rovným příležitostem například ke zdravotní péči nebo ke vzdělání.
- **Demograficko-sociální příčiny** – industrializace s sebou přinesla řadu jevů (např. zvýšení zaměstnanosti žen, rozpad vícegeneračních rodin a jejich postupné zmenšování, cestování za prací a především koncentraci obyvatelstva do měst), které vedly ke značnému omezení nebo k úplnému vyloučení tradičních způsobů řešení krizových situací v životě lidí a to nejprve vlastními silami, za pomoci rodiny či přátel, a až následně hledáním pomoci u státních orgánů.⁴

Myšlenky blízké konceptu sociálního státu je možné nalézt již v dílech Locka, Hobbese, Rousseaua a Milla či v myšlenkách Francouzské revoluce. V mnoha zemích se jednotlivé welfare zákony objevovaly dávno před zrodem sociálního státu, až do posledních dekad 19. století však měl stát v sociální politice jen značně omezenou roli. V té době se začínají

⁴ Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 76 s. ISBN 978-80-7357-276-1

objevovat schémata typická pro moderní sociální stát, ať už to je např. Bismarckův systém povinného pojištění pro případ nemoci, úrazu a invalidity a stáří v Německu, nepříspěvkový systém starobních důchodů v Dánsku, Austrálii a na Novém Zélandu či povinné pojištění v nezaměstnanosti v Británii.⁵

Počátky sociálního státu však sahají teprve do 40. let 20. století, kdy termín welfare state použil v roce 1942 William H. Beveridge pro označení svého modelu univerzálního minimálního sociálního zabezpečení. Jednalo se o historicky první ucelený systém sociálního zabezpečení. Období po 2. světové válce a zejména 50. a 60. léta 20. stol. (období označováno také za „zlatou éru“ sociálního státu)⁶ bylo ve znamení rozmachu sociálního státu spolu s rozsáhlými sociálními reformami. V té době západní země dosahovaly ekonomického růstu, existence plné zaměstnanosti umožňovala určitou štedrost v poskytování sociálních služeb a dávek. V souvislosti s ropnou krizí v 70. letech 20. stol. došlo i ke krizi sociálního státu. Objevily se nové problémy, kterým musely státy čelit. Změnila se struktura pracovního trhu, rodinné uspořádání, objevují se nová témata, jako jsou rovné příležitosti pro muže a ženy a lidi různých ras, i nové jevy jako stárnutí populace a globalizace či ochrana životního prostředí. Období od konce 70. let bývá označováno jako éra uskromnění, v němž se vlády vyrovnávaly a dosud vyrovnávají díky nedávné ekonomické krizi s pomalým ekonomickým růstem, narůstající nezaměstnaností, rozpočtovými deficity a rostoucím zatěžováním veřejných rozpočtů penzijním a zdravotnickým systémem v důsledku stárnutí populace.

1.2. Typologie sociálních států

Titmussova typologie⁷ (konec 70. let 20. stol., Richard H. Titmuss), vychází ze tří typů sociálního státu:

- **Reziduální** sociální stát vychází z liberálních myšlenek a spoléhá na odpovědnost občana a jeho rodinu, pak na nestátní subjekty a v poslední řadě na stát (uplatňuje se v Americe a ve Velké Británii). Reziduální koncepce koresponduje s "tradiční

⁵ Potůček, M. Sociální politika. Praha: SLON, 1995. ISBN 80-8585001

⁶ Keller, J. Soumrak sociálního státu. Praha: SLON, 2005, 158 s. ISBN 80-86429-41-5

Pozn. „zlatá éra sociálního státu“ – označení pro období po 2. světové válce, kdy státy těžily z rychle rostoucí ekonomiky, stabilní zaměstnanosti a pevnosti pracovních svazků, éra, během níž se výrazně rozšířily řady střední třídy

⁷ Večeřa, M. Sociální stát – východiska a přístupy. Praha: SLON, 2001, 75 – 76 s. ISBN 80-85850-16-8

americkou ideologií individuální odpovědnosti", která byla velmi populární před velkou krizí v USA.

- **Institucionální** sociální stát se vyznačuje centrálně organizovaným systémem sociálních služeb, které mají zabezpečovat standardní životní potřeby jedinců a skupin. Posláním takového sociálního státu je integrace společnosti, vyrovnávání nerovnosti a prevence sociálních událostí. Sociální pomoc je zde považována za "normální, přijatelnou a oprávněnou funkci moderní průmyslové společnosti", za touto koncepcí stojí názor, že "je žádoucí pomáhat lidem v seberealizaci".⁸
- **Pracovně-výkonnostní** sociální stát uspokojuje potřeby svých občanů na meritokratickém principu.⁹ Občan je povinen se postarat nejdříve sám o sebe a poté může žádat o dávku, vychází z principu uspokojování sociálních potřeb na bázi pracovního výkonu a zásluh. Stát garantuje společností uznávaná minima a vytváří podmínky pro působení nestátních subjektů a posiluje odpovědnost občana za svoje jednání. Uskutečňuje se v Rakousku, Německu a v současné době i v ČR.

Esping-Andersenova typologie¹⁰ - dánský teoretik sociálního státu, Gøsta Esping-Andersen, definoval liberální, korporativistický a sociálně-demokratický sociální stát. Poukázal na rozdílnost reálných sociálních států a na základě způsobu stratifikace, míry dekomodifikace a vztahů mezi státem, trhem a rodinou vytvořil tři ideální typy sociálního státu.

Tabulka č. 1 Typy sociálního státu a rozdíly mezi nimi

Typ	liberální	konzervativní	sociálně-demokratický
Alternativní název	<i>anglosaský</i>	<i>korporativistický</i>	<i>skandinávský</i>
Převládající způsob solidarity	individuální	etatistický	univerzální
Míra dekomodifikace	malá	velká	největší
Role státu	malá	střední (subsidiarita)	velká
Role trhu	velká	malá	malá
Role rodiny	malá	velká	malá
Kritérium k obdržení dávek	potřeba	status	občanství
Příklad	USA	Německo	Švédsko

⁸ Morawski, W. Ekonomická sociologie. Praha: SLON, 2005. ISBN 80-86429-43-1

⁹ Meritokracie = vláda nadaných; zásada, že odměny a funkce by se měly rozdělovat podle schopností

¹⁰ Večeřa, M. Sociální stát – východiska a přístupy. Praha: SLON, 2001, 75 – 76 s. ISBN 80-85850-16-8

1.3. Typy a zdroje krize sociálního státu

Krize ekonomická – ekonomická krize v roce 2008, která postihla i Českou republiku, zapříčinila dlouhotrvající hospodářskou recesi, kdy roční přírůstky HDP byly nízké vzhledem k veřejným sociálním výdajům, které měly a v současnosti mají rostoucí tendenci. Redukovat tyto výdaje je poměrně náročné, tudíž dochází k neúměrnému nárůstu nákladů sociálního státu a v důsledku toho dochází ke zpomalení ekonomického růstu. *„Podíl hrubého národního produktu, který je věnován na nejrůznější formy sociálního zabezpečení, tak stále roste, což podle kritiků sociálního státu omezuje možnosti hospodářského růstu do budoucna, čímž se bludný kruh klesající hospodářské výkonnosti a rostoucích sociálních problémů uzavírá.“¹¹*

Krize efektivity – komplikovaný systém redistribuce zapříčiňuje ztrátu efektivity sociálního státu. Neopomenutelným nedostatkem welfare state je skutečnost, že zaměstnává velké množství pracovních sil. *„Od konce 70. let 20. stol. se proto používá pojmu „internalita“ pro značení příliš vysokých nákladů spojených s fungováním veřejných netržních organizací.“¹²*

Krize demografická – podílí se na ní zejména stárnutí populace, čímž roste napětí mezi možnými směry solidarity uvnitř společnosti (např. zdraví a nemocní, staří a mladí) a potažmo dochází k narušení kontaktu mezi generacemi, na kterém je založeno průběžné financování systému sociálního pojištění. Z hlediska funkčnosti tržního systému by bylo žádoucí *„aby lidé umírali pokud možno v okamžiku, kdy přestanou být ekonomicky aktivní. Stárnutí populace působí v opačném směru. Zvyšuje počet let, kdy lidé ještě žijí po ukončení své ekonomické aktivity, což v době jejich produktivity zvyšuje náklady na reprodukci pracovní síly.“¹³*

Stárnutí populace, tj. zvyšování počtu osob v ekonomicky poproduktivním věku a klesající porodnost, vede k tomu, že lidé v produktivním věku, kteří jsou zároveň ekonomicky aktivní, ponесou narůstající zátěž ve smyslu zabezpečení zmiňovaných skupin. Řešení *„spočívá v možnosti posunout věk odchodu do důchodu, a tak zvyšovat*

¹¹ Smutek, M. Sociální stát-úvod do studia. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 66 s. ISBN 80-7041-691-2

¹² Smutek, M. Sociální stát-úvod do studia. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 66 s. ISBN 80-7041-691-2

¹³ Smutek, M. Sociální stát-úvod do studia. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 66 s. ISBN 80-7041-691-2

podíl ekonomicky činných v populaci. Toto jednoduché řešení naráží ovšem na problém rostoucí nezaměstnanosti, což vyvolává na trhu práce poněkud paradoxní situaci. Starší lidé by měli pracovat déle v situaci, kdy mladší marně hledají práci. Paradoxně nerovnoměrně je rozloženo riziko stárí. Rizikem zde totiž není prostý fakt, že zestárnu, nýbrž hrozba, že zestárnu v chudobě. V řadě zemí přitom platí dnešní mladí lidé na penzijní připojištění nejvíce v celé historii. Zároveň v těchto zemích pobírají dnešní penzisté nejvyšší důchody všech dob, i když sami kdysi přispívali výrazně méně, než kolik platí dnešní mladí. Mladí plátcí jejich důchodů přitom vědí, že většina z nich bude ve stáří pobírat výrazně menší důchod, než je obvyklé dnes. To je jednou z příčin desolidarizace ze strany mladých.“¹⁴

Krise legitimacy – jelikož v současnosti jsou v centru pozornosti především demografické a ekonomické aspekty krize welfare state, dochází na druhé straně k prohloubení krize v rovině lidských hodnot, přesněji řečeno k zpochybnění ideálu sociální rovnosti, díky čemuž sociální stát přichází o část své legitimacy. „K hodnotovým prioritám sociálního státu patřilo od počátku normativní úsilí o snižování sociální nerovnosti. V posledních dvou či třech desetiletích se množí signály toho, že rostoucí počet lidí z celé řady důvodů hodnotu větší sociální rovnosti zpochybňuje.“¹⁵ Jedná se o tzv. „krizi důvěry“. Prvním náznakem, který ukazoval neochotu části obyvatel průmyslově vyspělých zemí pomoci se sociálním zabezpečením ostatních spoluobčanů, se stala v sedmdesátých letech 20. století tzv. „daňová revolta“, která byla ve skutečnosti reakcí na rychle rostoucí veřejné výdaje.

Všeobecně se ve společnosti těší větší podpoře masové služby, jako je zdravotnictví, vzdělání a důchodové zabezpečení, než podpora sociálních programů určená tzv. marginálním kategoriím obyvatelstva. Řadíme mezi ně služby zaměřené na menšiny, podporu v nezaměstnanosti, sociální bydlení a výplatu dávek sociálně potřebným. Je však potřeba zmínit, že dávky pro zdravotně postižené občany jsou majoritou vnímány s dvakrát tak větším pochopením než dávky určené pro nezaměstnané.

Jednou z příčin krize sociálního státu je **flexibilizace práce**. Zatímco koncept sociálního státu byl původně postaven na takřka plné zaměstnanosti (kolem 2 % nezaměstnanosti), dnes se průměrná nezaměstnanost pohybuje kolem 9 %, je tedy vyšší

¹⁴ Smutek, M. Sociální stát-úvod do studia. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 64-65 s. ISBN 80-7041-691-2

¹⁵ Smutek, M. Sociální stát-úvod do studia. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 65 s. ISBN 80-7041-691-2

a pracovní úvazky jsou neplnohodnotné (tj. částečné, jen na omezenou dobu, nebo se rozmáhá tzv. švarc systém¹⁶). Vzniká tak pracující chudoba – lidé, kteří mají tak nízký příjem, z něhož nejsou schopni plnit daňovou povinnost a zároveň jsou závislí na sociálních dávkách. V této souvislosti je pak sociální stát často obviňován ze zavádění „sociálního pohodlí“, které vede k poklesu výkonnosti ekonomiky země. Dalším činitelem krize sociálního státu je také **globalizace**. Nadnárodní firmy dosahují trojího zisku, tj. přesunem výroby do zemí s levnou pracovní silou, prodejem výrobků v zemích s vysokou kupní silou a přiznáním daní v zemích s nízkou daňovou zátěží. Dochází tak ke krizi solidarity, kdy lidé s flexibilním úvazkem závidí lidem v trvalém pracovním poměru, nezaměstnaní závidí všem, kdo mají vůbec nějakou práci. Jednotlivá odvětví v hospodářství se začínají od sebe vzdalovat.

I mezi zastánci sociálního státu panuje shoda v tom, že sociální stát je zapotřebí reformovat, aby reflektoval současné uspořádání společnosti a zároveň zajistil ochranu před novými riziky. Současný trend vládních reforem spočívá zejména v požadavku na „zpružnění trhu práce“, omezení sociálních výdajů, efektivnosti veřejné správy a snížení daní.

¹⁶ Švarc systém je označení pro způsob ekonomické činnosti, při které osoby vykonávající pro zaměstnavatele běžné činnosti nejsou jeho zaměstnanci, ale formálně vystupují jako samostatní podnikatelé. Dříve byl tento způsob zaměstnávání v Česku výslovně zakázán zákonem o zaměstnanosti v § 13, který se tomuto tématu přímo věnoval. Zmíněný paragraf byl ale při vzniku nového zákoníku práce zákonem č. 264/2006 Sb. zrušen a Švarc systém tedy v současnosti není přímo zakázán, nicméně stále je státní správou považován za jeden ze způsobů daňových úniků.

2. Transformace sociální politiky v České republice

Účelem této kapitoly je osvětlit proces změn v sociální politice České republiky po sametové revoluci v listopadu roku 1989, který jakožto mezník naší novodobé historie započal její postupné utváření a formování. Bylo nezbytné nahradit staré sociální mechanismy novými a nalézt nová východiska, ze kterých by vzešla nová koncepce sociální politiky.

2.1. Charakter sociální politiky v období socialismu

Pro model sociální politiky v České republice je charakteristické, že je stejně jako v jiných zemích určitým průsečíkem typických znaků několika různých modelů sociální politiky, který se utvářel, jako odpověď na změny ve společnosti po sametové revoluci v roce 1989, tak i jako reakce na dobu socialismu. Éra socialistického vývoje byla založena na zcela odlišných podmínkách a předpokladech, jako například politických, ekonomických a sociálních, díky nimž měla sociální politika podobu univerzálně pojatých a poměrně rozsáhlých aktivit státu (tzv. státní paternalismus). Jeho výsadní postavení v sociální oblasti zapříčinilo téměř naprosté vyloučení ostatních činitelů podílejících se na sociální politice.

Sociální politika, jak ji známe dnes, v socialistickém Československu v podstatě neexistovala, neboť termín sociální politika zmizel ze slovníků počátkem padesátých let minulého století, a vrátil se teprve až v 70. a 80. letech 20. stol. Komunistická ideologie tehdejší doby odmítala existenci problémů v sociální oblasti, neboť ty podle ní socialismus zcela odstranil. Není pochyb, že tyto problémy existovaly skrytě, a nebyly řešeny prostředky sociálních systémů, nýbrž prostřednictvím ekonomiky, v podobě cenových dotací zboží nebo tzv. plnou zaměstnaností.

Jednalo se o model rovnostářský, náročný na finanční zdroje, opírající se o rozsáhlou redistribuci a podporující více pasivní postoje a chování obyvatel, než vlastní aktivitu. Deformace sociální politiky spočívala v tom, že veškeré aktivity v sociální oblasti byly zabezpečovány státem a role ostatních subjektů byly značně potlačovány (rodina, občan), nebo zcela zakázány (charita, církev). Občané se stali pasivními příjemci dávek a služeb, bez možnosti spolurozhodovat o jejich kvalitě a rozsahu. Takovéto omezení politických

a sociálních práv vedlo prezentaci sociálních opatření jako darů štědrého státu občanovi. Občan se stal výlučně jen objektem sociální politiky.

Mezi hlavní priority komunistického režimu z hlediska rozdělování zdrojů patřila politika, armáda a ekonomika. Státní rozpočet byl jediným finančním zdrojem pro socialistická sociální opatření a jednalo se tak spíše o reziduální záležitost. Důsledkem narůstajícího plošného provádění sociálních opatření byla postupná neudržitelnost financování rozsáhlých sociálních výdajů. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že sociální politika socialistického Československa se podobala, vzhledem k negativním politickým modifikacím a důsledkům pro občany, re distributivnímu typu sociální politiky.¹⁷

2.2. Změny ve společnosti po roce 1989

Po listopadových událostech v roce 1989 započal, v souvislosti se změnou politického režimu, proces zásadní transformace celé společnosti, který se projevuje výraznějším prohlubováním diferenciací ve společnosti, růstem příjmových a majetkových nerovností, vznikem nových pro naši společnost doposud neznámých fenoménů, jako je např. nezaměstnanost, sociální vyloučení, chudoba. Aby mohla společnost dlouhodobě prosperovat za takto nastolených podmínek, začala se po roce 1989 postupně utvářet nová podoba sociální politiky, která je „*spojena se zeslabením prvků re distributivního typu, tzn. omezení sociální velkorysosti státu při současném posílení prvků výkonových a reziduálních, vedeném snahou po úsporné a zároveň účinné sociální politice. Pro tuto orientaci mluví nejen omezené ekonomické zdroje, včetně nepříznivého stavu veřejných financí, ale i potřeba obnovit individuální odpovědnost za vlastní osud a životní standard, podpořit tak aktivní postoje a motivaci k práci a výkonnosti.*“¹⁸

2.3. Sociální reforma

V souvislosti s transformací ekonomiky po roce 1989, muselo současně dojít k důležitým změnám i v oblasti sociální. Jednalo se především o přijetí postupných kroků ekonomické reformy veřejností a minimalizování nadměrného napětí ve společnosti.

¹⁷ Krebs, V. a kol. Sociální politika, Praha: ASPI, a. s., 2007, 90-92 s. ISBN 978-80-7357-276-1

¹⁸ Krebs, V. a kol. Sociální politika, Praha: ASPI, a. s., 2007, 53-54 s. ISBN 978-80-7357-276-1

Proto nebyly scénáře obou reforem, jak ekonomické, tak sociální, připraveny a vládou přijaty izolovaně, nýbrž současně.

Obecně lze sociální reformu chápat jako reformu kontinuální, kterou charakterizují tři základní propojené procesy:

- „*odstranění státního monopolu, podporu nestátních subjektů v sociální politice, liberalizaci sociálních aktivit občanů, jejich dobrovolných sdružení a organizací;*
- *opuštění státního paternalizmu a nastolení principu občanské odpovědnosti a participace (spoluúčasti);*
- *odklon od centrálního direktivizmu a vytváření decentralizované správy na demokratickém základě.*“¹⁹

Za zrod sociální reformy je považováno schválení scénáře sociální reformy, vypracovaného a vyhlášeného vládou ČSFR v roce 1990 na období dalších dvou let. Odbornou veřejností byl považován za první koncepčněji zaměřený program v sociální politice od roku 1948 a zároveň první krok postupné reformní činnosti naší sociální politiky. Scénář byl pojímán spíše jako program preventivní, nežli jako program cílově orientovaný, tj. směřující k celkovému zdokonalení sociálního systému. Z tohoto důvodu se především specializoval na vyhledání aktuálních rizik (nezaměstnanost, inflace, privatizace apod.), jejich potenciální vývoj, a na opatření snižující sociální napětí vyvolaného těmito procesy.

Přestože scénář sociální reformy měl především ozdravný a garanční charakter, sehrál nadmíru aktivní úlohu, protože byl základním kamenem nové sociální politiky a vytvořil nové chybějící sociální instituce (úřady práce), instituty sociálního pojištění, životního minima a mechanismy kolektivního vyjednávání či valorizační mechanismy.

Pro splnění záměrů scénáře sociální reformy bylo nevyhnutelné přijmout počátkem 90. let celou řadu právních předpisů (např. zákon o zaměstnanosti, o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvků na státní politiku zaměstnanosti, o životním minimu a další). I přes veškeré úsilí se dosud nepodařilo dosáhnout celospolečenské shody při řešení základních otázek sociální politiky týkající se zejména reformy důchodového systému a připravit tak perspektivnější koncepci v sociální oblasti.²⁰

¹⁹ Krebs, V. a kol. Sociální politika, Praha: ASPI, a. s., 2007, 95 s. ISBN 978-80-7357-276-1

²⁰ Krebs, V. a kol. Sociální politika, Praha: ASPI, a. s., 2007, 96 s. ISBN 978-80-7357-276-1

Scénář sociální reformy rovněž podnítl vznik **záchranné sociální sítě**, kterou lze definovat jako komplex právních předpisů specifikujících různá sociálněpolitická opatření státu, jimiž garantuje minimální úroveň pomoci v případě, kdy se jeho občané ocitnou v závažných nouzových situacích vyvolaných dopady ekonomické reformy a fungování tržního mechanismu. Základními funkcemi záchranné sociální sítě jsou:

- *aktivně působí v politice zaměstnanosti a spoluvytváří předpoklady k tomu, by se pracovní síla vracela do aktivní ekonomické činnosti a byla zabezpečena nezbytnými příjmy v případě nezaměstnanosti;*
- *garantuje ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu minimální výši pracovního příjmu tzv. minimální mzdy*
- *garantuje nezbytně nutnou výši příjmů sociálně potřebným občanům, zejména nízkopříjmovým rodinám s dětmi (institut životního minima);*
- *poskytuje určitou ochranu bydlení sociálně potřebným občanům (určitými příspěvky na úhradu nákladů spojených s bydlením).²¹*

Záchranná sociální síť zastává v sociálních politikách vyspělých zemí významnou roli. V souvislosti s jejím narůstající důležitostí dochází k neefektivnímu vynakládání prostředků na její financování, čemuž je zapotřebí předcházet makroekonomickou politikou (např. zajištění dostatečné nabídky pracovních míst, omezení růstu inflace ad.), tak i sociální politikou (přijetí opatření v důchodovém zabezpečení či ve vzdělávací politice aj.).

2.4. Transformace sociální politiky do budoucna

Směřování budoucího vývoje sociální politiky je do jisté míry ovlivněno faktem, že doposud nebyla vytvořena dostatečně konkrétní a dlouhodobější koncepce sociální politiky. Představa o budoucí sociální politice není zcela zřetelná. Důvodem může být jednak složitost zpracování takovéto koncepce a jednak konfliktnost procedury dohodnutí se na určitých záměrech apod.

Sociální politika musí být zejména adresná, pružná, přehledná a účinná. Opatřeními související se sociální politikou je třeba reflektovat životní podmínky obyvatel. Sociální

²¹ Krebs, V. a kol. Sociální politika, Praha: ASPI, a. s., 2007, 97 s. ISBN 978-80-7357-276-1

politika musí být ekonomicky akceptovatelná a současně musí být sociálně citlivá s dostatečnými stimulačními impulzy, vzhledem k ekonomickému a společenskému vývoji.

Po roce 1989 chybí v České republice, a to přes veškeré provedené změny, ucelený a vyvážený středně až dlouhodobý program na řešení základních sociálních problémů. Proces transformace české společnosti s sebou přinesl celou řadu zásadních, z lidského hlediska bolestivých problémů, kterých se není snadné zbavit, čili je vyřešit.

Jedná se zejména o tyto problémy:

- **strach z budoucnosti** (obava ze sociální nejistoty) související s možným růstem nezaměstnanosti do budoucna, s kolísající úrovní reálných příjmů, která již u mnoha občanů značně poklesla a způsobila zchudnutí určitých skupin obyvatelstva. Lze sem přiřadit i obavu plynoucí z chystané reformy důchodového systému a z dosud nevyjasněných životních podmínek ve stáří. Patří sem strach ze změn v životních hodnotách jednotlivců, sociálních skupin občanů a rovněž i společnosti jako celku, jelikož takovéto přizpůsobení se změněným životním hodnotám je v mnoha případech velmi komplikované.
- **příjmová a majetková diferenciac** mající vliv na statusové zařazení lidí je sice na počátku svého procesního vývoje, ale již dnes hluboce zasahuje do vědomí, názorů a postojů podstatné části obyvatelstva. Mnozí z nich vesměs souhlasí se změnami ve společnosti, i s novými cíli, ale nejsou schopni se smířit se skutečností, že pozvolna dochází i k dosti výraznému rozlišení v postavení nejen jednotlivých občanů a jejich rodin, ale rovněž i postavení jednotlivých měst, krajů rovněž i firem. Na rostoucí příjmovou a majetkovou diferenciaci mají velký vliv intenzivní změny ve struktuře české ekonomiky, které jsou příčinou setrvalé a prozatím výrazněji neklesající míry nezaměstnanosti, zejména pak té dlouhodobé. Nemalý vliv má bohužel i zneužívání moci, nepoctivost, podvody a krádeže.
- **riziko sociálního napětí** – existuje zde reálná hrozba jeho vzniku místo dosavadního sociálního smíru. Současný **stav** ovlivněný finanční a ekonomickou krizí, která probíhá od září 2008, ukazuje, že sociální napětí a neklid jsou na vzestupu a stávají se tak reálným a neoddelitelným prvkem soudobé společnosti ve světě, ale i u nás. V případě dalšího vývoje sociální politiky, směřují naznačené

problémy k výskytu možných variant, se kterými je nutné do budoucna v sociálněpolitické oblasti počítat a začít je co nejdříve řešit.²²

2.5. Sociální politika a její různá pojetí

Pojem „sociální politika“ není jednoznačně definičně vymezen. Sociální politika jako nedílná součást společnosti, která se jejím prostřednictvím rozvíjí, je zároveň důležitým faktorem spoluutvářejícím její dynamiku a charakter. Zásadní otázkou sociální politiky v současných vyspělých společnostech je bezpochyby otázka, do jaké míry a jakým způsobem se mají stát jako instituce v ní realizovat.

Jako věda se **sociální politika** zabývá a kategorizuje sociální problémy, usiluje o řešení těchto problémů a hledá způsoby ovlivňování vývoje sociálních jevů. Sociální politika je často definována jako soubor činností, které cílevědomě směřují:

- ke zlepšení primárních životních podmínek obyvatelstva jako celku, resp. určitých skupin obyvatelstva;
- k zajištění podmínek pro udržování "sociální suverenity" a "sociálního bezpečí" v rámci daných ekonomických a politických možností země.

Podle přístupu k řešení problémů lze rozlišit sociální politiku:

- **aktivní** (perspektivní) **sociální politiku**, která přednostně usiluje o prevenci, tj. snaží se předejít vzniku sociálních problémů přijímáním daných sociálních opatření "ex ante" a
- **pasivní** (retrospektivní) **sociální politiku**, která se soustřeďuje na řešení již vzniklých sociálních problémů, reaguje "ex post".

V ČR se poměrně často vyskytuje pojetí, které rozlišuje sociální politiku v "širším" a "užším" slova smyslu. **Sociální politika v "širším" slova smyslu** (v širším pojetí): *lze ji vymezit jako konkrétní jednání státu a ostatních subjektů, kterým je ovlivňována sociální sféra společnosti.* Sociální politika se bezprostředně váže k životním podmínkám lidí. Širší pojetí je důležité z hlediska dlouhodobých koncepčních úvah o sociální politice, které

²² Krebs, V. a kol. Sociální politika, Praha: ASPI, a. s., 2007, 100 - 101 s. ISBN 978-80-7357-276-1

souvisí jak s volbou typu sociální politiky, tak i s tvorbou určitého sociálního programu (vize, sociál. doktríny).

Sociální politika v "užším" slova smyslu (v užším pojetí): *jejím hlavním cílem je reagovat na sociální rizika, resp. jejich možné negativní důsledky (stáří, nemoc, invalidita) a eliminovat sociální tvrdosti, které doprovázejí fungování tržního mechanismu (př. nezaměstnanost, chudoba). Užší pojetí redukuje sociální politiku na systém opatření jednak v oblasti zaměstnanosti a jednak v oblasti sociálního zabezpečení, čili má význam zejména pro průběh ekonomické transformace a zajišťování sociálního smíru (někdy se hovoří v tomto smyslu o tzv. "resortní sociální politice", jelikož se jedná o činnosti spadající do působnosti resortu MPSV).*²³

Každá sociální politika směřuje k určitému cíli - v moderní evropské sociální politice jde o *realizaci lidských práv*, které jsou ustanoveny v ústavě každého státu a dále o sledování soustavy cílů, jimiž je naplňován cíl základní, který lze zformulovat *jako soustavné zdokonalování životních podmínek lidí a rozvíjení osobnosti člověka.*

2.6. Základní principy sociální politiky

Sociální politika má vliv na sociální realitu a její změny v sociálním systému. Je založena na určitých základních principech, tj. vůdčích myšlenkách a postupech, které vychází z obecného, filozofického myšlení a tzv. sociálně politických doktrín. V rámci Evropy se jedná zejména o liberalismus, křesťanské sociální učení a demokratický socializmus.

Liberalismus – staví na osobní svobodě a individuální odpovědnosti. Sociální prospěch a blahobyt každého jedince je závislý především na něm samotném, jeho výkonu, osobním nasazení a ochotě nést rizika. Funkčnost sociální politiky je hodnocena z pohledu jejího vztahu k ekonomické efektivnosti. Dle této doktríny solidarita státu a redistribuční procesy vedou k oslabení ekonomických podnětů a aktivit, a naopak vyzdvihuje regulační schopnosti tržního mechanismu, jeho hladké fungování, které z hlediska uspořádání společnosti považuje za určující.

²³ Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 25 s. ISBN 978-80-7357-276-1

Křesťanské sociální učení – myšlenkový koncept, dle kterého za sociální situaci nenese odpovědnost jen sám jedinec, ale do jisté míry i společenský systém, tedy, přisuzuje částečnou odpovědnost za vzniklou situaci mocným a zámožným. Cílem je zamezit bídě za pomocí sociálních transferů a dobročinných aktivit. Akceptuje nerovnost, ale ne každou pokládá za spravedlivou.

Demokratický socialismus – usiluje o zajištění důstojných životních podmínek pro všechny demokratickou cestou na základě přijetí určitých pravidel, jako je převzetí značné míry sociální odpovědnosti za jedince státem, silný veřejný sektor a rozsáhlé přerozdělování a solidarismus.²⁴

K základním principům sociální politiky patří:

- **princip sociální spravedlnosti** - sociální spravedlnost lze vymezit pravidly, podle nichž jsou ve společnosti rozdělovány příjmy, bohatství a také životní příležitosti a předpoklady (např. vzdělávat se, uplatnit se na trhu práce...) mezi jednotlivé občany, případně sociální skupiny. Jde o pojem relativní, k jehož řešení je zapotřebí přihlížet k řadě okolností a odlišností konkrétních sociálních situací. Sociální spravedlnost a sociální smír ve společnosti jsou zpravidla základem legitimacy každé vlády a jejího usilování.
- **princip sociální solidarity** - sociální solidarita (vzájemná podpora, sounáležitost) je projevem lidského porozumění a vzájemné soudržnosti a také odpovědnosti. Je vedena úsilím o sjednocování zájmů na základě svobodné vůle lidí a jejich ochoty podřídit se zájmům širšího společenství (aktivita *světových organizací* ES, WHO; *celostátní* – tvorba zdrojů pro rozvoj vzdělání, kultury, pomoc rodinám, sociálně slabým; *místní či regionální* – solidarita podniků firem, obcí církví; solidarita *jednotlivců a rodin*). Ve vyspělých společnostech je solidarita realizována prostřednictvím redistribuční a transferové politiky státu, důležitá je však i solidarita jedinců, spolků, sdružení založená na dobročinnosti. Vždy je nezbytné uvážit **míru solidarity**, dbát o to, aby přílišná solidarita státu nevedla k oslabení aktivity jedinců a odpovědnosti za vlastní životní podmínky.
- **princip subsidiarity** – princip spojující osobní odpovědnost se solidaritou, přistupuje k člověku jako bytosti s jedinečnými vlastnostmi, vůlí a schopnostmi, které využívá ku prospěchu a sociálnímu bezpečí svému a svých bližních. Dle toho

²⁴ Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 27 s. ISBN 978-80-7357-276-1

principu je tedy každý povinen nejdříve pomoci sám sobě, a nemá-li tuto možnost, musí mu pomoci rodina. Teprve na posledním místě je k pomoci kompetentní stát, jsou-li ostatní možnosti pomoci vyčerpány. Nicméně primární povinností státu je vytvořit takové podmínky, aby si každý mohl pomoci vlastním přičiněním, tj. převzít vlastní odpovědnost.

- **princip participace** – jedná se postupný, dlouhodobější proces, který lze charakterizovat jako přechod od člověka jako objektu sociální politiky k člověku plnoprávnému, odpovědnému a respektovanému subjektu. Umožňuje jednotlivcům přímý přístup k politickým rozhodnutím, podílet se na společenském životě, a tedy i na sociální politice, která bezprostředně působí na životy lidí (např. zdraví, zajištění v nemoci, ve stáří...). Bez ztotožnění lidí se sociálněpolitickými opatřeními, jsou efekty těchto opatření omezené.

Kromě uvedených principů se lze v sociální politice setkat s řadou dalších, např. princip univerzality, adekvátnosti, komplexnosti, garance. Ty mají význam v dílčích sociálních politikách např. u zdravotní, rodinné, bytové či vzdělávací.²⁵

2.7. Funkce sociální politiky

Sociální politika plní řadu funkcí, které mohou být členěny různě. Funkce spolu vzájemně souvisejí, působí komplexně jak na jedince, tak na sociální skupiny a ovlivňují společnost jako celek. Nejčastěji se lze v sociální politice setkat s těmito funkcemi:

- a) **ochranná funkce** – jedná se o historicky nejstarší funkci, řeší již vzniklé sociální situace, kdy jedinec či sociální skupina (rodina) jsou znevýhodněni ve vztahu k ostatním, ať ekonomicky či sociálně. Jde o odstranění nebo alespoň zmírnění následků určitých sociálních událostí (např. nezaměstnanost, škodlivé pracovní prostředí, stáří, příjmová situace vícedětných rodin, nemoc, osíření atd.), plyne primárně z humanitní orientace společnosti a sekundárně z potřeby ochrany pracovní síly.
- b) **rozdělovací a přerozdělovací funkce** - je nejsložitější a zároveň nejvýznamnější funkcí, prostřednictvím které, je určován podíl každého jednotlivého člověka na

²⁵ Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 28-36 s. ISBN 978-80-7357-276-1

výsledku činnosti ekonomiky a na společenském bohatství, zaměřuje se nejen na rozdělování důchodů, ale i životních příležitostí, v podstatě řeší, co, jak, komu, za co a podle čeho rozdělovat. Realizuje se zejména prostřednictvím daní a transferů. Cílem přerozdělování by mělo být zmírnění výchozích nerovných podmínek v té míře, kterou společnost považuje za přijatelnou. Míra přerozdělování se odvíjí od řady konkrétních okolností (např. ekonomická situace, citlivost k sociálním problémům, vnímání sociální spravedlnosti, tradice, politická stabilita aj.) a neměla by oslabovat podněty k práci a podnikání, ani stabilitu a rozvojové možnosti společnosti.

- c) **homogenizační funkce** – uvedená funkce je v sociální politice relativně nová, je velmi těsně spjata s předchozí funkcí, neboť má směřovat ke zmírňování sociálních rozdílů v životních podmínkách jedinců a sociálních skupin a k odstraňování neodůvodněných rozdílů mezi lidmi (nejzřetelněji ji můžeme spatřovat například v sociální pomoci nízkopříjmovým skupinám obyvatelstva).
- d) **stimulační funkce** - smyslem této funkce je především podporovat a podněcovat žádoucí sociální jednání jednotlivců či sociálních skupin v ekonomické oblasti, i mimo ni, formou různých opatření sociální politiky, např. ve vzdělávací politice, v politice zaměstnanosti, v politice zdravotní atd., mající vliv na pracovní výkonnost.
- e) **preventivní funkce** spočívá ve snaze zamezit úplně nebo alespoň v co největší míře nežádoucím sociálním jevům (chudobě, nezaměstnanosti, zdravotnímu poškození), které znemožňují začlenění člověka do společnosti. Tato funkce nabývá v současnosti na významu a zahrnuje osvětovou činnost a poradenství všeho druhu (např. poradenství právní, pro volbu povolání, nezaměstnanost, toxikomany atd.)²⁶

²⁶ Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 55-61 s. ISBN 978-80-7357-276-1

2.8. Nástroje sociální politiky

Sociální politika je realizována za užití nástrojů různého řádu, které představují určitý systém, jenž se postupně mění, rozvíjí a zkvalitňuje v závislosti na konkrétních záměrech sociální politiky. V současné sociální politice je především kladen požadavek na adresné a diferencované řešení určitých sociálních situací jedinců nebo sociálních skupin a na zamezení zneužívání kladů systému těmi jedinci, jimž nejsou určeny.

Základním nástrojem v každé demokratické společnosti je právní řád, v jeho rámci sociálněprávní legislativa. Z jiného pohledu se může například jednat o systém daní a transferových plateb, nadační, charitativní, církevní činnost nebo instituty sociální politiky (např. sociální pojištění, institut opatrovnictví, sociál. služby, azyly apod.).

Mezi nástroje sociální politiky lze svým způsobem zařadit i **sdělovací prostředky**, neboť se podílejí na utváření názorů a postojů veřejnosti k sociálním problémům, **vzdělávací aktivity**, které usnadňují zapojení na trhu práce, brání chudobě, **institut poradenství** a dále **nátlakové akce**, prostřednictvím kterých příslušné sociální skupiny prosazují své zájmy např. stávky, petiční akce apod. Nástrojem krátkodobého charakteru je **kolektivní vyjednávání**. V ČR se uplatňuje od roku 1989, jde o mechanismus dosahování konsenzu, proces, ve kterém dochází k jednání o určitých sociálních skutečnostech mezi sociálními partnery. Sociálními partnery jsou odborové svazy hájící práva a zájmy zaměstnanců, zaměstnavatelské svazy a stát potažmo vláda. Kolektivní vyjednávání má preventivní charakter, má především předcházet konfliktům a problémy řešit ex ante a nikoli následně. Kolektivní smlouvy různého typu (generální dohoda, kolektivní smlouva vyššího typu, podnikové kolektivní smlouvy), jsou pak výsledkem kolektivního vyjednávání.

2.9. Členění nástrojů sociální politiky

Nástroje právní povahy – právní předpisy, k nimž patří především Ústava České republiky, Listina základních práv a svobod, dále zákony (např. zákon o důchodovém pojištění, zákon o státní sociální podpoře, zákon o rodině atd.), nařízení vlády ČR, vyhlášky jednotlivých ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy.

Ekonomické nástroje - opatření týkající se ovlivňování a přerozdělování disponibilních zdrojů za účelem dosažení stanovených cílů. K těmto nástrojům se řadí:

- *fiskální nástroje* – různým skupinám obyvatel jsou poskytovány transfery na jedné straně a úlevy na straně druhé. Jedná se především o starobní důchodce, studenty, invalidy atd.
- *úvěrové nástroje* – se užívají v situacích, kdy je třeba ovlivnit různé sociální situace a události v určitých sociálních skupinách obyvatel. Úvěrovými nástroji rozumíme především různě zvýhodněné půjčky.
- *cenová politika* – stát dekomodifikuje, nebo cenově reguluje, vybrané služby či statky pro různé skupiny obyvatelstva.

Sociální dokumenty – cíle sociální politiky a způsoby dosažení těchto cílů, jsou stanovovány různými programy, koncepcemi, plány nebo projekty organizací.

Stěžejním hlediskem v sociální politice je včasnost. Proto je nezbytné, aby soudobá sociální politika pracovala minimálně se dvěma základními druhy nástrojů:

- **Sociální doktrína (vize)** jakožto dlouhodobý plán pro tvorbu sociálně politické činnosti určuje směr sociální politiky v horizontu 10 až 15 let.

Doktrína by měla být založena na teoretických předpokladech, respektovat lidská a sociální práva občanů garantována v Listině základních práv a svobod a vycházet z principů a hodnot vlastním moderním demokratickým společenstvem (např. sociální spravedlnost, humanismus, solidarita aj.). Do jisté míry by na druhé straně měla být konkrétní, aby mohla reflektovat stěžejní problémy a zároveň uměla odpovědět na otázky související s budoucím vývojem v oblasti sociální politiky. Nezbytnost sociální doktríny při utváření koncepce sociální politiky je mimo jiné dána tím, že většina sociálněpolitických problémů je dlouhodobějšího charakteru, tudíž vyžaduje dlouhodobou představu cílového řešení. V případě neexistence jasné představy (vize) při utváření sociální politiky, dochází k nekonceptnosti potažmo ke vzniku trvalého rizika sociálního napětí. Česká republika takovýmto dokumentem prozatím nedisponuje, byť byly na sklonku 90. let práce na jeho vypracování započaty, ale brzy na to pozastaveny.²⁷

²⁷ Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 63-64 s. ISBN 978-80-7357-276-1

- **Sociální program** – nástroj, který slouží k prosazování doktríny a k hledání způsobů, jak dosáhnout dlouhodobých cílů, které jsou výsledkem kompromisu účastníků se vládních, politických, ale i zájmových orgánů a organizací.

Nástroje aplikačního charakteru - jedná se o nástroje sociální politiky, které mají zcela přesný účel použití, za ně se považují zejména:

- **Sociální příjmy**, tj. příjmy spojené s opatřeními sociální politiky, jsou velice významným nástrojem sociální politiky. Sociální příjmy v České republice zahrnují zejména dávky důchodového a nemocenského pojištění, dávky státní sociální podpory, kromě uvedeného pak i dávky sociální pomoci a podpory v nezaměstnanosti. Je pro ně typické poměrně rychlé tempo nárůstu jejich podílu na celkových peněžitých příjmech obyvatel a tvoří tak v České republice cca 16 % všech příjmů obyvatelstva.²⁸
- **Sociální služby** – poskytnutím sociální služby stát uspokojuje specifické potřeby určitých sociálních skupin obyvatel. Jde nejen o sociální služby v tradičním pojetí, tj. péči o nemocné, slabé, staré nebo sociálně narušené spoluobčany, ale i o služby ze širšího spektra, tj. ve vzdělávání, zdravotnictví, bydlení, jakož i služby v rámci poradenství, jehož cílem je poskytovat programovou i situační informaci nejrůznějšího druhu (např. předmanželské poradenství, poradenství pro alkoholiky, toxikomany atd.
- **Věcné dávky** – souvisí s ochranou zdraví a jedná se zejména o léky a zdravotní pomůcky (berle, protézy aj.) nebo o ochranné pracovní pomůcky. Uplatňují se rovněž v případech sociální pomoci (např. poskytnutí potravinových balíčků, ošacení) v situacích, kdy dochází ke zneužívání peněžité pomoci k jiným účelům než těm, za kterými byla poskytnuta.
- **Účelové půjčky** – jde o poskytování různých zvýhodněných půjček k ovlivňování různých sociálních situací či událostí v životě lidí (př. půjčky na vzdělání, k podpoře bydlení). Od ostatních nástrojů se odlišují tím, že půjčky jsou návratné a jejich sociální efekt je dán především výhodnějšími podmínkami při jejich poskytnutí a okamžitou dostupností.

²⁸ Krebs (2007:66) uvádí, že v celkové struktuře sociálních příjmů mají nejvyšší podíl dávky důchodového pojištění, tj. cca 73%, dále dávky státní sociální podpory cca 13%, nemocenského pojištění cca 8%, peněžité dávky sociální pomoci cca 4% a dávky v nezaměstnanosti cca 2%.

- **Úlevy a výhody** – poživateli výhod jsou různé skupiny obyvatelstva. Jsou poskytovány například příslušníkům ozbrojených složek, dětem, studentům nebo seniorům.
- **Státní regulace cen služeb a zboží** – nástroj regulace byl hojně využíván v sociální politice zejména v období socialismu s velkým plošným efektem. Po roce 1989 v souvislosti s transformací ekonomiky na tržní hospodářství se cena stává nástrojem především ekonomickým a postupně dochází k oslabení jejího významu jako nástroje v sociální politice.²⁹

²⁹ Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 65-67 s. ISBN 978-80-7357-276-1

3. Sociální zabezpečení v České republice

V průběhu přechodu sociálního zabezpečení na systém sociální ochrany obyvatelstva započaly v České republice začátkem 90. let 20. stol., dle scénáře sociální reformy, přípravy, které vedly ke vzniku tří, na sebe navazujících, relativně samostatných systémů, tzv. pilířů – sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci. Tyto systémy se od sebe vzájemně odlišují zejména podle sociální situace, kterou řeší, způsobem jakým jsou dávky financovány (daně, pojištění) a způsobem jejich organizačního zabezpečení. **Sociální zabezpečení** jakožto součást sociální politiky představuje soubor institucí, zařízení a opatření, pomocí nichž lze předcházet, eliminovat, či odstraňovat důsledky sociálních událostí občanů. Poskytuje ochranu a pomoc lidem formou **sociálních příjmů** (pojištění, dávky), **sociálních služeb** (informační, poradenské nebo zprostředkovatelské služby) a **sociálních azylů** (ústavy pro těžce postižené, dětské domovy, domovy důchodců atd.) v případech: stáří, invalidity, smrti rodinného příslušníka, narození dítěte, těhotenství, nemoci, úrazu aj., jedná se o tzv. širší pojetí. V užším pojetí je omezeno na důchodové zabezpečení a sociální služby.

Sociální pojištění

Řeší situace, na které se člověk může dopředu připravit odložením části své dnešní spotřeby z platu či mzdy na krytí budoucí nejisté události, která je dlouhodobého či krátkodobého charakteru. Za tímto účelem byly zřízeny dnes fungující systémy:

- **důchodové pojištění**, které je upraveno zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, v platném znění,
- **nemocenské pojištění**, které upravuje zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, v platném znění.

Důchodové a nemocenské pojištění je financováno z pojistného placeného za předem jasně daných podmínek, jak zaměstnancem, tak zaměstnavatelem, ale i osobami samostatně výdělečně činnými. V zemích s fungující tržní ekonomikou je sociální pojištění nejvíce preferováno a je výrazem sociální odpovědnosti občanů k sobě a svým blízkým.³⁰

³⁰ Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 164 s. ISBN 978-80-7357-276-1

Státní sociální podpora

V rámci státní sociální podpory jsou řešeny především sociální situace, které jsou výsledkem určité shody uvnitř společnosti, například na podpoře rodin s dětmi při narození dítěte, při péči o děti až do jejich zletilosti, včetně přípravy na budoucí povolání. Systém dávek státní sociální podpory je zcela financován z daní (ze státního rozpočtu) a jejich výplata je zajišťována od 1. 4. 2011 nově vzniklým Úřadem práce ČR. Používá se tam, kde je rámec pojištění úzký nebo nepoužitelný pro zajištění stability občana.

Sociální pomoc

Systém sociální pomoci je aplikován především tam, kde občan není schopen sanovat svou obtížnou životní situaci, především stavy hmotné a sociální nouze, ani s přispěním své rodiny. Sociální pomoc je poskytována v následujících základních formách:

- a) sociální služby – jsou poskytovány zejména nestátními a neziskovými subjekty, dále kraji a obcemi
- b) sociálněprávní ochrana dětí – je poskytována pověřenými obecními úřady
- c) dávky sociální pomoci – jsou od 1.1.2012 poskytovány nově vzniklým Úřadem práce ČR prostřednictvím jeho kontaktních pracovišť

Sociální pomoc je financována především ze státního rozpočtu a rovněž z rozpočtů jednotlivých obcí, přičemž jsou zcela rozděleny kompetence státních a samosprávných orgánů. Sociální pomoc je podmíněna sociální nouzí (chudobou) a odlišuje se od pojištění a zaopatření individualizovanou aplikací.

Uvedené základní systémy sociálního zabezpečení odpovídají nejnovějším trendům i teoretickým poznatkům v sociálních politikách v průmyslově vyspělých zemích. Moderní sociální systémy obsahují, jak dávky založené na principu pojištění, tak i dávky, jejichž výše a okruh příjemců je vázán na konkrétní příjmovou a sociální situaci v rodině.³¹ Od 1. ledna 2012 došlo v rámci tzv. Sociální reformy I ke sloučení systémů státní sociální podpory a sociální pomoci do jednotného systému, tzv. systému nepojistných sociálních dávek.

³¹ Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 165 s. ISBN 978-80-7357-276-1

4. Východiska a principy systému státní sociální podpory

Za základní východisko vzniku systému státní sociální podpory v České republice lze považovat Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku České republiky pod č. 2/1993 Sb., zejména ustanovení v Hlavě IV., kde je zakotveno právo na pomoc státu rodičům, kteří pečují o děti. Při tvorbě právních předpisů týkající se uvedené oblasti se přihlíží k principům sociální spravedlnosti, subsidiarity, sociální solidarity, ale také principu participace, což znamená oprostít se od závislosti na sociálním systému a využít vlastních schopností a spolurozhodovat (být aktivní). Stát svou podporou a pomocí zasahuje pouze tam, kde z objektivních či subjektivních důvodů není občan schopen ani za pomoci rodiny zajistit své potřeby vlastním přičiněním na společensky přijatelné úrovni a tam, kde stát má zájem člověka a rodinu podpořit, stimulovat, případně chránit.

Vznik systému státní sociální podpory byl svou koncepcí, velikostí a technickým řešením největším transformačním opatřením v přeměně systému sociálního zabezpečení na systém sociální ochrany v období po sametové revoluci. Kromě změny samotné konstrukce, došlo rovněž ke změně plátce jednotlivých dávek, neboť v minulosti byly dávky vypláceny prostřednictvím zaměstnavatelských organizací a okresních správ sociálního zabezpečení. Výplatou dávek bylo nutno pověřit orgány státní správy, jelikož adresný systém je provázen vyhodnocováním a sledováním mnohem většího objemu dat než v minulosti.

Systém státní sociální podpory je celistvým systémem pomoci, který se orientuje především na rodiny s nezaopatřenými dětmi, čili představuje pomoc v podobě dávek obligatorního charakteru, poskytovaných ve specifických sociálních situacích, které rodina není schopna řešit vlastními silami a prostředky. Rovněž řeší i sociální situace všech občanů (např. v minulosti i pohřebné, v současnosti příspěvek na bydlení) a je financován ze státního rozpočtu. Výplatou dávek byly z počátku pověřeny okresní úřady jako orgány státní správy, následně v rámci II. fáze územní reformy veřejné správy byla agenda státní sociální podpory v období od 1. 1. 2003 do 31. 3. 2004 dočasně převedena na samosprávu, od 1. 4. 2004 ji s výjimkou Hlavního města Prahy (až od 1. 1. 2009) opět vykonávaly orgány státní správy – úřady práce. Od 1. 4. 2011 zajišťuje tuto agendu nově vzniklý Úřad práce ČR prostřednictvím jeho krajských poboček a v jejich rámci pak jednotlivá kontaktní pracoviště.

4.1. Společenská pomoc rodinám s dětmi před 1. 9. 1995

Systém společenské pomoci rodinám s dětmi před vznikem státní sociální podpory existoval v podobě prvků přímé i nepřímé finanční pomoci (např. slevy, dávky), službami či pomoci naturální. Soustava přímé finanční pomoci rodinám s dětmi byla tvořena v podstatě z komplexu dávek, který mohl být dále členěn do několika částí:

- a) dávky určené zejména rodinám s nezaopatřenými dětmi (tj. přídatky na děti, státní vyrovnávací příspěvek či výchovné k důchodům)
- b) dávky poskytované v souvislosti se vznikem určité sociální události (zaopatřovací příspěvek, podpora při narození dítěte, rodičovský příspěvek, dávky péstounské péče, stipendia a státní příspěvek k novomanželským půjčkám; do této skupiny patřilo mimo jiné i pohřebné)
- c) dávky pro nízkopříjmové rodiny, jejichž celkové příjmy nedosahovaly hranice životního minima (tj. dávka sociální péče rodinám s nezaopatřenými dětmi a těhotným ženám nebo příspěvek na výživu dítěte).

Tehdejší soustava dávek se formovala postupně a byla velmi nejednotná, a to jak samotnou koncepcí jednotlivých dávek a podmínek pro jejich přiznávání, tak i z pohledu jejich legislativního řešení. Většina peněžitých dávek byla zahrnuta do systému dávek nemocenského pojištění. Jejich výše byla dána pevnými částkami, a pokud nebyly dávky valorizovány, docházelo ke ztrátě reálné úrovně poskytovaných dávek vlivem změn cenových a příjmových relací. Dávky rodinám poskytovali jednak zaměstnavatelé plošně, bez přihlédnutí k jejich aktuální příjmové situaci a jednak správy sociálního zabezpečení, které vyplácely zhruba 14 % celkového finančního objemu dávek i počtu dávek, které se posléze transformovaly do systému státní sociální podpory. Nový systém státních dávek se vyznačoval především svou adresností, což znamenalo větší nároky na sběr dat, které v zájmu ochrany osobních údajů nebylo možné svěřit zaměstnavatelům, jelikož jim nepříslušelo prošetřovat sociální poměry svých zaměstnanců.

Zákon o státní sociální pomoci přinesl v zásadě tři podstatné změny:

- sjednotil státní sociální dávky vyjadřující podporu státu občanům a rodinám s dětmi do jednoho celku,
- nově byly vymezeny i ty dávky, které byly doposud součástí jiných systémů, např. sociální péče či nemocenského pojištění
- a zavedl nové dávky, které reagují na dosud neřešené sociální situace.

5. Sociální reforma I

Legislativní proces sociální reformy byl zahájen počátkem roku 2011. Prvotní krok její realizace vedl ke vzniku centrální instituce Úřadu práce České republiky na základě zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, který nabyl účinnosti dne 1. 4. 2011, jehož přijetí naráželo na odpor jak z řad opozičních poslanců a senátorů tak samotného prezidenta České republiky. Jednalo se o první zákon vládní koalice Petra Nečase (ODS), který Václav Klaus vetoval, neboť *"Zákon vytváří další nový centrální úřad, a tím posiluje byrokracii, s čímž se nemohu ztotožnit,"* napsal ve svém vyjádření Klaus. Nová struktura nebude podle něho účelnější a pružnější, ale složitější. Také předpokládané úspory pokládá prezident za fikci. *"Zkušenosti s vytvářením nových úřadů nás již mnohokrát přesvědčily o opaku,"* uvedl. Klaus soudí, že důvody přijetí zákona jsou *"spíše zájmové než věcné"*³²

Další stěžejní právní normy, které byly v rámci tzv. Sociální reformy I přijaty jsou:

Zákony:

- 1) Zákon č. **364/2011 Sb.**, kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí
- 2) Zákon č. **365/2011 Sb.**, kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
- 3) Zákon č. **329/2011 Sb.**, o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů
- 4) Zákon č. **366/2011 Sb.**, kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
- 5) Zákon č. **367/2011 Sb.**, kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

³² ČTK, Klaus poprvé Nečasovi vetoval zákon. Reorganizace úřadů práce odmítá, 2011 [cit.22.2.2012].Dostupné z:<<http://byznys.ihned.cz/c1-50631540-klaus-poprve-necasovi-vetoval-zakon-reorganizaci-uradu-prace-odmita>>

Vyhlášky:

- **Vyhláška č. 388/2011 Sb.**, o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením
- **Vyhláška č. 389/2011 Sb.**, o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi
- **Vyhláška č. 390/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- **Vyhláška č. 391/2011 Sb.**, kterou se mění vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů³³

Z větší části reformní změny nabyly účinnosti dnem 1. ledna 2012 a dotýkají se pěti zásadních oblastí: dávkového systému, oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi, oblasti péče o zdravotně postižené osoby, legislativy pracovněprávní a v neposlední řadě také oblasti rodinné politiky a péče o děti (viz. Tabulka č. 2)

Tabulka č. 2 Sociální reforma I (pilíře, cíle a nástroje)

Pilíře reformy v roce 2011	Cíle reformy	Nástroje k dosažení cílů (mechanismy)
Sjednocení výplaty dávek	lepší zacílení a adresnost sociálních dávek	zavedení jednotného výplatního místa dávek
Změny v oblasti péče a zabezpečení zdravotně postižených osob	dosažení maximální možné účelnosti dávek	snížení počtu vyplácených dávek jejich agregací do větších celků
Změny v oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi	zefektivnění práce orgánů státní správy	zavedení efektivního hodnocení příjmů žadatelů o dávky
Změny v oblasti práce a zaměstnanosti	snížení administrativní zátěže pro uživatele služeb	
Změny v oblasti rodinné politiky a péče o děti	zkvalitnění systému péče o ohrožené děti	
	podpora sladění rodinného a pracovního života u rodin s dětmi	

³³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Novelty právních předpisů v sociální oblasti od 1. ledna 2012. MPSV, 2012 [cit. 22.2.2012]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/11911>>

5.1. Pilíř I. Sjednocení místa a administrace dávek poskytovaných MPSV

Do 31.12.2011 výplatu dávek zajišťovaly tři odlišné úrovně státní správy (úřady práce, obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností viz. Tabulka č. 3). Záměrem MPSV bylo sjednocení procesu výplaty dávek, tak aby rozhodoval o dávkách jediný orgán s celostátní působností, kterým se stal Úřad práce ČR zřízený na základě zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, s účinností od 1. 4. 2011. Datem účinnosti se současně zrušily původní (okresní) úřady práce zřízené podle zákona o zaměstnanosti (zákon č. 435/2004 Sb.). Organizačně je Úřad práce ČR členěn na generální ředitelství a krajské pobočky. Obvody působení krajských poboček se shodují s územím krajů podle zákona č. 347/1997 Sb. V rámci krajských poboček pak fungují jednotlivá kontaktní pracoviště, která vznikla reorganizací původních úřadů práce a jejich kontaktních míst.

Dostupnost služeb v oblasti nezaměstnanosti, státní sociální podpory, hmotné nouze i dávek pro osoby se zdravotním postižením je od 1.1.2012 zajišťována prostřednictvím 423 kontaktních pracovišť úřadu práce a 26 detašovaných, resp. výjezdních pracovišť úřadu práce.³⁴

5.2. Pilíř II. Změny v oblasti péče a zabezpečení zdravotně postižených osob

Z původně širokého spektra dílčích dávek pro zdravotně postižené, které poskytovalo samostatně několik orgánů státní správy, resp. samosprávy tak od ledna 2012 (viz. tabulka č. 2) vznikly pouze dvě dávky (systém administrace a samotná výplata těchto dávek je zajišťována kontaktními pracovišti Úřadu práce ČR):

- **Příspěvek na mobilitu** - jedná se o opakující se nárokovou dávku poskytovanou osobám starší jednoho roku, které nejsou schopny zvládat základní životní potřeby v oblasti mobility nebo orientace. Jednotná výše příspěvku na mobilitu činí 400 Kč měsíčně. Je vyplácen všem, kteří splňují podmínky dle zákona č. 329/2011 Sb.,

³⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: TZ MPSV: Sociální reforma I.MPSV, 2012 [cit.22.2.2012].
Dostupné z:< <http://www.mpsv.cz/cs/11678>>

o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, tedy dokonce i těm, kteří de facto nemají žádné pohybové postižení, tudíž jsou mobilní.

- **Příspěvek na zvláštní pomůcku** - jedná se o jednorázovou nárokovou dávku, která je určena osobám s těžkou vadou nosného nebo pohybového ústrojí, těžkým sluchovým nebo těžkým zrakovým postižením nebo těžkým mentálním postižením. Přičemž součet vyplácených příspěvků na zvláštní pomůcku nesmí v 60 kalendářních měsících po sobě jdoucích přesáhnout částku 800 000 Kč (z vyplácených částek se při součtu odečítají ty částky, které osoba v tomto období vrátila nebo jejichž vrácení bylo prominuto). Dávka je určena k zajištění pomůcek usnadňujících sebeobsluhu zdravotně postižených osob a jejich kontakt s okolím.

Tabulka č. 3 *Přehled vyplácených dávek do 31.12.2011 na třech různých úrovních státní správy, resp. samosprávy*

Instituce	Typ dávky
Úřad práce	<ul style="list-style-type: none"> • přídavek na dítě, • příspěvek na bydlení • rodičovský příspěvek • porodné • pohřebné • dávky péčovské péče
Obecní úřad	<ul style="list-style-type: none"> • příspěvek na živobytí • mimořádnou okamžitou pomoc • doplatek na bydlení • příspěvek nevidomým na krmivo pro vodícího psa • příspěvek na užívání bytu a garáže
Obecní úřad s rozšířenou působností	<ul style="list-style-type: none"> • příspěvek na péči • mimořádnou okamžitou pomoc osobám ohroženým sociálním vyloučením • jednorázové příspěvky na opatření zvláštních pomůcek • příspěvek na úpravu bytu • příspěvek na zakoupení, celkovou opravu a zvláštní úpravu motorového vozidla • příspěvek na provoz motorového vozidla • příspěvek na individuální dopravu • průkazy TP, ZTP a ZTP/P

Dávky, které byly agregovány do jednoho „**Příspěvku na mobilitu**“:

- příspěvek na úhradu za užívání garáže,
- příspěvek na individuální dopravu,
- příspěvek na zakoupení motorového vozidla/příspěvku na celkovou opravu motorového vozidla,
- příspěvek na zvláštní úpravu motorového vozila,
- příspěvku na provoz motorového vozidla.

Dávky, které byly agregovány do jednoho „**Příspěvku na pomůcky**“:

- příspěvek na opatření zvláštních pomůcek,
- příspěvek na úpravu bytu a
- příspěvek na zvláštní úpravu motorového vozidla.

5.3. Pilíř III. Změny v oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi

V oblasti hmotné nouze došlo v roce 2011 k těmto následujícím reformním opatřením:

- Sjednocení výplaty různých druhů dávek a zjednodušení jejich administrace pro lepší adresnost dávek.
- Výplata dávek je nově posuzována na základě příjmové situace nejenom konkrétní osoby v hmotné nouzi, ale též dalších osob, které k ní mají vyživovací povinnost s cílem podpořit odpovědnost v rámci rodiny a upřednostnit ji před odpovědností státu.
- Výplata dávek prostřednictvím elektronického platebního prostředku tzv. karty sociálních systémů (sociální karty), jejíž zavedení je plánováno na druhé čtvrtletí roku 2012, která by měla zajistit především větší kontrolu využívání dávek a tedy jejich spotřebování za účelem, ke kterému jsou určeny.

5.4. Pilíř IV. Změny v zaměstnanosti

Boj s nelegální prací: Nově zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, v platném znění, definuje nelegální práci tak, aby bylo její prokazování snadnější a aby byly eliminovány úniky v oblasti pojistného i daní. Zákon zakotvuje tzv. vyvrátitelnou právní domněnku odpovědnosti za přešůpek a správní delikt spočívající v umožnění výkonu nelegální práce. Osoba, na jejímž pracovišti se vykonávala nelegální práce, je tedy povinna prokazovat, že

nelegální práci na svém pracovišti neumožnila. Rovněž došlo k sjednocení výkonu kontrolní činnosti – kontrolním orgánem se stal Státní úřad inspekce práce. Maximální částka pokuty za výkon nelegální práce se zvýšila z 10 000 Kč na 100 000 Kč. Naopak snížena byla maximální částka pokuty za neplnění oznamovací povinnosti nebo nevedení evidence podle zákona o zaměstnanosti z 500 000 Kč na 100 000 Kč.

Agentury práce: Agentury práce, které uspějí ve výběrovém řízení (bude konáno v 1. čtvrtletí 2012) budou nápomocny úřadu práce v rámci takzvaného sdíleného zprostředkování hledáním míst pro nezaměstnané. V praxi to znamená, že úřad práce vytipuje určitou skupinu uchazečů a s jejich souhlasem převede zprostředkování jejich zaměstnání na agenturu práce. V takovéto skupině by měli převažovat zejména uchazeči obtížně umístitelní. Agentury práce, se kterými uzavře úřad práce smlouvu, obdrží za každého uchazeče 5000 Kč, za jeho umístění 1250 Kč a za jeho setrvání v pracovním poměru na dobu neurčitou po dobu nejméně šesti měsíců dalších 500 Kč.

Veřejná služba: Novela zákona o zaměstnanosti se dotkla úpravy odpracované doby, která je podmínkou pro získání podpory v nezaměstnanosti. Lidé, zejména uchazeči o zaměstnání, kteří jsou dlouhodobě v evidenci úřadu práce, mohou dostat po dvou měsících od registrace na úřadu práce nabídku veřejně prospěšných prací nebo veřejné služby v rozsahu až 20 hodin týdně. Pokud ji však uchazeč o zaměstnání bez vážných důvodů odmítne, vystavuje se riziku sankčního vyřazení a zániku nároku na podporu v nezaměstnanosti.

Rekvalifikace: Zákon o zaměstnanosti nově umožňuje, aby si uchazeč o zaměstnání sám vybral poskytovatele rekvalifikace. Pro tento případ je stanoven maximální limit úhrady ceny. V případě, že cena rekvalifikačního kurzu přesáhne stanovený limit, bude rozdíl cen dorovnávat sám uchazeč.

Náhradní plnění: Od 1.1.2012 byla zrušena možnost plnění povinného podílu osob se zdravotním postižením odběrem výrobků či služeb nebo zadáváním zakázek zaměstnavatelům zaměstnávajícím zdravotně postižené kvůli problému tzv. přefakturace. Nově lze využívat pouze dva způsoby, a to zaměstnávání těchto osob nebo odvod do státního rozpočtu. Obě formy lze kombinovat.

Zrušení povinnosti hlásit volná místa: Od ledna 2012 nemají zaměstnavatelé povinnost hlásit každé volné pracovní místo; hlášení je tedy dobrovolné. V praxi to znamená jednak snížení administrativní zátěže zaměstnavatelů a jednak zvýšení aktivity

úřadů práce při vyhledávání volných pracovních míst pro uchazeče o zaměstnání a při jednání se zaměstnavateli o možnostech vytváření nových pracovních míst.³⁵

5.5. Pilíř V. Změny v oblasti rodinné politiky a péče o děti

MPSV plánuje v rámci Sociální reformy II. předložit novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, se kterou budou spojeny též novely dalších zákonů (např. zákona o rodině). Předmětem reformy je především posílení prevence, sociální práce s rodinami a rozvoj náhradní rodinné péče tak, aby došlo k postupnému snížení počtu dětí v ústavní péči.

5.6. Dopady Sociální reformy I

Česká republika vkročila dnem 1. ledna 2012 do roku, v němž začal platit nový státní rozpočet, kvůli němuž vláda prosadila v parlamentu řadu reformních zákonů umožňujících seškrtnat výdaje státu. Tato opatření mají dle Ministerstva práce sociálních věcí přinést nezbytné úspory zejména v administrativních nákladech a v provozních výdajích, nicméně uvedená opatření viz. Příloha č. 1 se dotknou téměř každého, i když s rozdílnou intenzitou.

Stěžejním cílem sociální reformy je vytvořit efektivní systém správy veřejných prostředků určených pro sociální oblast a zjednodušení samotného procesu administrace a vyplácení dávek.³⁶ Tohoto cíle mělo být dosaženo mimo jiné prostřednictvím zavedení jednotného výplatního místa dávek a agregací vyplácených dávek do větších celků. V praxi to znamenalo:

- 1) zrušit 20 let funkční systém úřadů práce na okresních úrovních a vytvořit narychlo centrální instituci Úřad práce ČR řízenou MPSV ČR,
- 2) převedení sociální agendy z měst a obcí na Úřad práce ČR (příslušná kontaktní pracoviště) a
- 3) zajistit kompatibilní, plně funkční softwarové prostředí.

V souvislosti se vznikem Úřadu práce ČR ke dni 1.4.2011 došlo zániku úřadů práce na okresních úrovních jakožto samostatných účetních jednotek a k jejich roztržštění na

³⁵ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: TZ MPSV: Sociální reforma I.MPSV, 2012 [cit.22.2.2012]. Dostupné z:< <http://www.mpsv.cz/cs/11678>>

³⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Sociální reforma – změny 2012.MPSV, 2012 [cit.22.2.2012]. Dostupné z:<<http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/>>

kontaktní pracoviště v místě obecních úřadů s rozšířenou působností spadající pod příslušnou krajskou pobočku ÚP ČR. Konkrétně na území okresu Bruntál se jedná o kontaktní pracoviště v Bruntále s dislokovanými pracovišti (dále DiP) ve Vrbně pod Pradědem, dále kontaktní pracoviště v Krnově s dislokovanými pracovišti ve Městě Albrechticích a v Osoblaze a kontaktní pracoviště v Rýmařově, která jsou součástí ÚP ČR krajské pobočky v Ostravě.

Obr. č. 1 Kontaktní pracoviště krajské pobočky v Ostravě v okrese Bruntál:

Úřad práce – kontaktní pracoviště krajské pobočky v Ostravě – Bruntál
(působí též ve Vrbně pod Pradědem)

Úřad práce – kontaktní pracoviště krajské pobočky v Ostravě – Krnov
(působí též v Osoblaze, v Městě Albrechtice)

Úřad práce – kontaktní pracoviště krajské pobočky v Ostravě – Rýmařov

Tato změna kromě propouštění zaměstnanců, v lepším případě jejich převedení přímo pod krajskou pobočku nebo inspektorát práce, přinesla mnohdy protiprávní snížení platů od 1.8.2011 u stávajících zaměstnanců, materiální (zejména problémy se zapůjčováním služebních vozidel) a personální pod dimenzovanost mimo okresních kontaktních pracovišť (převedena na ně agenda, která byla vykonávána v místě okresního pracoviště) a v neposlední řadě špatná informovanost a koordinace vedení ze strany krajské pobočky potažmo Generálního ředitelství Úřadu práce ČR.

Situace na pracovištích ÚP ČR se stala od dubna 2011, kdy tento superúřad vznikl, naprosto nestabilní. Centralizovaným vedením nedošlo ke zjednodušení výkonu státní správy, ba naopak k postupnému rozkladu fungování klíčových činností, které má tento úřad ze zákona zabezpečovat.

Přes veškerá prohlášení samotného MPSV učiněná v médiích, která ujišťovala zdravotně postižené a sociálně slabé občany o tom, jak jsou kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR připravena zvládnout plynulý přechod agend z měst a obcí a zabezpečit výplatu dávek včas, byl opak pravdou. Ačkoliv většina zaměstnanců upozorňovala ať otevřeně, či skrytě (ze strachu ze ztráty zaměstnání) na to, že plánované změny nemohou přinést slibované úspory a už vůbec ne zefektivnění vykonávaných činností, nebyla tato upozornění brána v potaz. Zajistit do konce ledna výplatu zhruba 441 tisíc dávek, které do 31. 12. 2011 obstarávaly městské úřady, s menším než polovičním počtem delimitovaných zaměstnanců a s aplikacemi, které nesplňovaly základní předpoklady pro řádnou administraci činností, nebylo reálné zvládnout za standardních pracovních podmínek. Proto museli zaměstnanci úřadu práce pracovat běžně 10 až 12 hodin denně včetně víkendů, aby nezůstali zdravotně postižení a občané existenčně závislí na dávkách zcela bez prostředků.

Co se týče softwarového prostředí, teprve na podzim roku 2011 začalo MPSV připravovat v souvislosti se sociální reformou vznik jednotné datové základny a vývoj nových aplikací. Důvody k oslabení pozice dosavadního dodavatele softwaru firmy Oksystem, s. r. o. (aplikace OKpráce, OKdávek, OKnouze, OKslužby a OKcentrum) byly dle generálního ředitele Úřadu práce ČR JUDr. Jiřího Kubeši především ekonomické: *„Zadáním a cílem procesu změny je úspora nákladů na provoz informačních technologií v celém resortu MPSV tedy i Úřadu práce ČR ve výši 50% od roku 2013. Pouze pro upřesnění mohu uvést, že v minulých letech stála údržba informačních systémů pro Úřad práce ČR okolo 500 mil. Kč ročně. Současný systém bude stát cca 250 mil. Kč a navíc v sobě zahrne nové aplikace (například aplikace pro dávky osobám se zdravotním postižením, více statistických údajů atd.). Je však pravdou, že každá nová věc se musí doladit a to není možné provést v laboratorních podmínkách ale v praktickém provozu. Na doladění se intenzivně pracuje a věřím, že v krátkém čase bude vše potřebné dokončeno.“*³⁷ Je nezbytné však podotknout, že zmíněné systémy OKpráce, OKdávek, OKnouze, OKslužby a OKcentrum evidují cca 30 000 uživatelů. Celkový roční objem dávek

³⁷ Kubeša, J. Interní sdělení ředitele GR ÚP ČR pro zaměstnance úřadu

vyplácených prostřednictvím těchto systémů se pohyboval zhruba kolem 80 mld. Kč. Za celou dobu fungování nedošlo k žádné významné poruše, nedostupnosti služeb, ztrátě dat nebo k nevyplacení dávek ve správné výši. Integrace aplikací OKdávky a OKpráce do informačního systému OKcentrum probíhala od roku 2009 společně s migrací a centralizací veškerých historických dat do centrální databáze. Tímto způsobem měl být postupně realizován záměr centralizace všech aplikací, umožněný vybudováním spolehlivé komunikační infrastruktury WAN MPSV a výkonných serverových center MPSV.

Úplná migrace a centralizace dat ze systému OKdávky do OKcentra se nakonec uskutečnila jen na úseku zaměstnanosti a na úseku dávek státní sociální podpory, díky čemuž nedošlo začátkem roku 2012 k ohrožení jejich výplaty na rozdíl od agendy hmotné nouze (pozn. příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc) či příspěvku na mobilitu pro zdravotně postižené občany. Do OKcentra bylo migrováno 100% dat, včetně historických. Pracovník tedy nemusel žádné údaje z původních systémů přepisovat. Navíc se provedla migrace dat a výplat dávek zpětně od roku 2006, a to i včetně algoritmů výpočtu dávek, což umožnilo v nové aplikaci rozhodovat také o přeplatcích a doplatcích za období před nasazením nového systému. Součástí migrace byla centralizace dat z databází jednotlivých úřadů do centrální databáze a čištění dat. Migrace probíhala ve 4 etapách od dubna do listopadu 2011 tak, aby mohlo dojít k přepnutí z původního systému OKdávky na OKcentrum prakticky okamžitě. Termín přepnutí byl naplánován pro každý úřad individuálně (okres Bruntál dne 12.10.2011), v každém okamžiku bylo možné používat buď původní, nebo již nový systém. Přepnutí se obešlo bez výpadku služeb, nicméně i zde se zaměstnanci nevyhnuli práci nad rámec stanovené pracovní doby a o víkendech z důvodu přetíženosti sítí, které nevládaly obrovský tok dat.³⁸

Zakázku ministerstva práce a sociálních věcí na systém modulů pro vyplácení sociálních dávek za 184 milionů korun získala firma Fujitsu Technology, s. r. o. jakožto dodavatel jednotné datové základny. Většinu subdodávek týkající se tohoto modulu ovšem zajišťuje firma Skill, s. r. o. Dalšími subdodavateli, kteří se rovněž podílí na této zakázce jsou:

³⁸ Prohlášení informatiků Úřadů práce ČR k současnému stavu na ÚP ČR, Dostupné z:<https://warp.felk.cvut.cz/it_urady_prace.pdf>

- Vítkovice IT Solutions, a. s. – jedná se o firmu s anonymní vlastnickou strukturou (správa zaměstnanosti, provoz datové infrastrukturu pro všechny aplikace), která v roce 2009 pohltila firmu iDTAX vlastněnou v té době nynějším ministrem práce a sociálních věcí a jeho prvním náměstkem. Společnost iDTAX doposud jako jediná disponuje patentem na elektronickou účtenku, která je pro projekt karty sociálních systémů, který letos hodlá ministerstvo spustit, nezbytná.
- Digi Trade, s. r. o. (správa dávek v hmotné nouzi)
- Techniserv IT, spol. s. r. o. (zajišťuje program dávek pro zdravotně postižené)³⁹

Obrovským problémem nových aplikací počátkem roku 2012 byla jejich nepropojenost a nefunkčnost, což bylo mimo jiné hlavním důvodem, proč se nepodařilo i přes veškerou snahu zaměstnanců úřadu práce, vyplatit všechny dávky v původním termínu. Přičemž je potřeba rovněž připomenout, že v lednu 2012 z celkového objemu dávek bylo 50% dávek státní sociální podpory, 25% dávek příspěvku na péči a 15% podpor v nezaměstnanosti vyplaceno prostřednictvím aplikací OKcentrum, OKnouze/Okslužby a OKpráce firmy OKsystem, s. r. o, čili původního dodavatele softwaru.

Budování jednotné datové základny, rušení původních datových center MPSV a najímání externího datového centra Telematika ČD vyvinutého a spravovaného společností Vítkovice IT Solutions, a. s. svědčí o účelovém vyvádění peněz z rozpočtu MPSV na externí „spřátelené“ firmy s vazbami na vysoce postavené úředníky státu.

Ačkoliv je v této chvíli předčasné hodnotit Sociální reformu I jako celek, neboť výsledky se dostaví až v delším časovém horizontu, o její nezbytnosti není pochyb. Samotné její směřování k vytvoření efektivního systému správy veřejných prostředků určených pro sociální oblast a zjednodušení procesu administrace a vyplácení dávek, které si sociální reforma přece vzala, je ve své podstatě chvályhodné. Nicméně touha státu po úspoře veřejných prostředků za každou cenu, nedostatečná příprava a překotné spuštění Sociální reformy I k datu 1.1.2012 vedlo k tomu, že některé sociálně slabé rodiny neobdržely dávky hmotné nouze ani do konce měsíce ledna 2012, čímž se dostaly do existenčních problémů. Dále došlo k duplicitnímu vyplácení dávek v řádech několika miliónů chybou nových IT aplikací a tudíž neoprávněnému čerpání prostředků z veřejného rozpočtu.

³⁹ Nový, Tomáš A. Zdroj: Parlamentnilisty.cz: Je to venku. Miliony za nefunkční systém dávek plynou otci Kristýny Kočí, 2012 [cit.22.2.2012].Dostupné z: < [http://www.parlamentnilisty.cz/rss/zpravy/Je-to-venku-Miliony-za-
nefunkcni-system-davek-plynou-otci-Kristyny-Koci-221658](http://www.parlamentnilisty.cz/rss/zpravy/Je-to-venku-Miliony-za-nefunkcni-system-davek-plynou-otci-Kristyny-Koci-221658)>

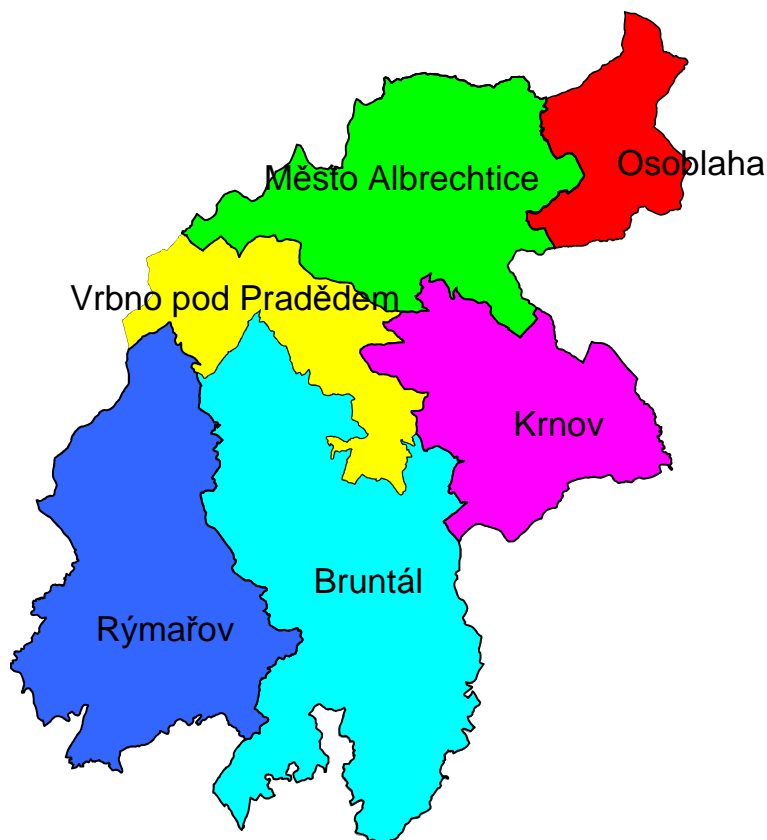
6. Okres Bruntál

Bruntálský okres se rozkládá v severozápadní části Moravskoslezského kraje. Sousedí s okresy Olomouc, Opava, Šumperk a Jeseník. Jeho severní hranici tvoří státní hranice s Polskou republikou v délce 86 km. Převážná část okresu v současných hranicích vznikla v roce 1960 sloučením bývalého okresu Bruntál, téměř celých okresů Krnov a Rýmařov a přičleněním několika obcí přilehlých okresů Jeseník a Opava. K 1.1.1996, kdy obec Zlaté Hory se všemi svými částmi přešla z okresu Bruntál do nově vzniklého okresu Jeseník, se rozloha okresu snížila z 1 745 km² na 1 659 km². Během následujících let došlo ke změně hranic okresu ještě dvakrát – k 1.1.2005 byly převedeny obce Moravský Beroun, Norberčany a Huzová do okresu Olomouc a k 1.1.2007 obec Sosnová do okresu Opava. Přesto zůstává Bruntál se stávajícími 1 536 km² (30 % na rozlohy kraje) rozlohou největším okresem v rámci Moravskoslezského kraje a 9. největším v České republice. V současnosti je v okrese 67 obcí, z nichž má 7 statut města (Bruntál, Krnov, Rýmařov, Vrbno pod Pradědem, Břidličná, Horní Benešov, Město Albrechtice). Nejlidnatějšími z nich jsou Krnov (přes 25 tis. obyvatel) a Bruntál (přes 17 tis. obyvatel). S účinností od 1.1.2003 jsou města Bruntál, Krnov a Rýmařov obcemi s rozšířenou působností. Ke stejnému datu byly stanoveny rovněž obce s pověřeným obecním úřadem, kterými jsou vedle tří dříve jmenovaných, města Horní Benešov, Vrbno pod Pradědem, Město Albrechtice a obec Osoblaha. Na území celého bruntálského okresu žije necelých 100 tisíc obyvatel a je tak nejmenším v kraji, přičemž v obcích do 2000 obyvatel žije 30 % obyvatel, v obcích do 10 000 obyvatel 31% a ve městech nad 10 000 obyvatel 39 %.

V současné době má okres charakter průmyslově zemědělské oblasti, zaměstnanost se koncentruje do firem se strojírenskou, textilní a dřevozpracující výrobou. Firem zabývajících se průmyslem je cca 13,7 %. Významnou transformací prošlo zemědělství, a to jak ve vlastnické struktuře, tak ve struktuře zemědělské produkce. V současné době činí podíl firem v zemědělství cca 7,0 %. Zhruba 14,7 % firem je v odvětví stavebnictví a přibližně 28,5 % v odvětví obchodu a oprav spotřebního zboží a motorových vozidel. Změny v organizační a vlastnické struktuře ekonomiky okresu, útlumy neefektivních výrob, konkurenční prostředí a další vlivy vedly v posledním desetiletí k citelnému nárůstu

nezaměstnanosti. Okres Bruntál s mírou nezaměstnanosti 14,20 % (k 30. 9. 2011) je tak nejvíce postiženou oblastí jak v rámci kraje, a druhou nejhorší v celé České republice.⁴⁰

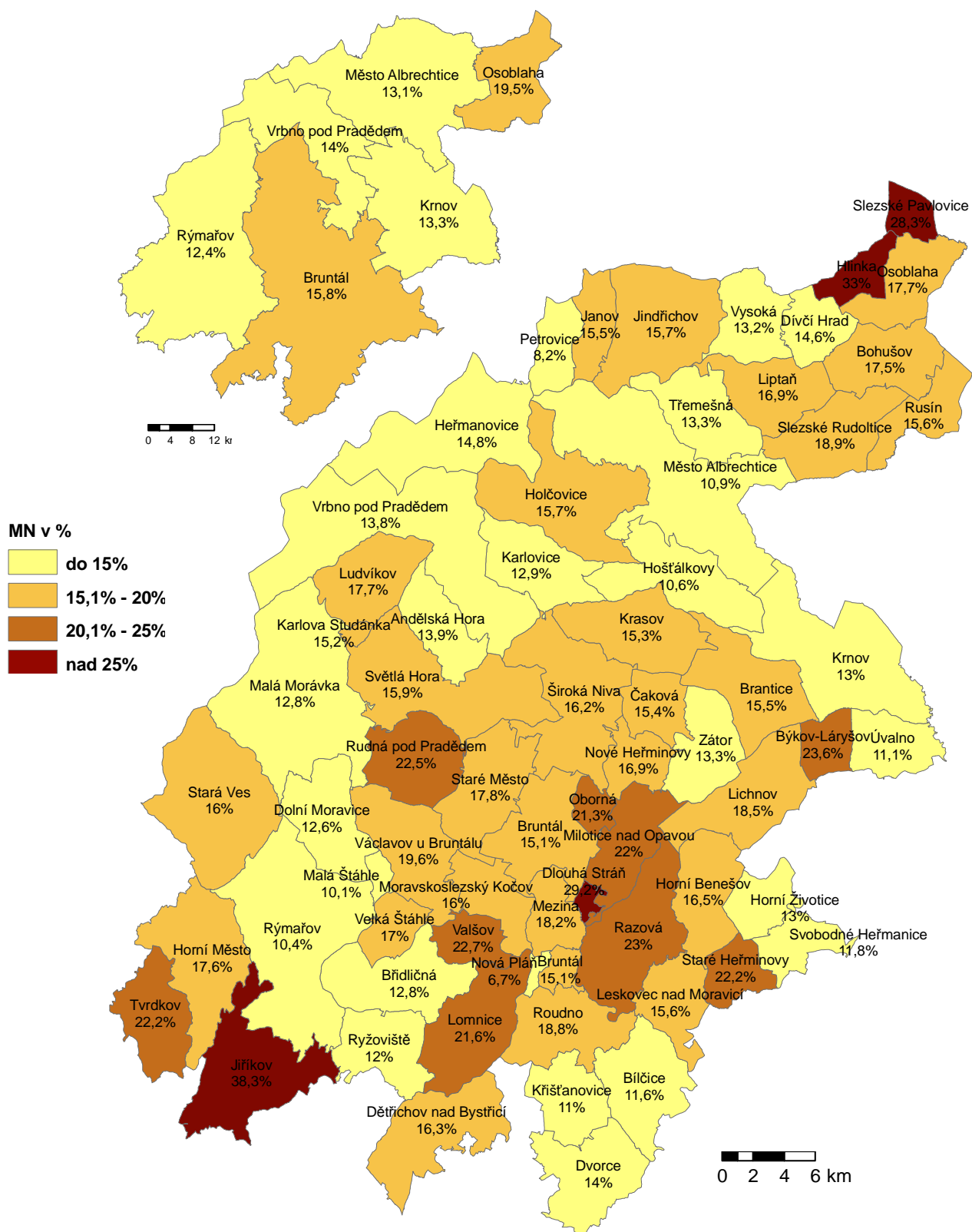
Obr. č. 2 *Základní údaje okresu Bruntál*

Celkový počet obyvatel	97 633
z toho žen:	49 519
Počet obcí	67
z toho měst	7
Obce s rozšířenou působností:	Krnov: 25 933 obyvatel
	Bruntál: 17 729 obyvatel
	Rýmařov: 9 266 obyvatel
Počet mikroregionů:	6 (viz mapa)
Rozloha	1 536 km ²
Hustota obyvatelstva na 1 km ²	64
Průměrný věk obyvatel	40 let

⁴⁰ Použity údaje ČSÚ: Český statistický úřad. Dostupné z: http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_bruntal

Obr. č. 3 Míra nezaměstnanosti v mikroregionech a obcích okresu Bruntál k 30.9.2011⁴¹

⁴¹ Použity údaje Úřadu práce v Bruntále: Statistický zpravodaj za okres Bruntál září 2011. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/local/br_info

6.1. Demografické údaje

V okrese Bruntál žije dle posledních statistických údajů cca 96 tisíc obyvatel. (viz. Příloha č. 10). Z uvedených statistických údajů vyplývá, že počet obyvatel trvale žijících v okrese Bruntál meziročně klesá. Důvody neustálého poklesu obyvatel okresu lze spatřovat zejména v hodnotách přirozeného úbytku, tj. v převažujícím počtu zemřelých nad narozenými. Z celkového počtu 96 335 obyvatel (k 31.12.2011) tvoří ženy 50,7 %. Po dlouhodobém úbytku obyvatelstva nastal díky silným ročníkům (ze 70. let 20. stol.) obrat v roce 2007 (přirozený přírůstek 135 obyvatel) a v roce 2009 (přirozený přírůstek 74 obyvatel), kdy počet živě narozených dětí byl vyšší oproti současnému poklesu počtu zemřelých osob v poproduktivním věku. Okres Bruntál se potýká s přetrvávající tendencí poklesu počtu obyvatel přistěhovaných k vystěhovaným, což je způsobeno zejména vysoce nadprůměrnou mírou nezaměstnanosti kolem 16,5 % (stav k 31.12.2011). Dále je patrné, že kolem 72 % obyvatel okresu Bruntál je v produktivním věku.

6.2. Nezaměstnanost

Vzhledem k níže uvedeným údajům úřadu práce má dlouhodobě bruntálský okres nejvyšší nezaměstnanost v Moravskoslezském kraji (viz. Tabulka č. 4). Postupně se míra registrované nezaměstnanosti zvýšila z 10,7 % ke konci roku 2009 na úroveň 18 % koncem roku 2010, která mírně poklesla o 1,5 % v závěru roku 2011, přičemž nejvíce ohroženou skupinou jsou ženy, dlouhodobě evidovaní a uchazeči nad 50 let věku (viz. Tabulka č.). Extrémní počet uchazečů dlouhodobě evidovaných nasvědčuje tomu, že okres Bruntál dlouhodobě patří do kategorie regionů s vysoce nadprůměrnou nezaměstnaností.

Tabulka č. 4 Porovnání nezaměstnanosti a počet uchazečů o zaměstnání na 1 volné pracovní místo v okresech Moravskoslezského kraje k 31.12.2011

Okres	Uchazeči					počet uchazečů na 1 VM	Míra nezaměstnanosti v %
	ke konci měsíce	absolventi a mladiství		osoby se ZP			
		Σ	%	Σ	%		
Bruntál	8 750	493	5,6	1 336	15,3	39,8	16,5
Frýdek-Místek	9 264	566	6,1	1 457	15,7	18,8	8,1
Karviná	19 218	999	5,2	2 071	10,8	23,0	13,1
Nový Jičín	7 534	480	6,4	1 157	15,4	14,5	9,0
Opava	9 808	701	7,1	1 217	12,4	25,7	10,4
Ostrava	20 445	1 196	5,8	2 220	10,9	11,9	11,4
Moravskoslezský kraj	75 019	4 435	5,9	9 458	12,6	18,0	11,2

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále

Tabulka č. 5 Uchazeči o zaměstnání – údaje ze statistik v okrese Bruntál

Data k 31.12.	12/2006	12/2007	12/2008	12/2009	12/2010	12/2011
Stav minulého měsíce (uchazeči celkem)	7 132	5 640	5 286	7 733	9 515	7 867
Nově hlášení uchazeči	734	627	868	1 049	530	1 299
Vyřazení uchazeči	470	39	325	509	695	416
Uchazeči celkem	7396	5 873	5 829	8273	9 350	8 750
z toho:						
- částečně nezaměstnaní (nekolidující zaměstnání) ¹⁾ v průběhu daného měsíce	575	599	609	1 068	977	904
podíl částečně nezaměstnaných	7,8	10,2	10,4	12,9	10,4	10,3
- ženy	3 960	3 250	3 083	3 994	4 312	4 339
podíl žen v %	53,5	55,3	52,9	48,3	46,1	49,6
- občané se ZP	1 739	1 514	1 480	1 491	1 496	1 336
podíl ZP občanů v %	23,5	25,8	25,4	18,0	16,0	15,3
- absolventi a mladiství	447	315	362	536	594	493
podíl absolventů a mladistvých v %	6,0	5,4	6,2	6,5	6,4	5,6
- dlouhodobě evidovaní (nad 12 měsíců)	3637	2 786	2 163	2 526	3 503	3 773
podíl dlouhodobě evidovaných v %	49,2	47,4	37,1	30,5	37,5	43,1
- uchazeči nad 50 let věku	2 632	2 053	1 946	2 417	2 780	2 464
podíl uchazečů nad 50 let věku v %	31,9	35,0	33,4	29,2	29,7	28,2
Míra nezaměstnanosti v %	13,4	10,7	11,1	15,4	18,0	16,5

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále

Pozn. Zařazení a vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání nebrání výkon činnosti na základě pracovního nebo služebního poměru, pokud je činnost vykonávána v rozsahu kratším než polovina stanovené týdenní pracovní doby a měsíční výdělek je nižší než polovina minimální mzdy nebo výkon činnosti na základě dohod o pracích, kde měsíční odměna nebo průměrná měsíční odměna je nižší než polovina minimální mzdy.

7. Státní sociální podpora na území okresu Bruntál

Prostřednictvím státní sociální podpory stát pomáhá občanům v případě státem uznané sociální události. Státní sociální podpora, jakožto nástroj sociálního přerozdělení mezi potřebnými a nepotřebnými, pomáhá zejména rodinám s dětmi zvládat obtížné sociální situace, na něž samy vlastními silami nestačí a zároveň řeší specifické situace všech občanů formou příspěvku na bydlení. Dávky tohoto systému mají obligatorní charakter, jsou financovány ze státního rozpočtu a převážná většina z nich vychází z celkových příjmů rodiny, není však ověřován majetek rodiny.

Výkonem státní sociální podpory byly v období jejího vzniku pověřeny státní instituce - okresní úřady, poté ve spojitosti s II. fází reformy územní veřejné správy byla tato agenda v období od 1.1.2003 do 31.3.2004 dočasně svěřena samosprávě, od 1.4.2004 do 31.3.2011 ji s výjimkou Hlavního města Prahy (až od 1.1.2009) zajišťovaly orgány státní správy – úřady práce a od 1.4.2011 ji zabezpečuje nově vzniklá centrální instituce - Úřad práce ČR prostřednictvím jeho krajských poboček a v jejich rámci pak jednotlivá kontaktní pracoviště.

Konkrétně na území okresu Bruntál se jedná o 3 kontaktní pracoviště v **Bruntále** s dislokovanými pracovišti ve Vrbně pod Pradědem a v Horním Benešově, v **Krnově** s dislokovanými pracovišti ve Městě Albrechticích a v Osoblaze a v **Rýmařově** s celkem 31 zaměstnanci (viz. Tabulka č. 6).

Tabulka č. 6 Stav zaměstnanců na úseku SSP v okrese Bruntál

Kontaktní pracoviště	Před 1.4.2011	K 31.12.2011
Bruntál	23	16
Krnov	7	11
Rýmařov	5	4
Celkem	35	31

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že samotná reorganizace původního úřadu práce v důsledku Sociální reformy I znamenala na úseku státní sociální podpory v okrese Bruntál zánik 4 pracovních míst (z toho 3 v Bruntále a 1 v Rýmařově) a dále přechod 4 zaměstnanců z dislokovaných pracovišť Města Albrechtice a Osoblazy pod kontaktní

pracoviště v Krnově na úkor kontaktního pracoviště v Bruntále v rámci nového vymezení správních obvodů.

7.1. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Stěžejním právním předpisem upravující oblast státní sociální podpory je zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, který se dočkal za dobu své účinnosti více než 65 novelizací. Průběžně se měnil počet poskytovaných dávek, podmínky, za které bylo možno tyto dávky přiznávat (např. změny částek životního minima či koeficientů apod.). Zásadní roli při stanovení výše dávek sehrávají právě částky životního minima, které byly původně stanoveny Nařízením vlády k zákonu č. 463/1991 Sb., o životním minimu. Dne 1.1.2007 vešel v účinnost zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, který poměrně do značné míry upravil konstrukci výpočtu životního minima (viz. Příloha č. 2).

V období od 1.1.1996 do 31.12.2011 došlo ke změnám částek životního minima celkem 10 krát, což mělo vliv na dávky, jejichž výše se odvíjí právě od částek životního minima. Jejich navyšování probíhalo zpravidla jednou ročně vyjma období od 1.4.1998 do 31.3.2000, od 1.10.2001 do 31.12.2004 a od 1.1.2007 do 31.12.2011, kdy se postupně přistupovalo ke krokům souvisejícím s úspornými opatřeními státu na straně mandatorních výdajů.

7.2. Dávky státní sociální podpory

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění, člení dávky státní sociální podpory na dávky poskytované v závislosti na výši příjmu (testované) a na dávky ostatní čili netestované. Právě u dávek státní sociální podpory za doby jejich kratší či delší existence lze pozorovat snahy spočívající v postupném omezování těchto dávek formou úplného zániku nároku na dávku nebo zpřísněním podmínek pro jejich přiznání či přesouvání dávek původně netestovaných do skupiny dávek testovaných. Prostřednictvím systému státní sociální podpory se v minulosti vyplácely i další specifické dávky (např. sociální příspěvek k vyrovnání zvýšení cen tepelné energie, sociální příspěvek k vyrovnání zvýšení nájemného) které byly upraveny samostatnými právní předpisy a jejichž posláním bylo zejména zmírnit dopady počínajícího procesu deregulace nájmu a cen tepelné energie,

nebo se jednalo o jednorázový příspěvek dítěti poskytovaný v souvislosti se změnami ve výši daně z přidané hodnoty na podkladě zákona č. 237/2004 Sb., kdy nárok na tuto dávku byl vázán nárokem na výplatu přídatku na dítě podle zákona o státní sociální podpoře.

7.2.1. Dávky poskytované v závislosti na výši příjmu (testované)

Přídatk na dítě - je základní dávkou pro rodiny pečující o nezaopatřené dětmi, která přispívá k úhradě nákladů na výchovu a výživu dítěte. Oprávněnou osobou je vždy nezaopatřené dítě, přičemž do jeho plnoletosti nárok uplatňuje zákonný zástupce.⁴² Vůbec poprvé bylo možno uplatnit nárok na přídatk na dítě od 1.1.1996. Podle dosaženého příjmu rodiny za předchozí kalendářní rok byla tato dávky vyplácena ve výměrách uvedených v Příloze č. 3.

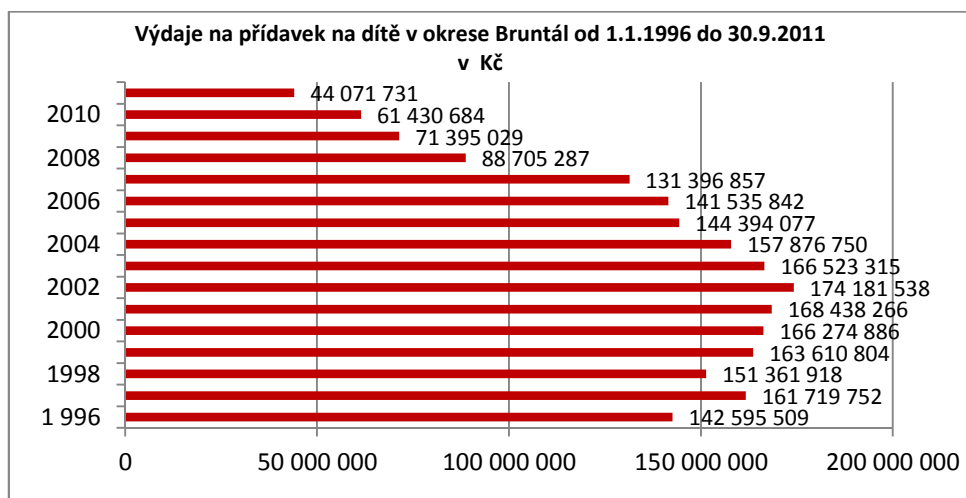
Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, zafixoval od 1.1.2008 výši přídatku na dítě příslušející k jednotlivým věkovým hranicím pevnou částkou a zároveň snížil koeficient k rozhodnému příjmu při ověřování vzniku nároku na dávku, což vedlo k zásadnímu snížení počtu dávek. Téměř o jednu třetinu klesl počet vyplácených přídatků na dítě; v případě okresu Bruntál bylo ve správním řízení odňato více než 6 tisíc dávek. Od 1.1.2008 částky životního minima již přímo neovlivňují výši přídatku na dítě, neboť v případě jejich navýšení by došlo pouze k rozšíření okruhu příjemců této dávky, nikoliv však ke změně její výše. Okruh příjemců přídatku na dítě je tedy nadále limitován příjmem rodiny, který odpovídá zákonem stanovenému násobku životního minima rodiny. Pokud srovnáme aktuální výši částek přídatků na dítě s výši v roce 1996 u nízkopříjmových rodin, pak s ohledem na inflaci, růst minimální i průměrné mzdy je patrné, pozbývá tato dávka na svém původním významu.

Přídatk na dítě byl v období od roku 1996 až do roku 2007 nejpočetnější a zároveň nejnáročnější dávkou z hlediska výdajů, neboť neklesly pod hranici 130 mil. Kč za rok. Jejich maxima bylo dosaženo v roce 2002, kdy se pohybovaly kolem 174 mil. Kč. Poté následoval mírný meziroční pokles o cca 5%. Výraznějším způsobem došlo k poklesu výdajů v roce 2005 oproti roku 2004, kdy se snížily o 10 %. Příčinou mohla být nízká úroveň růstu cenové hladiny, neboť životní minimum bylo valorizováno naposledy k datu 1. 10.2001 a potom až 1.1.2005. Kromě výdajů se současně snižoval i okruh příjemců

⁴² BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. Státní sociální podpora. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. 80 s. ISBN 978-80-7263-402-6

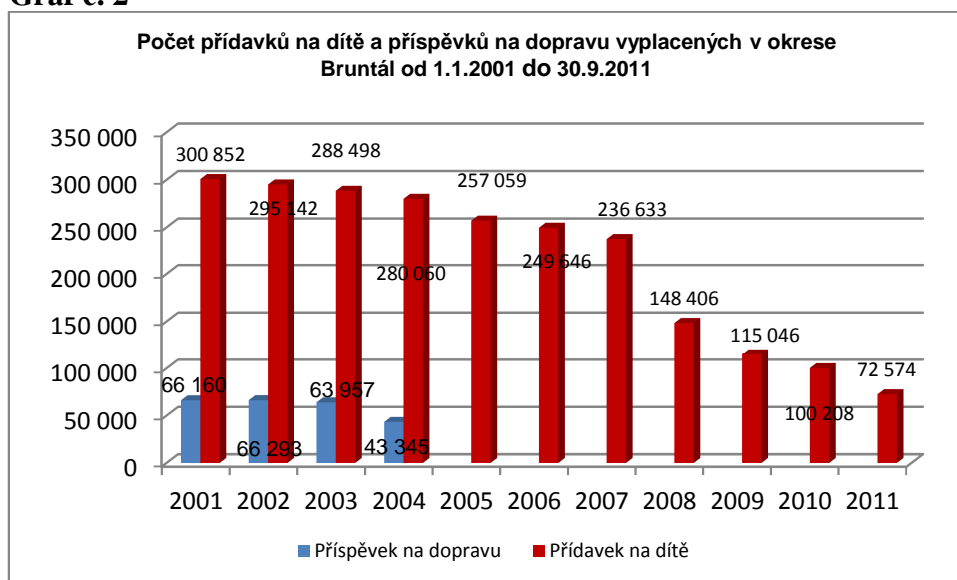
dávek. Markantnějším poklesu výdajů bylo dosaženo v roce 2008, kdy se snížily o 43 % oproti roku 2007. Příčinu poklesu lze najít jednak ve snížení výpočtového koeficientu ze 4,00 na 2,40 a jednak v taxativním stanovení výše dávky, její snížení o 50 Kč ve všech věkových kategoriích, která již nevychází z částek životního minima dítěte. V následujících letech se projevuje sestupná tendence jak v poklesu samotného počtu dávek tak i objemu vynaložených prostředků.

Graf č. 1

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

Graf č. 2

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

Příspěvek na dopravu – nárok na tuto dávku mělo dítě, které plnilo povinnou docházku nebo studovalo na střední či vysoké škole. Šlo o dávku testovanou na výši příjmu, tj. vycházela z příjmu rodiny za předchozí kalendářní rok, ale jen v případě středoškoláků a vysokoškoláků. Děti školou povinné pobíraly příspěvek na dopravu bez přihlídnutí k příjmu rodiny, což vedlo často k situaci, kdy rodina z důvodu vysokého příjmu sice nárok na přídavek na dítě neměla, avšak příspěvek na dopravu jí náležel. Příspěvek na dopravu byl v rámci

zákona o státní sociální podpoře implementován od 1.1.1996 jako jistá kompenzace za zrušení státních dotací na slevy na jízdném v autobusové a železniční dopravě. Zákonem č. 453/2003 Sb., kterým se mění zákon o státní sociální podpoře, příspěvek na dopravu s účinností od 1.7.2004 zanikl.

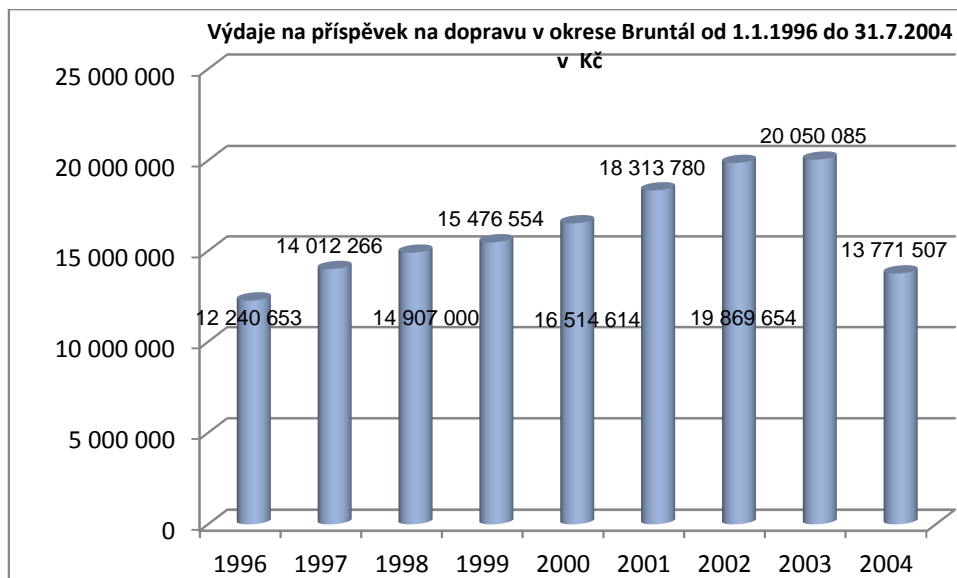
Důvodem, proč byl příspěvek na dopravu zrušen, byl fakt, že postupem času docházelo k jeho zneužívání. U této dávky se nezjišťovalo, zda dítě dojíždí, či nikoliv, navíc začalo neúměrně přibývat účelových změn trvalého pobytu studujících dětí, neboť vzdálenost sídla nebo součásti školy od místa pobytu určovala výši dávky. Dalším významným faktorem ovlivňující výši příspěvku na dopravu byl způsob dojíždění, jeho frekvence (denní dojíždění x ubytování ve školním zařízení – internátu, koleji). Neexistovala totiž možnost zpochybnit způsob dojíždění u dítěte, které vůbec nebylo ve školním zařízení ubytováno a přitom uvádělo, že dojíždí v některých případech i více jak 100 km denně, což bylo hlediska času nereálné. Příčinou zrušení příspěvku na dopravu byly meziročně se zvyšující výdaje na tuto dávku. Na druhou stranu je potřeba zdůraznit, že ukončení vyplacení příspěvku na dopravu způsobilo řadě rodin zejména v územně rozlehlých okresech, mezi které patří i okres Bruntál, nemalé komplikace. Jednalo se totiž o poměrně vysoké částky pokrývající podstatnou část výdajů související s dopravou dětí do školských zařízení, a následný systém žákovských a studentských slev na jízdném zdaleka nedosahoval někdejší úrovně podpory těchto rodin.

Postup stanovení výše dávky spočíval v procentní výměře⁴³ (s přihlídnutím ke stupni školy, způsobu dojíždění a věku dítěte) částky určené Vyhláškou Ministerstva financí ČR odpovídající 40 násobku jednosměrného plného jízdného v pravidelné autobusové dopravě na tarifní vzdálenosti vyplývající z platných jízdních řádů. Určení vzdálenosti bylo vzhledem k počtu těchto dávek a ověřování dopravní obslužnosti jednotlivých obcí

⁴³ ustanovení §28 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

administrativně dosti náročné. I zde existoval jistý prostor pro variabilitu, což mohlo vést k většímu výskytu pochybení při výpočtu nároku na příspěvek na dopravu.

Graf č. 3

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále

U příspěvku na dopravu, který se vyplácel pouze od 1.1.1996 do 30.6.2004 činil meziroční nárůst výdajů kolem 1,5 mil. Kč, přičemž počet přiznaných příspěvků na dopravu se pohyboval na úrovni zhruba 65 000 ročně.

Sociální příplatek jednalo se o dávku, která v sobě agregovala dávky státní vyrovnávací příspěvek, výchovné (náleželo dětem dlouhodobě těžce zdravotně postiženým vyžadující mimořádnou péči) a příplatek k přidavku na dítě, které byly zrušeny ve spojitosti právě s nově vznikajícím systémem sociální podpory.⁴⁴ Pobírat jej mohly rodiny, jejichž příjem za kalendářní čtvrtletí předcházejícímu dni posuzování nároku v období:

- a) **od 1.1.1996 do 31.12.2006** byl nižší než násobek částky životního minima rodiny a koeficientu 1,60

Výše sociálního příplatku činila za kalendářní měsíc rozdíl mezi částkou na osobní potřeby nezaopatřeného dítěte nebo součtem částek na osobní potřeby nezaopatřených dětí, jeli takových dětí v rodině více, a částkou určenou jako podíl, v jehož čitateli je součin částky na osobní potřeby uvedeného dítěte nebo

⁴⁴ BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. Státní sociální podpora. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. 95 s. ISBN 978-80-7263-402-6

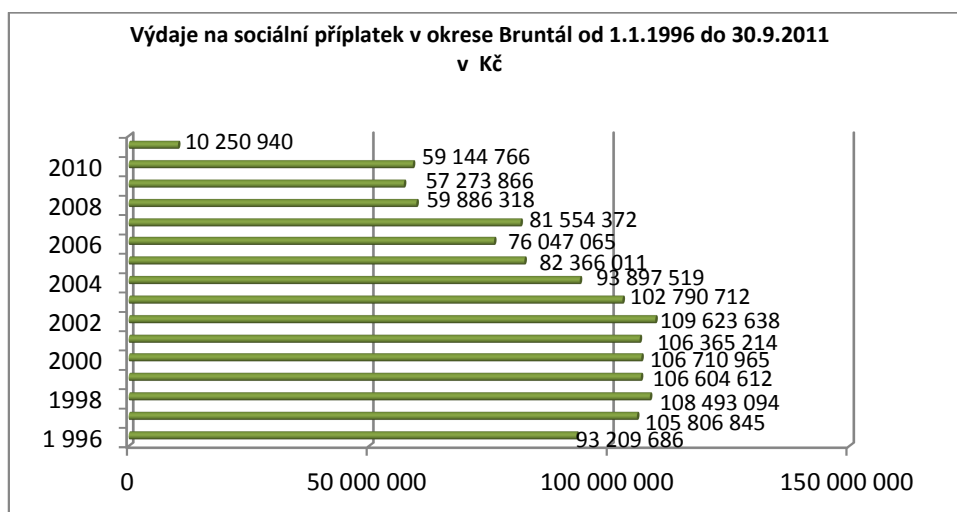
uvedených dětí a rozhodného příjmu rodiny a ve jmenovateli součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,60.

- b) **od 1.1.2007 do 31.12.2007** byl nižší než násobek částky životního minima rodiny a koeficientu 2,2
- c) **od 1.1.2008 do 31.12.2010** byl nižší než násobek částky životního minima rodiny a koeficientu 2,0 (změna v souvislosti s platností zákona o životním a existenčním minimu);

Od 1.1.2011 do 31.12.2011 náležel sociální příplatek podle zákona č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti MPSV pouze rodiči, který pečoval alespoň o 1 nezaopatřené dítě, které bylo dlouhodobě nemocné, dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené, anebo byl-li alespoň 1 z rodičů pečujících o nezaopatřené dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižený nebo nezaopatřeným dítětem, které bylo dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě nemocné. Tato podmínka vedla ke zvýšení počtu požadavků na posouzení zdravotních stavů posudkovými lékaři. Od roku 2012 byl sociální příplatek transformován v rámci zvýšení příspěvku na péči.

Samotnou výši sociálního příplatku ovlivňovaly v průběhu jeho existence i další skutečnosti jako osamělost rodiče, zdravotní postižení dítěte nebo rodiče, narození více dětí současně, příprava na budoucí povolání mimo místa trvalého (v období od 1.1.1996 do 31.12.1997) či typ studia (od 1.1.2007), které navyšovaly částky životního minima, ze kterého se pak výše dávky odvíjela.

Graf č. 4

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

Graf č. 4 znázorňuje výši výdajů na sociální příplatek v jednotlivých letech, ze kterých je zřejmé, že od roku 1996 až do roku 2003 se pohybovaly v průměrné výši cca 100 mil. Kč ročně. Počínaje rokem 2004 a třech let následujících měly výdaje na sociální příplatek sestupnou tendenci. K výraznějšímu snížení výdajů o 13 % oproti roku 2004 došlo v roce 2005. Mírný nárůstu výdajů na dávku byl zaznamenán v roce 2007, důvodem byla změna - navýšení koeficientu z 1,6 na 2,20 násobek životního minima, který určoval okruh oprávněných osob ve spojitosti s výší rozhodného příjmu rodiny. V roce 2008 se snížily výdaje o 27 % vzhledem k roku 2007, neboť došlo ke změně koeficientu na 2,00. V roce 2011 se výdaje na sociální příplatek snížily až o 77 % oproti roku 2010, jelikož podmínkou pro jeho přiznání byla přítomnost zdravotně postiženého dítěte, případně rodiče dlouhodobě těžce zdravotně postiženého v rodině.

Příspěvek na bydlení – jedná se o širokospektrou dávku, ve smyslu příjemců, poskytovanou vlastníkovi nebo nájemci bytu, čili není výhradně určená jen rodinám s nezaopatřenými dětmi. Měla by sloužit zejména ke krytí neustále zvyšujících se nákladů na bydlení. Oprávněnou osobou je tedy vlastník nebo nájemce bytu, který je v tomto bytě hlášen k trvalému pobytu.⁴⁵

V období od 1.1.1996 do 31.12.2006 náležel příspěvek na bydlení za předpokladu, že rozhodný příjem rodiny (společně posuzovaných osob) za kalendářní čtvrtletí předcházejícímu dni posuzování nároku v období byl nižší než násobek částky životního minima rodiny a koeficientu 1,6. Rodinu tvoří v rámci stanovení nároku na příspěvek na bydlení osoby, které jsou ve stejném bytě přihlášeny k trvalému pobytu. Zákonem č. 112/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o životním a existenčním minimu a zákona o pomoci v hmotné nouzi, byla od 1.1.2007 podstatně změněna konstrukce příspěvku na bydlení. Jeho výši zásadním způsobem určují náklady na bydlení ve srovnání s rozhodným příjmem rodiny za kalendářní čtvrtletí předcházejícímu dni posuzování nároku na dávku.

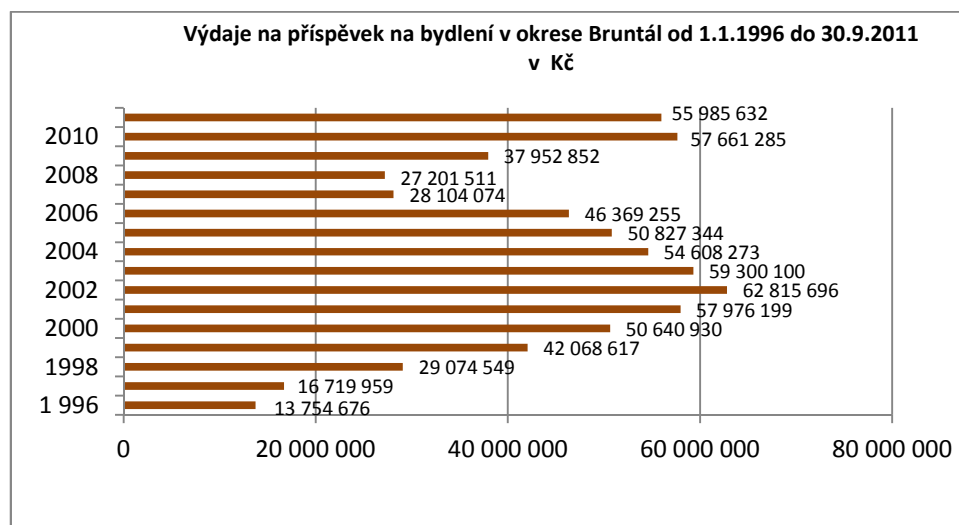
Dle ustanovení § 24 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném znění, má ode dne 1.1.2007: *Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě hlášen k trvalému pobytu, jestliže*

⁴⁵ BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. Státní sociální podpora. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. 96 s. ISBN 978-80-7263-402-6

- jeho náklady na bydlení přesahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, a
- součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30, a na území hlavního města Prahy koeficientu 0,35, není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení.

Vzhledem k podmínce 30 respektive 35 % dosažených příjmů v poměru k nákladům na bydlení byly do zákona o státní sociální podpoře implementovány tzv. normativní náklady (viz. Příloha č. 4), které představují maximální možnou hranici nákladů. Prostřednictvím normativů lze procentuální část rozhodných příjmů srovnat a eventuální rozdíl prostřednictvím dávky státní sociální podpory doplatit. Takto významná změna v konstrukci příspěvku na bydlení do jisté míry vyřešila bytovou otázku sociálně slabých rodin, nicméně vytvořila prostor pro účelové měnění adresy trvalého pobytu (zejména u společně posuzovaných osob mající příjmy) a dále zlepšení finanční situace samotných pronajímatelů nemovitostí, kteří mnohdy stanovují nájemné ve výši normativů za účelem

Graf č. 5

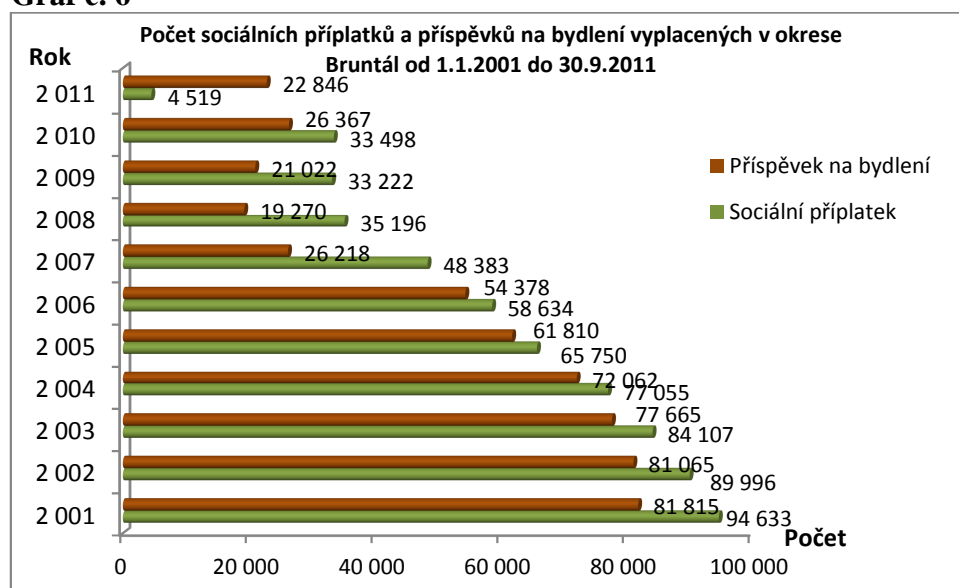

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále

dosažení maximální výše příspěvku na bydlení. Přitom nepřiměřeně vysoké nájemné hradí nájemce závislý na sociálních dávkách, čili bez příjmů a často i za neodpovídající kvalitu bydlení. Otázkou ovšem také je, zda jsou patřičně odváděny daně z příjmů plynoucích z pronájmů nemovitostí, což jsou v celorepublikovém měřítku nezanedbatelné částky vzhledem k objemu finančních prostředků státu určených na vyplácení příspěvku na bydlení.

Z Grafu č. 5 je zřejmé, že výdaje na příspěvek na bydlení do roku 1997 rostly pozvolna, v roce 1998 došlo k výraznému meziročnímu nárůstu oproti roku 1997 o 43 %, v roce 1999 o 31 % oproti roku předešlému. V období od roku 2000 do 2006 se výdaje pohybovaly ročně v průměru kolem 50 mil. Kč. V roce 2007 se podstatně změnila konstrukce příspěvku na bydlení v souvislosti se změnou částek životního minima, jejichž součástí již nejsou částky potřebné k zajištění nákladů na domácnost. Nově jsou zohledňovány skutečné náklady spojené s užíváním bytu, tj. výše nájemného, zálohové platby na energie a odpady. V důsledku této změny došlo k meziročnímu poklesu výdajů o 40 % i počtu vyplacených příspěvků na bydlení viz. Graf č. 6. Důvodem meziročního nárůstu výdajů o 30 % v roce 2009 a v letech následujících jsou neustále se zvyšující náklady spojené s bydlením, poklesem reálných příjmů či růstem míry nezaměstnanosti, čímž se poměrně vysokým tempem rozšiřuje počet žadatelů o příspěvek na bydlení.

Graf č. 6

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

7.2.2. Dávky netestované

Rodičovský příspěvek – do systému státní sociální podpory byl transformován ze systému sociálního zabezpečení a nárok na něj bylo možno uplatňovat od 1.10.1995, je dávkou, která za období své existence doznala největšího počtu legislativních změn týkajících jak podmínek nároku, tak samotné její konstrukce.

V období od 1.10.1995 nárok na rodičovský příspěvek měl rodič (oprávněná osoba), který plnil podmínku celodenní a řádné péče alespoň o jedno dítě ve věku do čtyř let nebo o dítě dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené do sedmi let. Tato podmínka byla pro rodiče velmi striktní, neboť prvotním záměrem bylo umožnit rodiči věnovat se péči o dítě **osobně**, a pokud už existovala možnost přivýdělků, tak pouze jen ve velmi omezeném rozsahu, jinak ztrácel rodič nárok na tuto dávku. Zlom nastal až s účinností (od 1.1.2004) zákona č. 453/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a některé další zákony, kdy bylo rodiči pobírajícímu rodičovských příspěvek umožněno neomezeně si přivydělat za předpokladu, že zajistí péči o dítě jinou zletilou osobou.

Přednostní čerpání dávek nemocenského pojištění, zejména peněžité pomoci v mateřství, hraje zásadní roli při stanovení počátku nároku a výše rodičovského příspěvku. Konkrétně se jedná o měsíc, po jehož část ještě náležela peněžitá pomoc v mateřství. Do 31.12.1997 byla tato dávka poskytována jen do výše rozdílu mezi částkou rodičovského příspěvku a dávkami nemocenského pojištění, v období od 1.1.1998 do 31.12.2006 pak v plné výši a posléze od 1.1.2007 se opět vyplácí v podobě rozdílu za předpokladu, že dávky nemocenského pojištění jsou nižší. Další skutečností, která se díky změnám v legislativě měnila a má vliv na dávku z hlediska nároku, je rozsah návštěvy dítěte předškolního zařízení i vzhledem ke stupni zdravotního postižení.

Legislativní změny se rovněž dotkly i výše rodičovského příspěvku, která se v období od 1.10.1995 do 31.12.2006 odvíjela bezprostředně od životního minima rodiče, tj. částky na jeho osobní potřeby, kdy docházelo zvyšování koeficientů, jimiž se částka násobila (od 1.10.1995 do 31.3.2004 – 1,1násobek, od 1.4.2004 – 1,54násobek).

Od 1.1.2007 do 31.12.2007 došlo k další podstatné změně ve způsobu stanovení výše rodičovského příspěvku, která odpovídala 40 % průměrné měsíční mzdy (vyhlášené MPSV ve Sbírce zákonů sdělením) v nepodnikatelské sféře dosažené podle zveřejněných údajů

Českého statistického úřadu za kalendářní rok, který o 2 roky předchází kalendářnímu roku, v němž se rodičovský příspěvek poskytuje.⁴⁶

Další velké změny od 1.1.2008 přinesl zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, kdy došlo ke stanovení výše rodičovského příspěvku pevně danými částkami pro zvýšenou, základní a sníženou výměru. Přičemž volbu mezi těmito výměrami mohl provést rodič jen jednou a to za předpokladu, že měl nárok na dávky nemocenského pojištění v souvislosti s narozením dítěte.

Zvýšenou výměru rodičovského příspěvku (11.400,- Kč/mě) mohl pobírat rodič, který osobně celodenně a řádně pečoval po celý kalendářní měsíc o nejmladší dítě v rodině, jestliže měl nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo peněžitou pomoc (v případě muže) ve výši alespoň 380 Kč za kalendářní den a nejpozději do konce druhého kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, v němž dítě zakládající nárok na rodičovský příspěvek dosáhlo 22 týdnů života nebo 31 týdnů života, narodily-li se zároveň 2 nebo více dětí, zvolil pobírání rodičovského příspěvku ve zvýšené výměře, tedy podal žádost o rozhodnutí o volbě nároku.

O **základní výměru rodičovského příspěvku** (7.600,- Kč/mě) si mohl požádat rodič, který pobíral peněžitou pomoc v mateřství nebo peněžitou pomoc v souvislosti s narozením nejmladšího dítěte (bez ohledu na její výši), jestliže nezvolil variantu pobírání rodičovského příspěvku do dvou let věku dítěte ve zvýšené výměře. Přičemž byl zároveň povinen nejpozději do konce kalendářního měsíce, v němž dítě dosáhlo 21 měsíců života, provést písemně volbu nároku na rodičovský příspěvek ve výši 7 600 Kč do tří let věku dítěte u příslušného úřadu státní sociální podpory. Rodiči, který neměl nárok na peněžitou pomoc v mateřství nebo nezvolil variantu čerpání rodičovského příspěvku (do dvou nebo tří let věku dítěte, jak je uvedeno výše), náležel od kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž nejmladší dítě dovršilo 21. měsíc života, rodičovský příspěvek ve **snížené výměře** (3 800 Kč/mě), a to až do dovršení 4 let věku tohoto dítěte.⁴⁷ Zákonem č. 414/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, byla s účinností od 1.1.2009 do §30 zákona o státní sociální podpoře implementována tzv. **výměra nižší** (3.000,- Kč měsíčně), která náležela dítěti dlouhodobě

⁴⁶ §32 odst. 1 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁷ §30 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

zdravotně postiženému nebo dlouhodobě těžce zdravotně postiženému, pokud nebyl v souvislosti s jeho zdravotním stavem poskytován příspěvek na péči podle zákona o sociálních službách, a to od 7 do 10 let věku tohoto dítěte, pokud šlo o nárok na rodičovský příspěvek od 1.1.2009 do 31.12.2009, a od 7 do 15 let věku tohoto dítěte, pokud se jednalo o nárok na rodičovský příspěvek po 31. prosinci 2009.

Od ledna 2012 nastaly v rámci Sociální reformy I. další rozsáhlé změny u rodičovského příspěvku. Rodiče, kterým vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství, si mohou libovolně volit délku pobírání rodičovského příspěvku i jeho výši podle aktuální sociální situace rodiny. Celkem mohou vyčerpat až 220 000 Kč, nejdéle však do 4 let věku dítěte. Výši příspěvku je možné měnit jednou za 3 měsíce a je limitována výší peněžité pomoci v mateřství (PPM) – tedy 70 procenty 30násobku denního vyměřovacího základu, nejvýše však činí 11 500 Kč za měsíc.

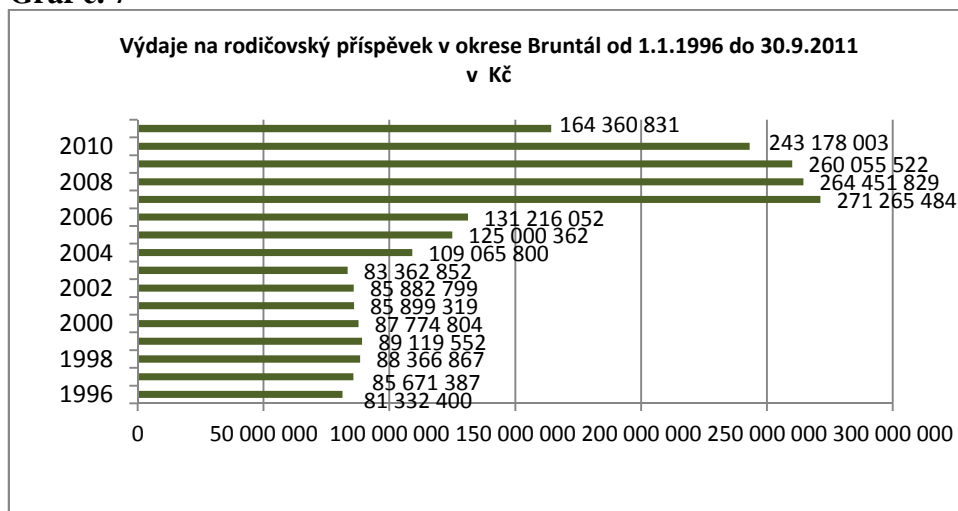
V situaci, kdy nárok na peněžitou pomoc v mateřství rodiči nevznikl, výši měsíční částky rodičovského příspěvku si může nově zvolit i rodič, jenž nebyl účasten nemocenského pojištění, ale jen tehdy, pokud druhý z rodičů splnil podmínku nároku na peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské v souvislosti s porodem či převzetím dítěte. Avšak pokud ani jeden z rodičů neplatil pojistné na sociální zabezpečení, tedy nesplnil podmínky pro volbu výše a délky pobírání rodičovského příspěvku, výše příspěvku zůstává v pevných částkách – 7 600 Kč do 9. měsíce věku dítěte a poté 3 800 Kč do 4 let věku dítěte podle právní úpravy od 1. ledna 2011.

Díky reformním změnám od 1.1.2012 přišly o rodičovský příspěvek ve výši 7.600,- Kč měsíčně rodiny se zdravotně postiženými dětmi ve věku od 3 do 7 let, neboť byly automaticky převedeni ze stupně II. (dítě dlouhodobě zdravotně postižené) na stupeň závislosti I. (lehká závislost) s nárokem na příspěvek na péči ve výši 3.000,- Kč měsíčně a ze stupně III. (dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené) do stupně závislosti II. (středně těžká závislost) s nárokem na příspěvek na péči ve výši 6.000,- Kč měsíčně. Takže ztráty se pohybují u dětí s lehkou závislostí ve výši 4.600,- Kč za měsíc a u dětí se středně těžkou závislostí ve výši 1.600,- Kč měsíčně. Dopad této změny je zmírněn možností zvýšení příspěvku na péči měsíčně o částku 2.000,- Kč za předpokladu, že rozhodný příjem oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných je nižší než dvojnásobek částky životního minima oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných podle zákona

o životním a existenčním minimu,⁴⁸ avšak většina takto postižených rodin na zvýšení příspěvku z titulu vyšších příjmů nedosáhne.

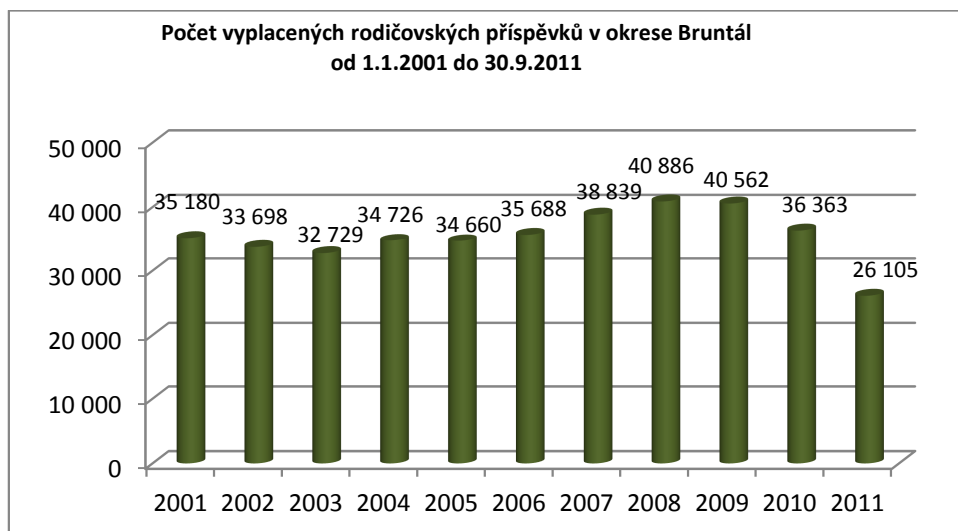
Z výše uvedeného je patrné, že rodičovský příspěvek je v systému státní sociální podpory dávkou, která doznala od svého vzniku značných změn viz. Příloha č. 6, které měly nemalý vliv na samotnou administraci dávky a především na růst výdajů ze státního rozpočtu.

Graf č. 7

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

Graf č. 8

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

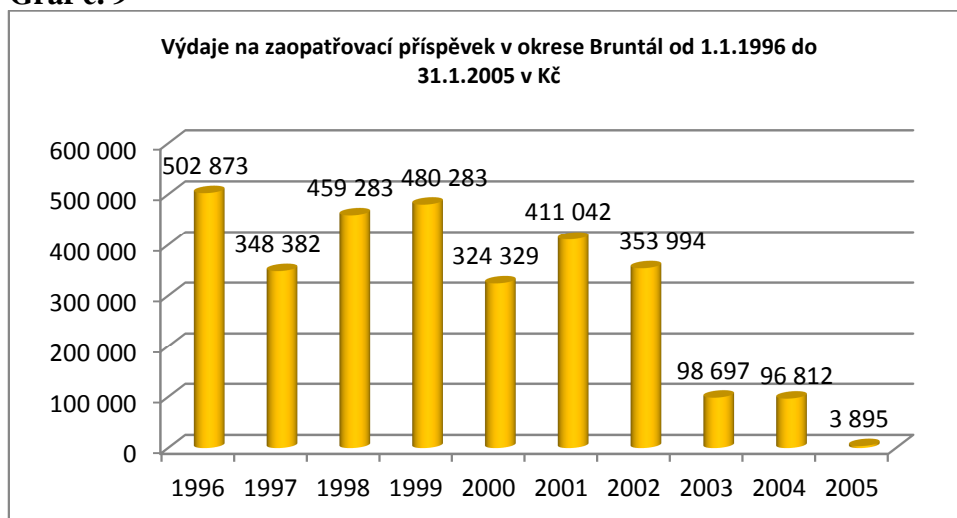
⁴⁸ §12 zákona č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Graf č. 7 znázorňuje velmi mírný meziroční nárůst výdajů na rodičovský příspěvek, tento stav de facto trval do 30. 4. 2004. Od 1. 5. 2004 se měsíčně rodičovský příspěvek zvýšil z částky 2552 Kč na částku 3 573 Kč (pro zaopatřenou osobu) a z částky 2 695 Kč na částku 3 773 Kč (pro nezaopatřeného rodiče mladšího 26 let), což vedlo k 24 % navýšení výdajů oproti roku 2003. Mírný meziroční nárůst výdajů pokračoval v podstatě až do konce roku 2006. Rok 2007 znamenal prudký nárůst výdajů, který se zdvojnásobil, neboť se změnila konstrukce výpočtu rodičovského příspěvku, která se začala odvíjet od průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře, jeho výše činila 7 582 Kč měsíčně. Od ledna 2008 do 31.12.2011 byla výše rodičovského příspěvku dána fixně a rodič si mohl vybrat ze třech variant (zvýšená – 11 400 Kč, základní – 7 600 Kč a snížená – 3 800 Kč) pobírání rodičovského příspěvku. Nejvýhodnější a tedy i nejčastěji využívanou variantou byla varianta základní, což byl také zřejmě důvod, proč nedocházelo k výraznějším výkyvům poklesu či růstu výdajů na rodičovský příspěvek.

Zaopatřovací příspěvek – sloužil k zjištění rodiny vojáka po dobu výkonu jeho vojenské základní (náhradní) služby, vojenského cvičení či civilní služby a voják neměl po dobu služby nárok na náhradu mzdy, platu nebo jiného příjmu. Uvedená dávka náležela v první řadě nezaopatřenému dítěti vojáka (vlastní, osvojené nebo převzaté do péče nahrazující rodičů) a manželce vojáka, která pečovala o dítě do 4 let věku nebo o dítě do 7 let věku (dlouhodobě zdravotně postižené nebo dlouhodobě těžce zdravotně postižené) nebo byla sama plně invalidní či z vážného důvodu nemohla být výdělečně činná (např. studium).⁴⁹ Od 1.1.2004 se okruh oprávněných osob rozšířil ještě o osoby, kterým soud přiznal vůči vojákovu výživné či příspěvek na výživu, případně osoby, které sepsaly s vojákem dohodu o placení výživného nebo příspěvku na výživu a voják pro výkon uvedené služby nemohl tuto vyživovací povinnost plnit. Rozšíření okruhu oprávněných osob bylo poměrně nešťastné u posledně jmenovaných, jelikož vedlo k uzavírání účelových dohod o placení výživného či příspěvku na výživu. Zaopatřovací příspěvek neměl dlouhého trvání (1.10.1995 do 31.12.2004), neboť došlo k zániku základní/náhradní vojenské služby a civilní služby v souvislosti s profesionalizací Armády ČR. Poslední výplata dávky proběhla v lednu 2005, její výše činila 0,67 násobek částky životního minima na osobní potřeby oprávněné osoby.

⁴⁹ §33 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Graf č. 9

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále

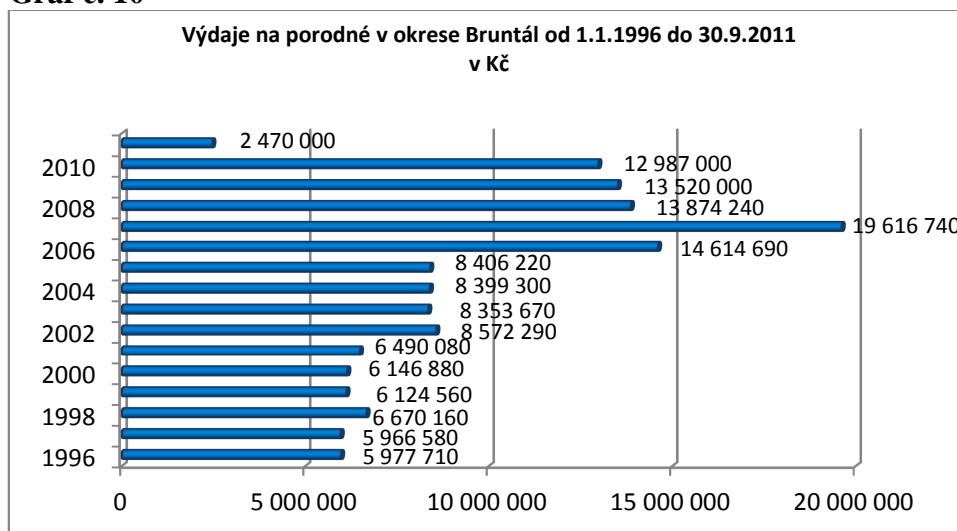
Celková výše výdajů i počet vyplacených dávek u zaopatřovacího příspěvku se v okrese Bruntál odvíjely především od počtu vojáků, jeho dětí nebo osob, vůči nimž měl voják vyživovací povinnost, čili z Grafu č. 9 je patrné jejich nerovnoměrné rozložení v jednotlivých letech.

Porodné – jednorázová dávka, kterou bylo možno uplatnit nejdříve od 1.10.1995. Jedná se o dávku, prostřednictvím, které stát přispívá rodinám na zvýšené náklady spojené s narozením dítěte, případně s převzetím dítěte do péče. Oprávněnou osobou je matka, která dítě porodila či otec dítěte, jestliže matka dítěte zemřela a výplata porodného se neuskutečnila, nebo i jiná osoba, která dítě převzala do péče nahrazující péči rodičů do 1 roku jeho věku a to bez ohledu, zda bylo porodné vyplaceno biologickým rodičům dítěte či nikoliv. Nárok na porodné vzniká dnem porodu dítěte nebo jeho převzetím do péče. Rovněž i tato dávka si prošla za dobu své existence různými legislativními změnami.

Výše porodného se do 31.12.2007 odvíjela od počtu současně narozených dětí a od jejich částek na osobní potřeby, posléze částek životního minima, které se násobily platnými koeficienty. Zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů se zásadně změnila konstrukce výpočtu porodného od 1.1.2008, byla stanovena fixní částka ve výši 13.000,- Kč na každé narozené dítě, čili již se nepřihlíželo k počtu současně narozených dětí. Tato právní úprava platila pouze do konce roku 2010. Dle současné právní úpravy (platné od 1.1.2011), která zařadila porodné mezi dávky testované na výši příjmů rodiny, náleží porodné výhradně při narození prvního potomka, jestliže průměrný čistý příjem rodiny byl v kalendářním čtvrtletí předcházejícím čtvrtletí, ve kterém se dítě či

děti narodily, nižší než 2,4násobek životního minima, přičemž při narození vícero dětí, je porodné pevně stanoveno ve výši 19.500,- Kč.

Graf č. 10

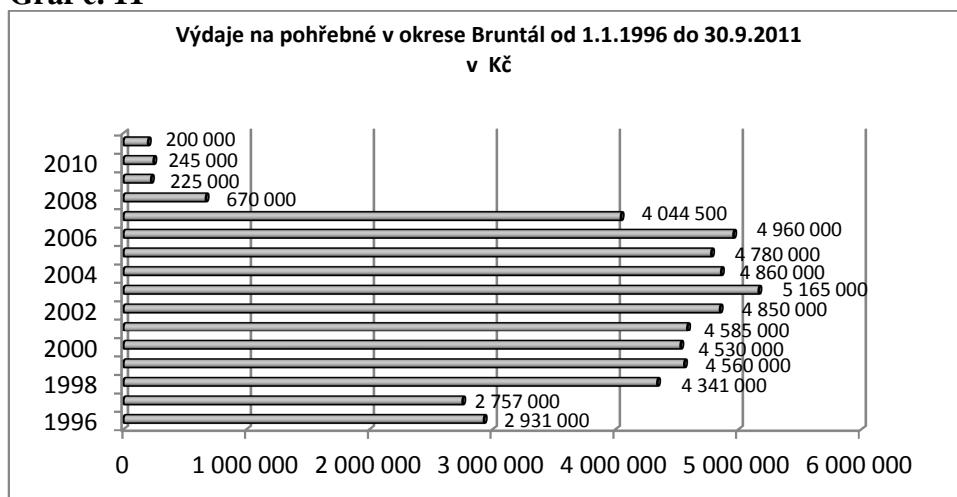
Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

Graf č. 10 znázorňuje pouze mírný nárůst objemu finančních prostředků na porodné způsobené valorizací částky životního minima na osobní potřeby dítěte. Ve volebním roce 2006 došlo podstatnému navýšení výpočtového koeficientu z 5 na 10, čímž došlo k rapidnímu nárůstu výdajů o 42 % oproti roku 2005. Tento trend pokračoval i v roce 2007, kdy bylo dosaženo historického maxima ve výši 19 616 740 Kč v okrese Bruntál, což odpovídá meziročnímu zvýšení výdajů o dalších 25 %. V roce 2008 byla výše porodného stanovena pevně, došlo v rámci přijatých úsporných opatření k snížení výdajů oproti roku 2007 o 30 %. V následujících dvou letech byl pokles výdajů již minimální. K dalšímu razantnímu snížení výdajů došlo v roce 2011, kdy se porodné vyplácelo jen na prvního potomka a jen rodinám s příjmy do 2,4násobku životního minima rodiny, propad výdajů činil 81 % vzhledem k předešlému roku. Celkové roční objemy finančních prostředků vynaložených na porodné mimo jiné souvisí i s demografickým ukazatelem porodnosti v okrese Bruntál viz. Příloha 10 a 11. Výdaje na porodné se však nezvyšují úměrně k počtu narozených dětí, jelikož zde existuje odchylka v podobě časového zpoždění mezi datem vzniku nároku na dávku a datem narození dítěte.

Pohřebné – před 1.10.1995 dávka nemocenského pojištění, jedná se o jednorázovou dávku, jejíž nárok byl nejprve vázán k datu vypravení pohřbu a posléze od účinnosti tj.

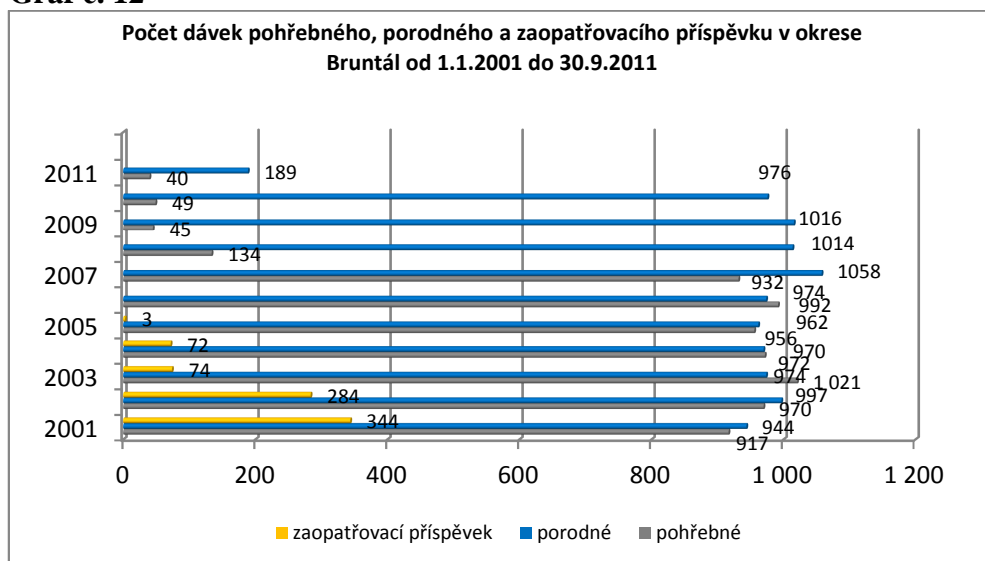
1.1.2002 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, se nárok na pohřebné váže ke dni pohřbení zesnulé osoby. Výše dávky byla zákonem stanovena v pevné částce 3.000,- Kč do 31.12.1997 a od 1.1.1998 činí výše pohřebného 5.000,- Kč. Tato změna znamenala zvýšení výdajů na pohřebné v roce 1998 o 37 % oproti roku 1997. Výrazné změny doznala tato dávka v souvislosti s přijetím zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, ačkoliv s téměř nulovým efektem úspor ve státním rozpočtu, který omezil okruh osob oprávněných si uplatnit nárok na pohřebné. V současnosti má nárok na pohřebné osoba, jež vypravila pohřeb rodiči nezaopatřeného dítěte nebo nezaopatřenému dítěti.

Graf č. 11

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

Graf č. 12

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

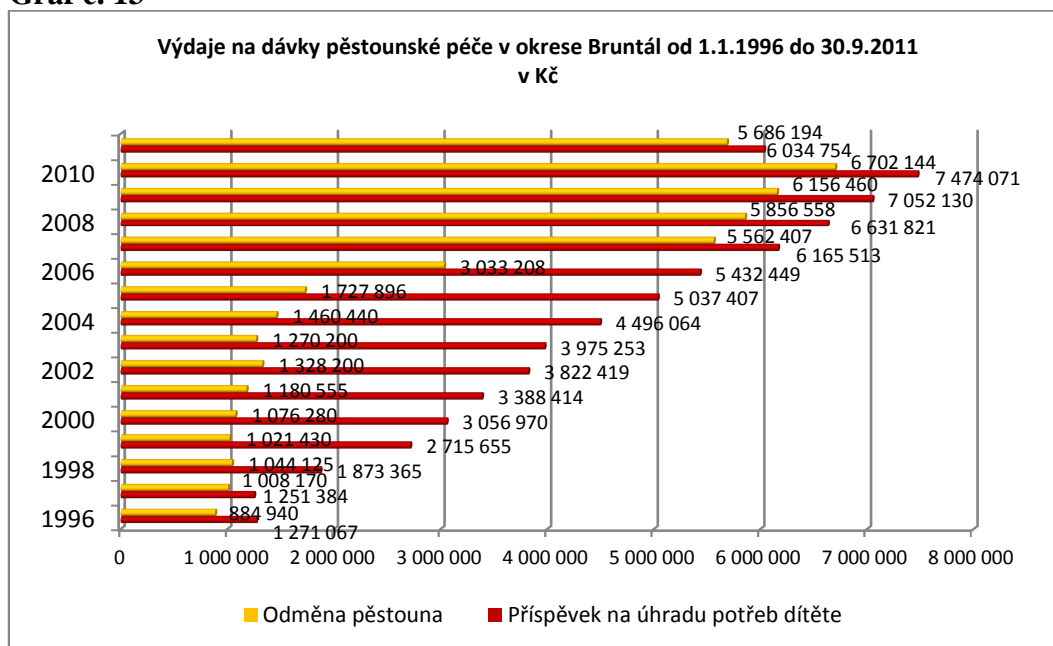
Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče (= je formou náhradní rodinné výchovy) náleží pěstounům, kterým byly do péče svěřeny děti, o něž se vlastní rodiče nejsou schopni postarat nebo se starat nechtějí. Pěstouni mohou získat po splnění zákonem stanovených podmínek čtyři typy dávek pěstounské péče, přičemž příspěvek při převzetí dítěte a příspěvek na zakoupení motorového vozidla jsou dávkami jednorázovými a příspěvek na úhradu dítěte a odměna pěstouna, případně odměna pěstouna ve zvláštních případech jsou dávkami pravidelně se opakujícími. Dávky pěstounské péče se v rámci systému státní sociální podpory uplatňují od 1.10.1995 kromě odměny ve zvláštních případech, která je podmíněna pěstounskou péčí minimální o tři děti, popř. o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené, ta byla zakomponována do zákona o státní sociální podpoře od 1.6.2006 na základě zákona č. 168/2005 Sb., a je z ní odváděno zdravotní a sociální pojištění.

- a) **Příspěvek na úhradu potřeb dítěte** – má na něj nárok dítě svěřené do pěstounské péče a po jejím skončení (po 18. roce věku) nejdéle do 26 let, pokud splňuje podmínku nezaopatřenosti a zároveň žije ve společné domácnosti s osobou, která byla do dosažení zletilosti jeho pěstounem. Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte od 1.10.1995 do 31.12.1997 korespondovala s částkou na osobní potřeby dítěte podle zákona o životním minimu, od 1.1.1998 do 31.12.2006 odpovídala výše této dávky 1,2násobku částky na osobní potřeby dítěte a 2,0násobku částky na osobní potřeby dítěte, pokud se jednalo o nezaopatřené dítě. Od 1.1.2007 se opětně zvýšil příspěvek na úhradu potřeb a to na 1,4násobek a 2,3násobek (nezaopatřené dítě) částky životního minima dítěte. Dalšími skutečnostmi ovlivňující výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte jsou zdravotní postižení dítěte, případný sirotčí důchod či výživné od pěstouna.

- b) **Odměna pěstouna** – je projevem určitého společenského uznání osoby pečující o cizí dítě v pěstounské péči a přísluší po dobu, po kterou má dítě svěřené do pěstounské péče nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Její výše vycházela do 31.12.2006 z částek na osobní potřeby pěstouna, od 1.1.2007 z částky životního minima pěstouna a stanovuje se pro každé dítě zvlášť.

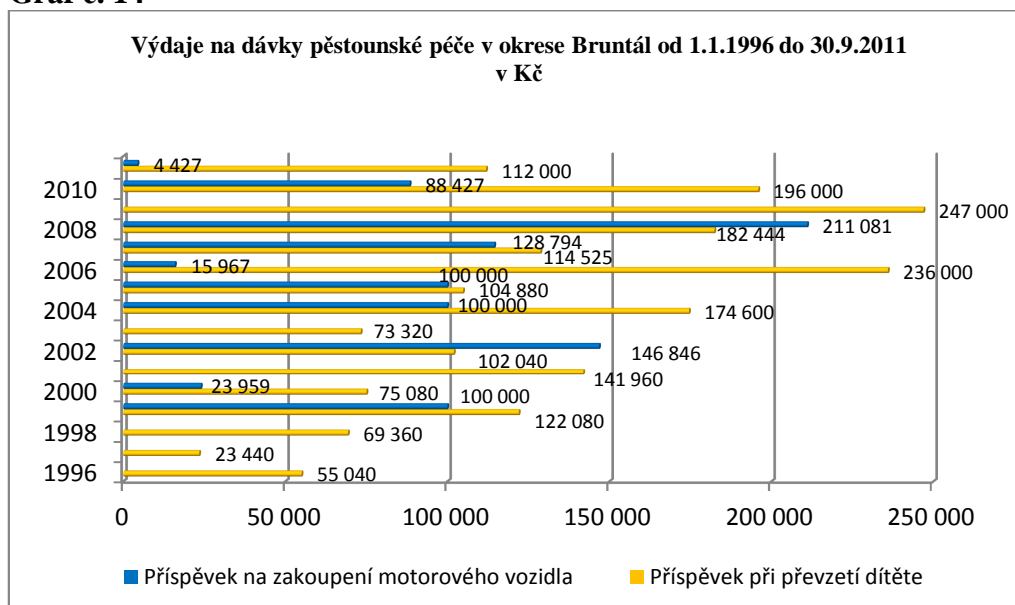
Graf č. 13

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

- c) **Příspěvek při převzetí dítěte** – účelem této dávky je přispět na nákup potřebných věcí pro dítě, přicházející do náhradní rodinné péče. Do 31.12.2006 výše příspěvku při převzetí dítěte odpovídala 4,0 násobku částky na osobní potřeby dítěte, od 1.1.2007 do 31.12.2007 pak 4,45násobku částky životního minima a od 1.1.2008 je výše dávky v zákoně o státní sociální podpoře fixně dána dle věku dítěte.

Graf č. 14

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

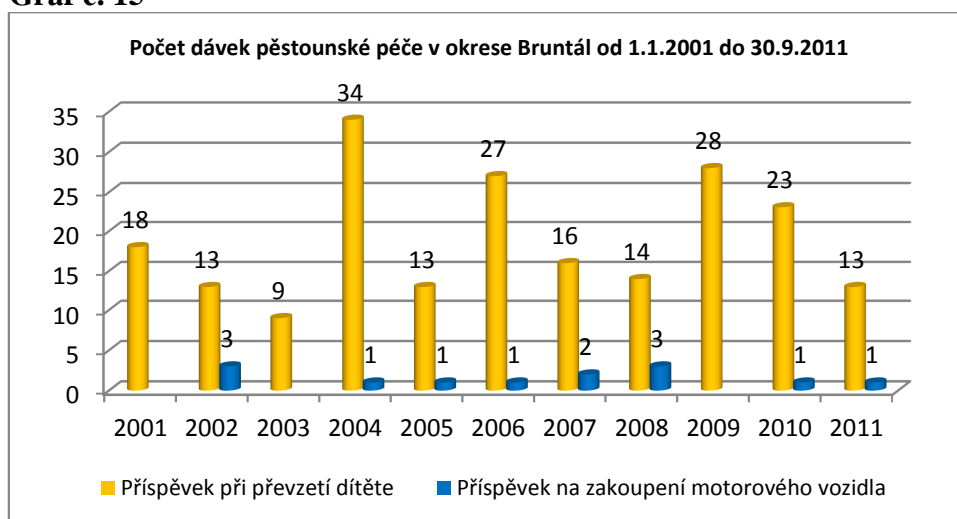
d) Příspěvek na zakoupení motorového vozidla – patří pěstounovi, který má v pěstounské péči nejméně čtyři děti. Podmínkou nároku dále je, že vozidlo nesmí pěstoun používat pro výdělečnou činnost. Příspěvek je poskytován ve výši 70 % pořizovací ceny vozidla, resp. ceny opravy vozidla, nejvýše však 100.000 Kč.

Výdaje na dávky pěstounské péče (odměna pěstouna a příspěvek na úhradu potřeb dítěte) meziročně rostly v průměru 12 %. Růst byl způsoben zejména změnou (navýšením) výpočtových koeficientů. Výrazné zvýšení výdajů na odměnu pěstouna lze vypočítat z Grafu č. 13 v roce 2006 o 43 % oproti roku 2005, které souviselo mimo jiné se zavedením tzv. odměny pěstouna ve zvláštních případech od 1.6.2005. V roce 2007 došlo k dalšímu zvýšení výdajů o 45 % oproti roku 2006, jehož příčinou bylo zvýšení odměny pěstouna z 1 160,- Kč měsíčně na částku 3 126,- Kč měsíčně.

Původní výše příspěvku při převzetí dítěte byla odvozena od součinu částky na osobní potřeby dítěte a koeficientu 4,00 do 31.12.2006 a 4,45 do 31.12.2007. Od 1.1.2008 je stanoven v pevné výši podle věku dítěte. Z Grafu č. 14 je zřejmé, že tyto změny rovněž přispěly k zvýšení celkový výdajů na příspěvek při převzetí dítěte.

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla byl čerpán ze systému státní sociální podpory ve sledovaném období pouze ve 13 případech, což odpovídá částce 919 501 Kč, která výrazně neovlivňuje výši celkových výdajů vynaložených na dávky pěstounské péče.

Graf č. 15

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

7.2.3. Zvláštní dávky

Sociální příspěvek k vyrovnání zvýšení cen tepelné energie – dávka určená ke zmírnění dopadů v souvislosti se zvýšením cen tepelné energie určené k vytápění bytů od 1.7.1997 do 30.6.2000. Týkala se pouze nájemních bytů či bytů v osobním vlastnictví s centrálním vytápěním, na něž byla pro rok 1997 udělena dotace ze státního rozpočtu na tepelnou energii, v případě že jejich příjem a osob s nimi společně posuzovaných byl nižší než 1,60 násobek životního minima. Dle ustanovení §7 zákona č. 75/1997 Sb., o sociálním příspěvku k vyrovnání zvýšení cen tepelné energie, ve znění pozdějších předpisů, výše dávky za kalendářní měsíc odpovídala rozdílu mezi polovinou částky nákladů na domácnost v postupně klesající procentuální výši (100 % od 1.7.1997 do 30.6.1998, 70 % od 1.7.1998 do 30.6.1999 a 40 % od 1.7.1999 do 30.6.2000) a podílem, v jehož čitateli je násobek poloviny částky nákladů na domácnost ve stanovené výši a rozhodného příjmu v rodině a ve jmenovateli je násobek částky životního minima rodiny a koeficientu 1,60.⁵⁰ Maximální výši příspěvku získaly zejména domácnosti na úrovni životního minima a se stoupajícím příjmem se tato částka postupně snižovala.

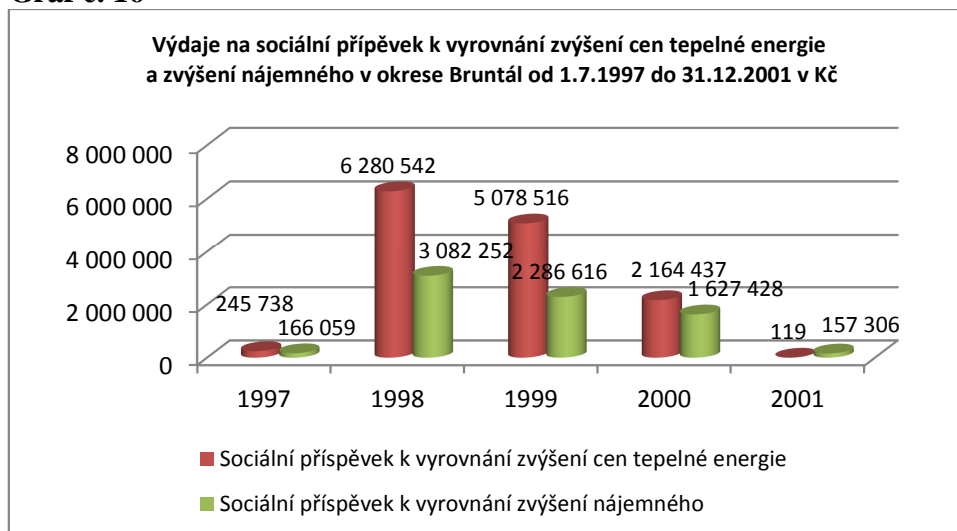
Sociální příspěvek k vyrovnání zvýšení nájemného – dávka rovněž kompenzačního charakteru, která tlumila dopady v souvislosti s deregulací nájemného v období od 1.7.1997 do 31.12.2000 u nájemníků obývajících byty, jež byly majetkem obcí, fyzických či právnických osob, vyjma bytů ve vlastnictví bytových družstev s regulovaným nájemným, jestliže výše jejich příjmů případně osob s nimi posuzovaných byla nižší než 1,60 násobek životního minima. Maximální výši příspěvku opět dosáhly rodiny s příjmem pod nebo na úrovni životního minima, se stoupajícím příjmem výše dávky klesala. Dle ustanovení §7 zákona č. 132/1997 Sb., o sociálním příspěvku k vyrovnání zvýšení nájemného, ve znění pozdějších předpisů, výše příspěvku odpovídala za kalendářní měsíc násobku základní výše příspěvku a koeficientu růstu nájemného podle velikosti obce. Přičemž základní výše příspěvku byla určena jako rozdíl mezi násobkem částky nákladů na domácnost a výpočtového koeficientu a podílem, v jehož čitateli je násobek částky nákladů na domácnost, výpočtového koeficientu a rozhodného příjmu v rodině a ve jmenovateli je součin částky životního minima rodiny a koeficientu 1,60.⁵¹ Výpočtový koeficient pro

⁵⁰ ustanovení §7 zákona č. 75/1997 Sb., o sociálním příspěvku k vyrovnání zvýšení cen tepelné energie, v platném znění

⁵¹ ustanovení §7 zákona č. 132/1997 Sb., o sociálním příspěvku k vyrovnání zvýšení nájemného, v platném znění

určení základní výše příspěvku byl stanoven na 0,60 od 1.7.1997 do 30.6.1998, na 0,40 od 1.7.1998 do 30.6.1999 a na 0,30 od 1.7.1999 do 31.12.2000.

Graf č. 16

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále

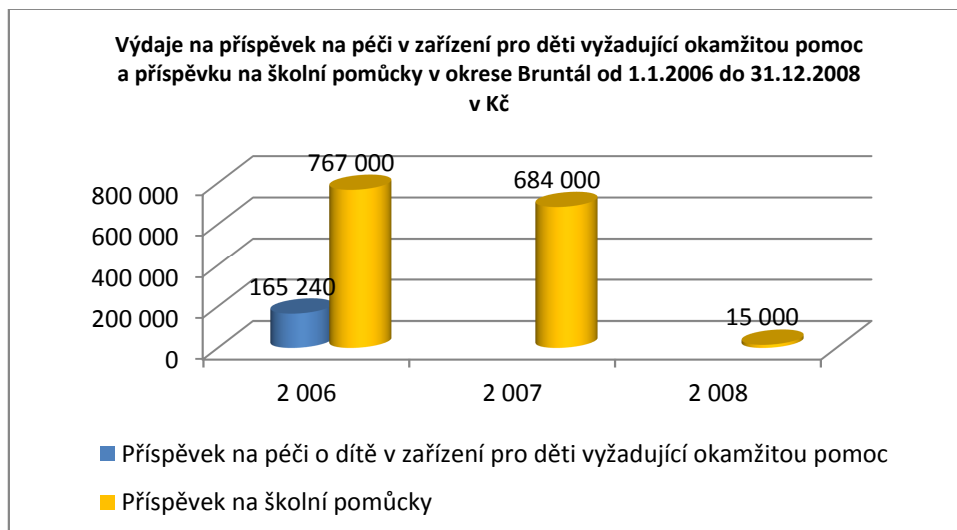
Jednorázový příspěvek dítěti – dávka kompenzačního charakteru určená nezaopatřeným dětem na podkladě zákona č. 237/2004 Sb., kterým se v souvislosti s přijetím zákona o dani z přidané hodnoty mění některé zákony a přijímají některá další opatření. Příspěvek ve výši 2000 Kč byl poskytován nezaopatřenému dítěti za předpokladu, že mu současně vznikl nárok na výplatu přídatku na dítě za měsíc květen 2004.

Příspěvek na péči o dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – na podkladě zákona č. 218/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 463/1991 Sb., o životním minimu, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, mělo nárok od 1. října 2005 nezaopatřené dítě svěřené do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc často bez ohledu na právní důvod jeho umístění. Tato dávka však neměla dlouhého trvání, jelikož její výše činila 9,0násobek částky na osobní potřeby dítěte (15.750,- Kč a 22.770,- Kč v závislosti na jeho věku) a poskytovala prostor pro její zneužívání jak ze strany rodičů, tak ze strany poskytovatelů péče. Dnem 1.6.2006 došlo k jejímu zániku.

Příspěvek na školní pomůcky – jednorázová dávka poskytovaná od 1.4.2006 do 31.12.2007 na podkladě zákona č. 113/2006 Sb., kterým se změnil zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, dítěti nastupujícímu do první třídy

základní školy, které bylo přihlášeno k zápisu k povinné školní docházce podle školského zákona a mělo nárok na přídavek na dítě za měsíc květen bezprostředně předcházející 1. červnu, v němž dítěti vznikl nárok na příspěvek na školní pomůcky, jestliže však před tímto dnem nebylo rozhodnuto o odkladu této docházky. Výše příspěvku na školní pomůcky činila 1000 Kč.

Graf č. 17

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále

7.2.4. Shrnutí výsledků analýzy statistických dat okresu Bruntál

Výdaje na jednotlivé dávky státní sociální podpory, ale i počet příjemců těchto dávek jsou proměnlivé a to vzhledem hned k několika faktorům. Zásadní vliv na objem finančních prostředků vynaložených na dávky státní sociální podpory mají především legislativní podmínky nároku na jednotlivé dávky, které jsou poměrně často měněny v závislosti na ekonomickém (např. vývoj cenové hladiny, vývoj příjmové situace domácností, průměrné mzdy, míra inflace, míra nezaměstnanosti ad.) a populačním vývoji (např. natalita, mortalita, migrační přírůstek ad.). Základem pro určení výše dávky a nároku na dávku je životní minimum, k jehož valorizaci a tím i samotných dávek dochází podle vývoje cenové hladiny. V Tabulce č. 7 jsou uvedeny jednak počty vyplacených dávek státní sociální podpory v okrese Bruntál a výše objemu finančních prostředků vynaložených, a to od roku 1996 do 30.9.2011, kdy bylo možno ještě získat statistická data přístupná na okresní úrovni z aplikace OKdávky. Vrcholu na výdajové stránce bylo dosaženo v roce 2007, kdy objem prostředků dosáhl celkové výše 548 637 266,- Kč, což je

cca 23 % nárůst oproti roku 2006. Výši celkových výdajů na dávky státní sociální podpory v tomto roce výrazně ovlivnilo schválení předvolebních sociálních balíčků na jaře 2006, které přispěly k prohloubení deficitu státního rozpočtu. Aby se zamezilo dalšímu nárůstu výdajů, byla v průběhu roku 2007 přijata úsporná opatření, na základě kterých klesly tyto výdaje o 15 % v následujícím roce 2008. Co se týče počtu dávek, jeho maxima bylo dosaženo v roce 2001, vyplaceno bylo 585 632 dávek. V následujících třech letech se ještě jejich počet pohyboval nad hranicí 500 tis., ale pak docházelo k jejich pozvolnému poklesu až do roku 2008, kdy došlo k poklesu počtu dávek zhruba o 30 % a tedy i k zúžení okruhu příjemců dávek státní sociální podpory. Z tabulky vyplývá, že počet vyplacených dávek státní sociální podpory klesl v roce 2010 oproti roku 2004 téměř o dvě třetiny.

Tabulka č. 7 : *Počet dávek a celkové výdaje na dávky státní sociální podpory v okrese Bruntál za období od 1.1.1996 do 30.9.2011**

Rok	Počet dávek	Výdaje v Kč
1996		354 755 554
1997		398 364 860
1998		416 023 515
1999		439 369 279
2000		446 941 562
2001	585 632	453 347 254
2002	570 369	471 549 114
2003	550 961	450 963 204
2004	511 378	448 807 065
2005	423 592	422 749 132
2006	408 781	424 395 518
2007	355 802	548 637 266
2008	250 095	467 686 089
2009	214 224	453 550 350
2010	200 939	449 108 380
2011	129 126*	289 174 497*
Celkem	4 200 899	1 214 273 961

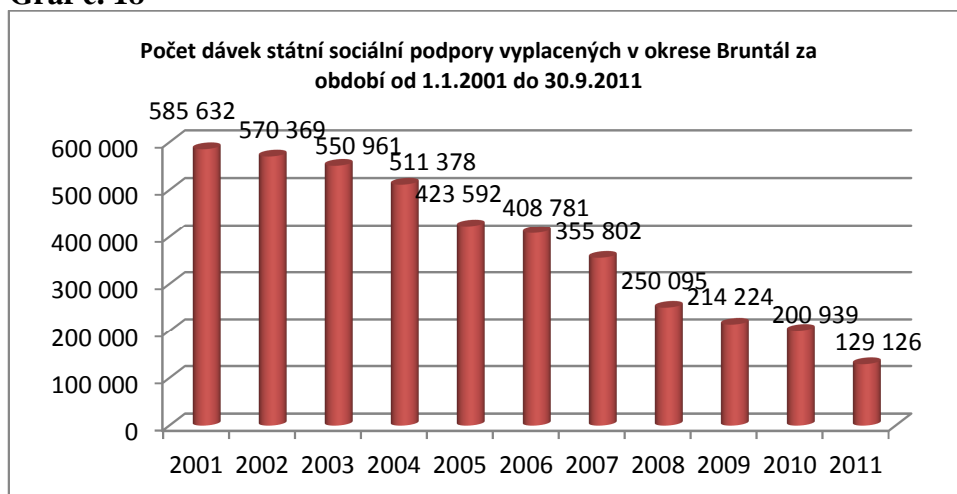
Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále

Co se týče podílu jednotlivých dávek na celkovém objemu vyplacených finančních prostředků (viz. Příloha č. 11) ve sledovaném období 1.1.1996 do 30.9.2011 lze konstatovat, že jejich podíl se jak snižoval, tak i zvyšoval. Dokonce některé z dávek byly vypláceny jen po určitou dobu. Ročně bylo v okrese Bruntál vyplaceno na dávkách v průměru 500 mil. Kč.

Přídavek na dítě se podílel na celkovém objemu okolo 37 % do roku 2003, pak nastal pozvolný pokles výdajů až na hranici 13,7 % v roce 2010. Důvodem byla úsporná opatření přijatá zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, který zafixoval od 1.1.2008 výši přídávku na dítě příslušející k jednotlivým věkovým hranicím pevnou částkou a zároveň snížil koeficient k rozhodnému příjmu při ověřování vzniku nároku na dávku, což vedlo k zásadnímu snížení počtu dávek. **Příspěvek na dopravu** si udržel do roku 2004 podíl na celkových výdajích ve výši 3,5 %. **Sociální příspěvek** dosahoval z počátku tj. v roce 1996 podílu 26,3 %, který postupně tak jako u přídávku na dítě klesal, v roce 2005 poprvé klesl pod hranici 20 % a v roce 2009 klesl na historickou hranici 12,6 %. K razantnějšímu propadu došlo v roce 2011, jelikož podmínkou pro jeho přiznání byla přítomnost zdravotně postiženého dítěte, případně rodiče dlouhodobě těžce zdravotně postiženého v rodině. **Příspěvek na bydlení** se pohyboval pod hranicí 10 % podílu na celkových výdajích od roku 1996 do roku 1999 a dále od roku 2007 do roku 2009. Podíl příspěvku na bydlení na celkových výdajích v letech 2000 až 2006 a dále v roce 2010 se pohyboval v rozmezí 10 až 13 %. V současnosti je po rodičovském příspěvku druhou největší dávkou co do počtu i do objemu finančních prostředků na ni vynaložených. **Rodičovský příspěvek** byl zpočátku pouze „příspěvkem“ v pravém smyslu slova, podílel se na celkových výdajích kolem 22 %. Těsně pod hranici 20 % podílu na celkových výdajích se dostal v roce 2000, kde setrval až do roku 2003. Poté v roce 2005 následoval mírný vzestup celkových výdajů vynaložených na rodičovský příspěvek, které posléze významně vzrostly v roce 2006, zejména pak v roce 2007, kdy došlo k jejich nárůstu o 49,4 %, což odpovídalo dvojnásobku celkových výdajů na přídavek na dítě. Co se týče **dávek péčovské péče**, jejich podíl na celkových výdajích se pohybuje do 1,5 %. Výdaje na **porodné i pohřebné** se podílely na celkových výdajích do roku 2010 3 %. V následujících letech jejich význam značně poklesl v souvislosti s úspornými opatřeními vlády.

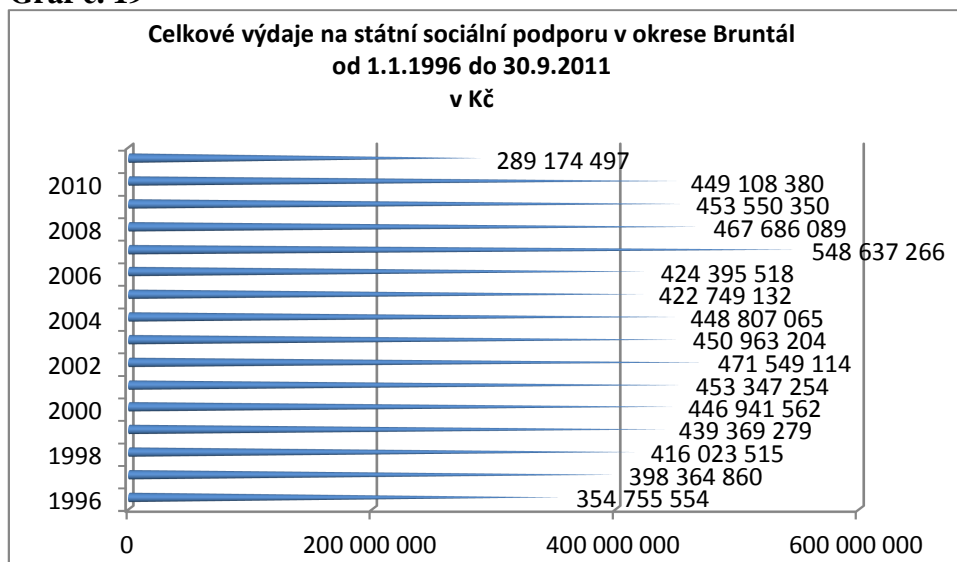
Charakter systému státní sociální podpory do značné míry ovlivňují politické a ruku v ruce s nimi i ekonomické okolnosti. Je evidentní, že za období sociálně demokratických vlád a hospodářského růstu se objem prostředků vyplácený na dávkách státní sociální podpory natolik zvýšil, že bylo nezbytné v souvislosti s blížící se vlnou ekonomické krize v roce 2008 přijmout úsporná opatření, která byla realizována prostřednictvím zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, což mimo jiné vedlo ke snížení počtu

Graf č. 18

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

Graf č. 19

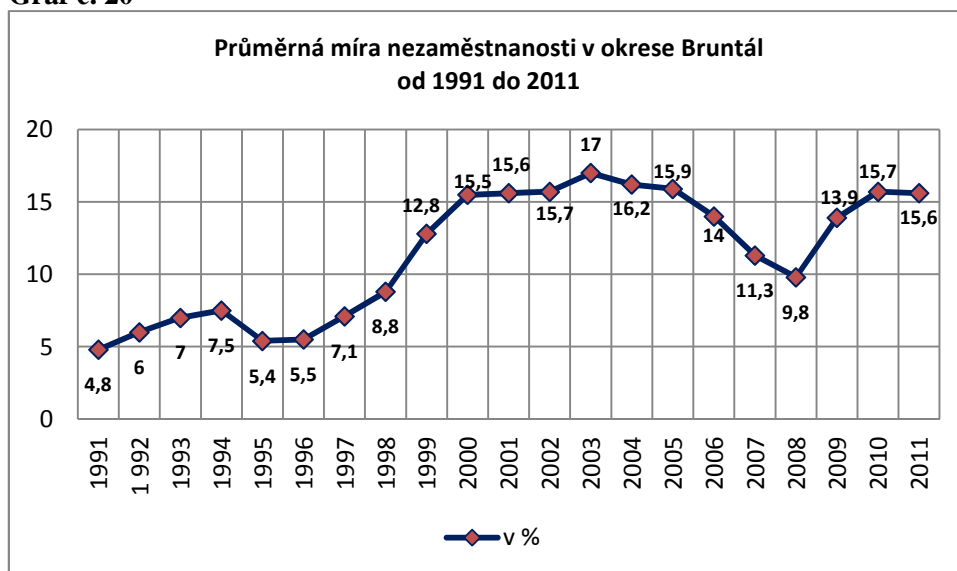

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále (dostupné jen do 30.9.2011 z důvodu přechodu z aplikace OKdávky na OKcentrum)

Charakter systému státní sociální podpory do značné míry ovlivňují politické a ruku v ruce s nimi i ekonomické okolnosti. Je evidentní, že za období sociálně demokratických vlád a hospodářského růstu se objem prostředků vyplacený na dávkách státní sociální podpory natolik zvýšil, že bylo nezbytné v souvislosti s blížící se vlnou ekonomické krize v roce 2008 přijmout úsporná opatření, která byla realizována prostřednictvím zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, což mimo jiné vedlo ke snížení počtu vyplacených přídatků na dítě na území okresu Bruntál téměř o třetinu. Očekávaný slabý ekonomický růst vede vládu „rozpočtové odpovědnosti“ k dalším škrtům v oblasti dávek státní sociální podpory, přičemž některé již započaly spuštěním tzv. Sociální reformy I od

ledna 2012 (viz. Příloha č. 1) a není vyloučeno, že tento trend reformních kroků bude pokračovat i v následujících letech. Na druhé straně právě tato úsporná opatření spojená s omezením příjmů a zvyšováním nepřímých daní vedou k poklesu spotřeby domácností, na níž je naše ekonomika vázána, jsou jednou z příčin současného stagnujícího hospodářského růstu. Nepříjemným důsledkem takovýchto změn je i zvyšující se průměrná míra nezaměstnanosti, která se v již tak dost postiženém okrese Bruntál projevuje zvýšením potřeby sociálních transferů, snižováním počtu jeho obyvatel v důsledku odstěhování se za práci a tím k pozvolnému poklesu porodnosti. Přijatá úsporná opatření dále vedou k růstu inflace, jejíž očekávaná výše se v roce 2012 má pohybovat v rozmezí 2,2 – 3,2 %⁵² (viz. Příloha č. 7), což bude v případě taxativně stanovených dávek státní sociální podpory znamenat pokles jejich reálné úrovně.

Graf č. 20

Zdroj: statistické údaje Úřadu práce v Bruntále

I přes finanční a administrativní náročnost na provoz je systém státní sociální podpory výrazem ekonomických možností státu ve vztahu k sociálně slabým občanům zejména tedy k rodinám s nezaopatřenými dětmi, dále plní nezastupitelnou roli re distributivního nástroje za účelem zachování sociálního smíru ve společnosti a zároveň přispívá ke zmírnění dopadů sociálně patologických jevů ve společnosti.

⁵² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností v ČR v 1. pololetí 2011 a predikce na další období [on/line]. MPSV, 2011 [cit.22.2.2012]. Dostupné z: < http://www.mpsv.cz/files/clanky/11694/analyza_1pol_2011.pdf >

Závěr

Role státu v současné sociální politice je nezastupitelná. Vystupuje v ní jako tvůrce pravidel a norem na jedné straně a jako jejich vykonavatel na straně druhé. Rostoucí role státu v sociální politice se projevila v každé zemi v jiném rozsahu a podobě. V této souvislosti jsou zmiňovány 3 základní typy sociálních států: liberální (reziduální), konzervativní (pracovně-výkonnostní) a sociálně-demokratický (institucionální).

Přestože koncept welfare state nelze jednoznačně definičně vymežit, jeho podstatou je přerozdělování produktu za účelem vyrovnání šancí při vstupu do života, zajištění přijatelného životního standardu paralelně s dlouhodobou prosperitou společnosti.

Sociální politiku v současné době chápeme jako komplexní a ucelenou soustavu různých institucí moderní společnosti, které zajišťují právo jedince na život, zdraví, základní vzdělání a přiměřené sociální zabezpečení. Po roce 1989 v souvislosti s transformací ekonomiky se začala postupně utvářet nová podoba sociální politiky, která je schopna za pomoci svých nástrojů plnit funkci ochrannou, rozdělovací, homogenizační, stimulační ad.

Součástí sociální politiky je sociální zabezpečení. Představuje soubor institucí, zařízení a opatření, pomocí nichž lze předcházet, eliminovat, či odstraňovat důsledky sociálních událostí občanů a je založeno na třech pilířích – sociálním pojištění, státní sociální podpoře a sociální pomoci. Právě neúměrný nárůst mandatorních výdajů se snaží nejen Česká republika, ale i ostatní evropské země v souvislosti s ekonomickou stagnací eliminovat formou přijetí úsporných opatření. Naše země se vydala cestou tzv. Sociální reformy I, jejíž reformní změny nabyly účinnosti 1. ledna 2012 a dotýkají se pěti zásadních oblastí, dávkového systému, oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi, v oblasti péče o zdravotně postižené osoby, legislativy pracovněprávní a v neposlední řadě také oblasti rodinné politiky a péče o děti. Právě oblasti dávkového systému - státní sociální podpoře je věnována praktická část diplomové práce.

Zavedení systému státní sociální podpory v polovině 90. let 20. stol. znamenalo sloučení státních dávek pro rodiny s dětmi a občany do jednotného rámce, které byly původně součástí systémů nemocenského pojištění, důchodového zabezpečení či sociální pomoci, dále implementace zcela nových dávek reagujících na dosud neřešené sociální situace a v neposlední řadě také změna samotné koncepce dosavadních peněžitých dávek pro rodiny s dětmi související zejména s jejich adresností. Provozováním agendy státní

sociální podpory byly původně pověřeny okresní úřady, které zanikly k 31.12.2002 v důsledku decentralizačního procesu ve veřejné správě na základě II. fáze územní reformy.

Dávky státní sociální podpory tvořily již od samého začátku fungování systému tj. od 1.10.1995 a zejména v roce 1996 podstatnou část příjmů domácností rodin. V této diplomové práci, především tedy v části praktické, se nachází spousta číselných údajů, které zachycují změny ve vývoji jednotlivých dávek na území okresu Bruntál.

Celkové výdaje vynaložené na dávky státní sociální podpory v roce 1997 a v letech bezprostředně následujících ovlivnilo navýšení částek životního minima, což se projevilo jejich meziročním nárůstem o 12 % oproti roku 1996 a pak se jejich meziroční růst pohyboval do konce roku 2002 kolem necelého 3,5 %. K růstu celkových výdajů přispělo i vyplácení dvou zcela nových dávek, které měly posloužit ke zmírnění finančních dopadů na rodiny v souvislosti s deregulací nájemného a zrušením dotací na výrobu tepelné energie. Do roku 2005 zaznamenaly celkové výdaje v okrese Bruntál mírný pokles, který částečně souvisel s odchodem některých obcí do Olomouckého kraje, ale z hlediska celorepublikového zůstaly více méně na úrovni let minulých.

Od roku 2001 se vlivem legislativních opatření měnila struktura vyplácených dávek a současně se snížil i jejich počet. Důkazem toho je rok 2007, kdy přes zhruba 30 % nárůst výdajů klesl počet dávek v okrese Bruntál o cca 13 %. Hlavní příčinou uvedeného nárůstu byla změna v konstrukci rodičovského příspěvku, jehož výše, která se více než zdvojnásobila, se odvíjela od průměrné měsíční mzdy v nepodnikatelské sféře na podkladě uveřejněných dat Českého statistického úřadu za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, v němž se dávka poskytuje. Jelikož díky této změně docházelo neúměrnému zatížení státního rozpočtu, byl přijat zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, který od 1.1.2008 poměrně razantním způsobem upravil podmínky nároku na rodičovský příspěvek, přídavek na dítě či pohřebné. Výsledkem bylo meziroční snížení celkových výdajů o 15 % a počet vyplácených dávek v okrese Bruntál poklesl téměř o 30 %, přičemž je nezbytné podotknout, že podíl výdajů na rodičovský příspěvek k celkovým výdajům činil v roce 2008 56 %. Na základě zákona č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti MPSV, došlo k radikální úpravě podmínek nároku na sociální příplatek, jež vyústily v meziroční snížení výdajů na tuto dávku o 86 % a počtu vyplácených dávek o 91 %. Od

1.1.2012 došlo v rámci Sociální reformy I k dalším úpravám, které jsou podrobněji vysvětleny v Příloze č. 1.

Dalšími faktory, které ovlivňují objem vyplacených dávek v okrese Bruntál je na jedné straně pozvolný pokles osob ve věku do 19 let (např. stárnutí populace), na které se orientuje většina dávek státní sociální podpory a na straně druhé vysoká míra nezaměstnanosti v regionu pohybující okolo 15,6 % (stav k 31.12.2011), která má značný vliv na příjmovou situaci rodin, potažmo na jejich zvýšenou potřebu si žádat o dávky.

Cílem mé diplomové práce bylo charakterizovat vývoj dávek státní sociální podpory na území okresu Bruntál v kontextu legislativních změn, které vymezují podmínky nároku na tyto dávky. Analyzovat jejich dopad na strukturu vyplácených dávek za období od 1996 do 30.9.2011, porovnat v určité časové řadě jejich odchylky a posléze je objasnit. Snažila jsem co možná nejobjektivněji vysvětlit příčiny poklesů či růstů výdajů i počtů vyplacených dávek státní sociální podpory zejména ve vztahu k legislativním změnám. Legislativní změny se za období fungování systému státní sociální podpory týkaly:

- zejména úprav parametrů životního minima a příslušných koeficientů, od nichž se odvíjela konstrukce většiny dávek, jejich výše a okruh příjemců těchto dávek;
- omezení životnosti některých dávek, které reagovaly na konkrétní sociální situace přechodného charakteru; jednalo se např. o sociální příspěvek k vyrovnání zvýšení cen tepelné energie a sociální příspěvek k vyrovnání zvýšení nájemného, zaopatřovací příspěvek, příspěvek na dopravu, jednorázový příspěvek dítěte, příspěvek na péči o dítě v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc či příspěvek na školní pomůcky;
- úsporných opatření v podobě zániku dávky např. sociálního příplatku, výrazného omezení okruhu příjemců dávky např. u pohřebného, přechodu dávek netestovaných na výši příjmu na dávky testované např. porodné, částečně rodičovský příspěvek, jehož výše nově vychází od 1.1.2012 z denního vyměřovacího základu rodiče či taxativní stanovení výše přídatku na dítě, jehož výše se původně odvíjela z částek životního minima;

Zjistila jsem, že celkové výdaje na dávky státní sociální podpory v okrese Bruntál i počty vyplacených dávek po přijetí úsporných opatření vlády klesají. K nejvyšším nárůstům z hlediska výdajů došlo u rodičovského příspěvku, příspěvku na bydlení a dávek pěstounské péče a to konkrétně u příspěvku na úhradu potřeb dítěte a odměny pěstouna,

které v konečném součtu 66 184 dávek odpovídají 70 % celkových výdajů v roce 2010. Naopak ke značnému poklesu podílu na celkových výdajích i na celkovém počtu vyplacených dávek během sledovaného období dospěl přídavek na dítě, který byl považován za základní dávku systému státní sociální podpory, a to ze 40 % v roce 1996 na úroveň 13,6 % v roce 2010. K markantnímu snížení počtu vyplácených přídavků na dítě došlo v roce 2008 (vyplaceno 148 406 dávek) na území okresu Bruntál o 37 % oproti roku 2007 (vyplaceno 236 633 dávek).

System sociální podpory a výše dávek jsou ovlivňovány i dalšími faktory, jako jsou podmínky sociální, ekonomické a demografické. Tyto faktory působí paralelně, což poněkud komplikuje analýzu vlivu jednotlivých faktorů na výši dávek. Nicméně lze konstatovat, že v daném období se zejména sociální situace v okrese Bruntál spíše zhoršovala, hlavním faktorem je nárůst nezaměstnanosti a především dlouhodobé nezaměstnanosti, přičemž rodiny dlouhodobě nezaměstnaných jsou hlavními příjemci dávek. Přesto ale ve sledovaném období došlo k poklesu dávek (viz výše), je tedy zřejmé, že i ve strukturálně postiženém okrese byl vliv změn státní sociální politiky výrazný. Proto považuji cíl diplomové práce za naplněný, domnívám se ovšem, že tato problematika by si zasloužila mnohem podrobnější a rozsáhlejší analýzu.

Seznam použité literatury

- [1] Krebs, V. a kol. Sociální politika, 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, 503 s. ISBN 978- 80-7357-276-1
- [2] Krebs, Vojtěch, et al. Sociální politika. Praha: CODEX Bohemia, 1997. ISBN 80-85963-33-7
- [3] Potůček, M. Sociální politika. Praha: SLON, 1995, 142 s. ISBN 80-8585001
- [4] Keller, J. Soumrak sociálního státu. Praha: SLON, 2005, 158 s. ISBN 80-86429-41-5
- [5] Večeřa, M. Sociální stát – východiska a přístupy. Praha: SLON, 2001, 112 s. ISBN 80-85850-16-8
- [6] Morawski, W. Ekonomická sociologie. Praha: SLON, 2005, 338 s. ISBN 80-86429-43-1
- [7] Smutek, M. Sociální stát - úvod do studia. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 136 s. ISBN 80-7041-691-2
- [8] BŘESKÁ, N., BURDOVÁ, E., VRÁNOVÁ, L. Státní sociální podpora. 11. vyd. Olomouc: Anag, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7263-402-6

Zákony

- [1] Zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
- [2] Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje

- [1] ČTK, Klaus poprvé Nečasovi vetoval zákon. Reorganizace úřadů práce odmítá, 2011 [cit.22.2.2012].Dostupné z:<http://byznys.ihned.cz/c1-50631540-klaus-poprve-necasovi-vetoval-zakon-reorganizaci-uradu-prace-odmita>
- [2] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Novelu právních předpisů v sociální oblasti od 1. ledna 2012.MPSV, 2012 [cit.22.2.2012].Dostupné z:<<http://www.mpsv.cz/cs/11911>>
- [3] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: TZ MPSV: Sociální reforma I. MPSV, 2012 [cit.22.2.2012].Dostupné z:< <http://www.mpsv.cz/cs/11678>>
- [4] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Sociální reforma – změny 2012.MPSV, 2012 [cit.22.2.2012].Dostupné z:<<http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/>>
- [5] Prohlášení informatiků Úřadů práce ČR k současnému stavu na ÚP ČR.Dostupné z:<https://warp.felk.cvut.cz/it_urady_prace.pdf>
- [6] Nový, Tomáš A. Zdroj: [Parlamentnilisty.cz](http://www.parlamentnilisty.cz/): Je to venku. Miliony za nefunkční systém dávek plynou otci Kristýny Kočí, 2012 [cit.22.2.2012].Dostupné z: < <http://www.parlamentnilisty.cz/rss/zpravy/Je-to-venku-Miliony-za-nefunkcni-system-davek-plynou-otci-Kristyny-Koci-221658>>
- [7] Použity údaje ČSÚ: Český statistický úřad.Dostupné z: <http://www.czso.cz/xt/redakce.nsf/i/charakteristika_okresu_bruntal>
- [8] Použity údaje Úřadu práce v Bruntále: Statistický zpravodaj za okres Bruntál září 2011.Dostupné z:<http://portal.mpsv.cz/sz/local/br_info>
- [9] MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností v ČR v 1. pololetí 2011 a predikce na další období [on/line]. MPSV, 2011 [cit.22.2.2012].Dostupné z: < http://www.mpsv.cz/files/clanky/11694/analyza_1pol_2011.pdf>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	<i>Typy sociálního státu a rozdíly mezi nimi</i>	15
Tabulka č. 2	<i>Sociální reforma I (pilíře, cíle a nástroje)</i>	38
Tabulka č. 3	<i>Přehled vyplácených dávek do 31.12.2011 na třech různých úrovních státní správy, resp. samosprávy</i>	40
Tabulka č. 4	<i>Porovnání nezaměstnanosti a počtu uchazečů o zaměstnání na jedno pracovní místo v okresech MSK k 31.12.2011</i>	51
Tabulka č. 1	<i>Uchazeči o zaměstnání – údaje ze statistik v okrese Bruntál</i>	52
Tabulka č. 6	<i>Stav zaměstnanců na úseku státní sociální podpory v okrese Bruntál</i>	53
Tabulka č. 7	<i>Počet dávek a celkové výdaje na dávky státní sociální podpory v okrese Bruntál za období od 1.1.1996 do 30.9.2011</i>	77

Seznam grafů

Graf č. 1	<i>Výdaje na přídavek na dítě v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 30.9.2011</i>	54
Graf č. 2	<i>Počet přídavků na dítě a příspěvků na dopravu vyplacených v okrese Bruntál od 1.1.2001 do 30.9.2011</i>	54
Graf č. 3	<i>Výdaje na příspěvek na dopravu v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 31.7.2004</i>	58
Graf č. 4	<i>Výdaje na sociální příplatek v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 30.9.2011</i> ...	59
Graf č. 5	<i>Výdaje na příspěvek na bydlení v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 30.9.2011</i>	61
Graf č. 6	<i>Počet sociálních příplatků a příspěvků na bydlení vyplacených v okrese Bruntál od 1.1.2001 do 30.9.2011</i>	62
Graf č. 7	<i>Výdaje na rodičovský příspěvek v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 30.9.2011</i>	66
Graf č. 8	<i>Počet rodičovských příspěvků vyplacených v okrese Bruntál od 1.1.2001 do 30.9.2011</i>	66
Graf č. 9	<i>Výdaje na zaopatřovací příspěvek v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 31.1.2005</i>	68
Graf č. 10	<i>Výdaje na porodné v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 30.9.2011</i>	69
Graf č. 11	<i>Výdaje na pohřebné v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 30.9.2011</i>	70

Graf č. 12	<i>Počet porodného, pohřebného a zaopatřovacího příspěvku vyplacených v okrese Bruntál od 1.1.2001 do 30.9.2011</i>	70
Graf č. 13	<i>Výdaje na dávky pěstounské péče v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 30.9.2011</i>	72
Graf č. 14	<i>Výdaje na dávky pěstounské péče v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 30.9.2011</i>	72
Graf č. 15	<i>Počet dávek pěstounské péče v okrese Bruntál od 1.1.2001 do 30.9.2011 ..</i>	73
Graf č. 16	<i>Výdaje na sociální příspěvek k vyrovnání zvýšení cen tepelné energie a zvýšení nájemného v okrese Bruntál od 1.7.1997 do 31.1.2001</i>	75
Graf č. 17	<i>Výdaje na příspěvek na péči v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a příspěvku na školní pomůcky v okrese Bruntál od 1.1.2006 do 31.12.2008</i>	76
Graf č. 18	<i>Počet dávek státní sociální podpory vyplacených v okrese Bruntál od 1.1.2001 do 30.9.2011</i>	79
Graf č. 19	<i>Celkové výdaje na státní sociální podporu v okrese Bruntál od 1.1.1996 do 30.9.2011</i>	79
Graf č. 20	<i>Průměrná míra nezaměstnanosti v okrese Bruntál od 1.1.1991 do 31.12.2011</i>	80

Seznam příloh

Příloha č. 1	<i>DOPADY SOCIÁLNÍ REFORMY I</i>	90
Příloha č. 2	<i>ŽIVOTNÍ MINIMUM</i>	92
Příloha č. 3	<i>VÝŠE PŘÍDAVKU NA DÍTĚ V OBDOBÍ OD 1.1.1996 DO 31.12.2011</i>	94
Příloha č. 4	<i>NORMATIVNÍ NÁKLADY PRO ÚČELY PŘÍSPĚVKU NA BYDLENÍ</i>	96
Příloha č. 5	<i>RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK</i>	96
Příloha č. 6	<i>PĚSTOUNSKÉ DÁVKY</i>	96
Příloha č. 7	<i>MÍRA INFLACE V ČR.....</i>	97
Příloha č. 8	<i>MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI V OKRESECH A KRAJÍCH ČR K 31.12.2011</i>	98
Příloha č. 9	<i>POROVNÁNÍ VÝVOJE MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI V OKRESE</i>	

<i>BRUNTÁL A ČR V LETECH 2000 -2011</i>	<i>99</i>
Příloha č. 10 <i>POČET OBYVATEL OKRESU BRUNTÁL A JEJICH SLOŽENÍ PODLE POHLAVÍ A VĚKU</i>	<i>100</i>
Příloha č. 11 <i>DÁVKY STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORY V OKRESE BRUNTÁL ZA OBDOBÍ OD 1.1.1996 DO 31.12.2010</i>	<i>101</i>

Příloha č. 1 DOPADY SOCIÁLNÍ REFORMY I

STÁTNÍ SOCIÁLNÍ PODPORA	DOPADY
<p>Časové omezení poskytování příspěvku na bydlení</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Příspěvek na bydlení náleží nejdéle po dobu 84 kalendářních měsíců v období 10 kalendářních let (s výjimkou handicap. osob a osob starších 70 let) • Obava z nárůstu bezdomovectví <p>Pozn. Současná situace na trhu s byty (vysoké ceny bytů, nedostatek malých bytů, nepřítomnost sociálních bytů atd.) znemožňuje občanům získat levnější bydlení adekvátní jejich příjmům. Rovněž růst cen nájemného, zdražení energií spolu se zvýšením DPH, ke zlepšení této situace rozhodně nepřispívají.</p>
<p>Změny ve výplatě rodičovského příspěvku</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Celkově rodič může získat max. 220 000 Kč, tj. při čerpání příspěvku po dobu 3 let částka nižší o 15 600 Kč • Nemožnost souběhu rodičovského příspěvku s příspěvkem na péči při péči o zdravotně postižené dítě <p>Jisté omezení volby příspěvku je dáno výší předchozího příjmu rodiče, neboť rodič může volit výši rodičovského příspěvku, jestliže lze aspoň jednomu z rodičů v rodině stanovit k datu narození nejmladšího dítěte v rodině 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč až do částky 11 500 Kč měsíčně, s tím, že zvolená výše rodičovského příspěvku nesmí přesáhnout 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu. Možnost čerpání rodičovského příspěvku do 4 let věku dítěte je zachována.⁵³</p>
<p>Zánik nároku sociální příplatek</p>	<p>Nárok na sociální příplatek podle čl. VIII bodu 2 zákona č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí, zanikl dnem 31. prosince 2011. Tato dávka je modifikována v rámci zvýšení příspěvku na péči, který náleží v jednotné výši 2.000,- Kč, jestliže rozhodný příjem oprávněné a osob s ní společně posuzovaných je nižší než dvojnásobek částky životního minima oprávněné osoby a osob s ní společně posuzovaných podle zákona o životním a existenčním minimu. Zvýšení příspěvku náleží v kalendářním měsíci, v němž se vyplácí příspěvek</p>

⁵³ ustanovení § 27a zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

	na péči, nelze tedy uplatňovat 3 měsíce zpětně, jak tomu bylo u sociálního příplatku. ⁵⁴
DÁVKY POMOCI V HMOTNÉ NOUZI	DOPADY
Menší podpora nezaměstnaným osobám	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Časové omezení vyplacení doplatku na bydlení po dobu 84 kalendářních měsíců v období 10 kalendářních let (s výjimkou handicap. osob a osob starších 70 let) ➤ Zrušení úhrady nákladů spojených s hledáním zaměstnání ➤ Stanovení restriktivní podmínky tzv. bydliště na území České republiky pro nárok na příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, což například lidem bez domova zabrání v přístupu k sociální pomoci
Prísnější přístup k posuzování movitého majetku	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Využití (prodej, pronájem) movitého majetku nově vyžadováno již po 3 měsících (dříve po 6 měsících) ➤ Povinnost rodičů nejprve vyžít pro vlastní potřeby majetek nezletilých dětí
Snížení příspěvku na živobytí při celoměsíční hospitalizaci	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Osoba je zajištěna pouze na úrovni existenčního minima ➤ Obava z nedostatku prostředků na udržení bydlení, doplatku na léky apod. <p>Osobám, kterým je po celý měsíc poskytována péče ve zdravotnickém zařízení, je přiznána částka na živobytí pouze ve výši existenčního minima (původně zajištěna ochrana na úrovni životního minima). Hospitalizované osoby nemají možnost si jakýmkoli způsobem zvýšit příjem. Existenční minimum je přitom stanoveno na úrovni určené pouze na přežití osoby (aktuálně 2 200 Kč měsíčně), přičemž i při hospitalizaci musí občané hradit např. náklady na bydlení či jiné osobní náklady.</p>
SOCIÁLNÍ SLUŽBY	DOPADY
Zavedení nového systému posuzování stupně závislosti	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Do 31. 12. 2011 posuzovaná schopnost péče o vlastní osobu a soběstačnost (pomocí 36 úkonů), nově pouze 10 kritérií tykajících se zvládnání základních funkcí ▪ Obava z přesouvání osob do nižších stupňů závislosti <p>Podle původní úpravy se pro poskytnutí příspěvku posuzovalo zvládnání 36 úkonů, nyní je 10 bodů hodnocení. Vzhledem k tomu, že primárním cílem je</p>

⁵⁴ zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, Část třetí

	snížení výdajů ze státního rozpočtu, existuje nebezpečí, že dojde k vyloučení řady osob z nároku na příspěvek na péči, popř. k přesunutí některých osob do nižší skupiny závislosti a tím i k výplatě nižšího příspěvku na péči.
Dávky pro osoby se zdravotním postižením	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Příspěvek na nákup zvláštní pomůcky – nově poskytován pouze na pomůcky dražší 24 tisíc Kč ▪ Zavedena povinná 10% finanční spoluúčast ▪ Zavedeno posuzování majetku a příjmu při žádosti o příspěvek <p>Příspěvek na zvláštní pomůcky - při pořízení pomůcky s cenou do 24 000 Kč nově náleží pouze při příjmu do osminásobku životního minima rodiny.</p>

Příloha č. 2 ŽIVOTNÍ MINIMUM

Částky životního minima dle zákona č. 463/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů			
Od 1.1.1996 do 30.9.1996			
Osoba		Domácnost	
dítě do 6 let	1320,-	jedna osoba	860,-
dítě 6 – 10 let	1460,-	2 osoby	1130,-
dítě 10 – 15 let	1730,-	3 – 4 osoby	1400,-
dítě 15 – 26 let	1900,-	5 a více osob	1580,-
ostatní	1800,-		
Od 1.10.1996 do 30.6.1997			
dítě do 6 let	1410,-	jedna osoba	970,-
dítě 6 – 10 let	1560,-	2 osoby	1270,-
dítě 10 – 15 let	1850,-	3 – 4 osoby	1570,-
dítě 15 – 26	2030,-	5 a více osob	1770,-
ostatní	1920,-		
Od 1.7.1997 do 31.3.1998			
dítě do 6 let	1480,-	jedna osoba	1020,-
dítě 6 – 10 let	1640,-	2 osoby	1330,-
dítě 10 – 15 let	1940,-	3 – 4 osoby	1650,-
dítě 15 – 26 let	2130,-	5 a více osob	1860,-
ostatní	2020,-		
Od 1.4.1998 do 31.3.2000			
dítě do 6 let	1560,-	jedna osoba	1300,-
dítě 6 – 10 let	1730,-	2 osoby	1700,-
dítě 10 – 15 let	2050,-	3 – 4 osoby	2110,-
dítě 15 – 26	2250,-	5 a více osob	2370,-
ostatní	2130,-		

Od 1.4.2000 do 30.9.2001			
dítě do 6 let	1600,-	jedna osoba	1580,-
dítě 6 – 10 let	1780,-	2 osoby	2060,-
dítě 10 – 15 let	2110,-	3 – 4 osoby	2560,-
dítě 15 – 26	2310,-	5 a více osob	2870,-
ostatní	2190,-		
Od 1.10.2001 do 31.12.2004			
dítě do 6 let	1690,-	jedna osoba	1780,-
dítě 6 – 10 let	1890,-	2 osoby	2320,-
dítě 10 – 15 let	2230,-	3 – 4 osoby	2880,-
dítě 15 – 26	2450,-	5 a více osob	3230,-
ostatní	2320,-		
Od 1.1.2005 do 31.12.2005			
Osoba		Domácnost	
dítě do 6 let	1720,-	jedna osoba	1940,-
dítě 6 – 10 let	1920,-	2 osoby	2530,-
dítě 10 – 15 let	2270,-	3 – 4 osoby	3140,-
dítě 15 – 26	2490,-	5 a více osob	3520,-
ostatní	2360,-		
Od 1.1.2006 do 31.12.2006			
dítě do 6 let	1750,-	jedna osoba	2020,-
dítě 6 – 10 let	1950,-	2 osoby	2630,-
dítě 10 – 15 let	2310,-	3 – 4 osoby	3260,-
dítě 15 – 26	2530,-	5 a více osob	3660,-
ostatní	2400,-		
Částky životního minima dle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu Sb., ve znění pozdějších předpisů			
Od 1.1.2007 do 31.12.2011			
pro jednotlivce			3126,-
osoba posuzovaná jako první v pořadí			2880,-
osoba druhá nebo další v pořadí od 15 let věku, která není nezaopatřená			2600,-
nezaopatřené dítě 15 – 26 let věku			2250,-
nezaopatřené dítě 6 – 15 let věku			1960,-
nezaopatřené dítě do 6 let věku			1600,-
Od 1.1.2012			
pro jednotlivce			3410
osoba posuzovaná jako první v pořadí			3140,-
osoba druhá nebo další v pořadí od 15 let věku, která není nezaopatřená			2830,-
nezaopatřené dítě 15 – 26 let věku			2450,-
nezaopatřené dítě 6 – 15 let věku			2140,-
nezaopatřené dítě do 6 let věku			1740,-

Pramen: ASPI

Příloha č. 3 VÝŠE PŘÍDAVKU NA DÍTĚ V OBDOBÍ OD 1.1.1996 DO 31.12.2011

Výměra	Věk dítěte			
	do 6 let	6 – 10 let	10 – 15 let	15 – 26 let
v období od 1.1.1996 do 30.9.1996				
Zvýšená: rozhodný příjem do 1,1 násobku životního minima (dále ŽM) rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,32	423,-	467,-	554,-	608,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,1 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,28	370,-	409,-	485,-	532,-
Snížená: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 3,0 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	185,-	205,-	242,-	266,-
v období od 1.10.1996 do 30.6.1997				
Zvýšená: rozhodný příjem do 1,1 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,32	451,-	499,-	592,-	650,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,1 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,28	395,-	437,-	518,-	569,-
Snížená: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 3,0 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	198,-	219,-	259,-	285,-
v období od 1.7.1997 do 30.9.1997				
Zvýšená: rozhodný příjem do 1,1 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,32	477,-	525,-	621,-	682,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,1 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,28	415,-	460,-	544,-	597,-
Snížená: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 3,0 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	208,-	230,-	272,-	299,-
v období od 1.10.1997 do 31.3.1998				
Zvýšená: rozhodný příjem nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,27	400,-	443,-	524,-	576,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 2,2 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	208,-	230,-	272,-	299,-
v období od 1.4.1998 do 31.12.1998				
Zvýšená: rozhodný příjem nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,27	422,-	468,-	555,-	608,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 2,2 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	219,-	243,-	287,-	315,-
v období od 1.1.1999 do 31.3.2000				
Zvýšená: rozhodný příjem do 1,1 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,32	500,-	554,-	656,-	720,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,1 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,28	437,-	485,-	574,-	630,-
Snížená: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 3,0 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	219,-	243,-	287,-	315,-

Výměra	Věk dítěte			
	do 6 let	6 – 10 let	10 – 15 let	15 – 26 let
v období od 1.4.2000 do 30.9.2001				
Zvýšená: rozhodný příjem do 1,1 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,32	512,-	570,-	676,-	740,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,1 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,28	448,-	499,-	591,-	647,-
Snížená: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 3,0 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	224,-	250,-	296,-	324,-
v období od 1.10.2001 do 31.12.2004				
Zvýšená: rozhodný příjem do 1,1 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,32	541,-	605,-	714,-	784,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,1 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,28	474,-	530,-	625,-	686,-
Snížená: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 3,0 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	237,-	265,-	313,-	343,-
v období od 1.1.2005 do 31.12.2005				
Zvýšená: rozhodný příjem do 1,1 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,32	551,-	615,-	727,-	797,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,1 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,28	482,-	538,-	636,-	698,-
Snížená: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 3,0 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	241,-	269,-	318,-	349,-
v období od 1.1.2006 do 31.12.2006				
Zvýšená: rozhodný příjem do 1,1 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,32	560,-	624,-	740,-	810,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,1 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 1,8 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,28	490,-	546,-	647,-	705,-
Snížená: rozhodný příjem vyšší než 1,8 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 3,0 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,14	245,-	273,-	324,-	355,-
v období od 1.1.2007 do 31.12.2007				
	do 6 let	6 – 15 let		15 – 26 let
Zvýšená: rozhodný příjem do 1,5 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,36	576,-	706,-		810,-
Základní: rozhodný příjem vyšší než 1,5 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 2,4 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,31	496,-	608,-		698,-
Snížená: rozhodný příjem vyšší než 2,4 x ŽM rodiny a zároveň nižší než 4,0 x ŽM rodiny, výše PnD = částka na osobní potřeby dítěte x 0,16	256,-	314,-		360,-
v období od 1.1.2008				
Výše přídatku na dítě už nevychází z částek ŽM, je taxativně dána, tj. odstupňována dle věku nezaopatřeného dítěte	500,-	610,-		700,-

Pramen: ASPI

Příloha č. 4 **NORMATIVNÍ NÁKLADY PRO ÚČELY PŘÍSPĚVKU NA BYDLENÍ**

Tabulka č. 1 Normativní náklady na bydlení v bytech užívaných na základě nájemní smlouvy (rok 2012)

Počet osob v rodině podle §7 odst. 5 zákona	Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce v Kč				
	Praha	více než 100 000	50 000 – 99 999	10 000 – 49 999	do 9 999
jedna	7 068	5 616	5 352	4 563	4 379
dvě	10 144	8 157	7 796	6 715	6 464
tři	13 813	11 214	10 742	9 330	9 001
čtyři a více	17 269	14 135	13 565	11 862	11 466

Tabulka č. 2 Normativní náklady na bydlení v družstevních bytech a bytech vlastníků (rok 2012)

Počet osob v rodině podle §7 odst. 5 zákona	Měsíční náklady na bydlení podle počtu obyvatel obce v Kč				
	Praha	více než 100 000	50 000 – 99 999	10 000 – 49 999	do 9 999
jedna	4 053	4 053	4 053	4 053	4 053
dvě	6 042	6 042	6 042	6 042	6 042
tři	8 421	8 421	8 421	8 421	8 421
čtyři a více	10 699	10 699	10 699	10 699	10 699

Zdroj: MPSV ČR. URL: <http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/prisp_na_bydleni>

Příloha č. 5 **RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK**

Výše	Období											
	1995	1996	1997	1998 - 1999	2000	2001 - 2003	2004	2005	2006	2007	2008 - 2011	2012
Kč	1 848	2 112	2 222	2 343	2 409	2 552	3 573	3 635	3 696	7 582	3 800 – 11 400	3 800 – 11 500

Zdroj: VÚPSV. URL: <http://www.vupsv.cz/index.php?p=economic_social_indicators&site=default>

Příloha č. 6 **PĚSTOUNSKÉ DÁVKY**

Tabulka č. 3

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte měsíčně v Kč k 1. lednu 2008				
nezaopatřené dítě ve věku	zdravé dítě	dlouhodobě nemocné	dlouhodobě zdrav. postižené	dlouhodobě těžce zdrav. postižené
	koeficient 2,30	koeficient 2,35	koeficient 2,90	koeficient 3,10
do 6 let	3 680	3 760	4 640	4 960
od 6 do 15 let	4 508	4 606	5 684	6 076
od 15 do 26 let	5 175	5 288	6 525	6 975
Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte měsíčně v Kč k 1. lednu 2012				
do 6 let	4 002	4 089	5 046	5 394
od 6 do 15 let	4 922	5 029	6 206	6 634
Od 15 do 26 let	5 635	5 758	7 105	7 595

Tabulka č. 4

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna měsíčně v Kč k 1. lednu 2008	Výše odměny pěstouna měsíčně v Kč k 1. lednu 2012
1	3 126	3 410
2	6 252	6 820
3	17 193	18 755
4	18 756	20 460
1 dlouhodobě těžce zdravotně postižené	17 193	18 755

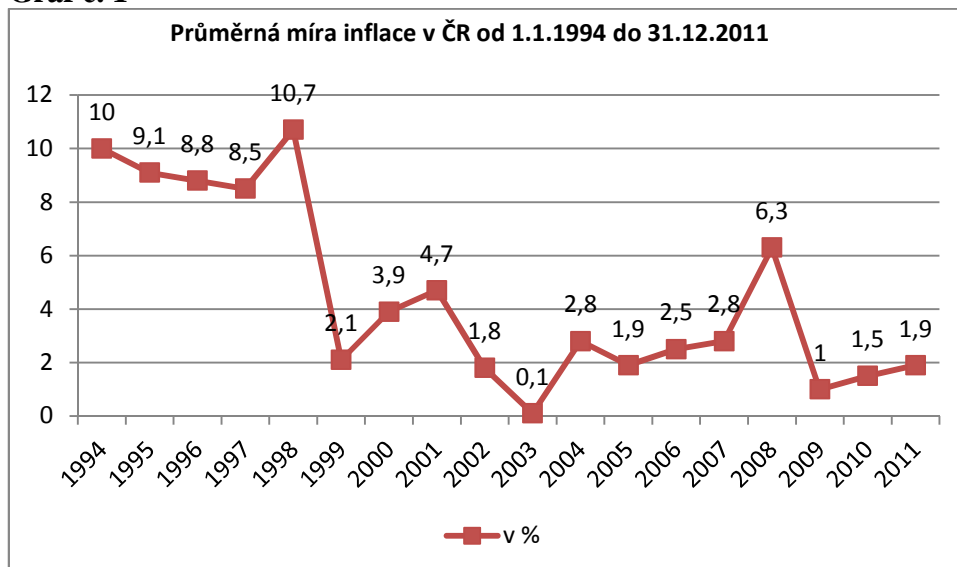
Zdroj: MPSV ČR.URL:< http://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/pestounska_pece>

Příloha č. 7 MÍRA INFLACE V ČR

Rok	Míra inflace v %	Rok	Míra inflace v %
1994	10,0	2003	0,1
1995	9,1	2004	2,8
1996	8,8	2005	1,9
1997	8,5	2006	2,5
1998	10,7	2007	2,8
1999	2,1	2008	6,3
2000	3,9	2009	1,0
2001	4,7	2010	1,5
2002	1,8	2011	1,9

Zdroj: Český statistický úřad.URL:< http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace>

Graf č. 1

Zdroj: Český statistický úřad.URL:< http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace>